D. FRATRIS AEGIDII COLVMNAE ROMANI,

ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS ET AQVITANIAE

Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini doctoris clariſſimi,

Expoſitio IN CAP. FIRMITER CREDIMVS,

extra de ſumma Trinitate et fide catholica:

ET IN CAP. CVM MARTHAE,

extra de Celebratione miſſarum,

copioſa et dilucida, atque

Nunc primum in lucem edita,

Cum rerum & uerborum in hac expoſitione memorabilium Indice.

M. FABIANO GENVENSI CORRECTORE.

Summam rerum, quę hoc opere tractantur, verſa docebit pagina.

ROMAE

Per Antonium Bladum Impreſſorem Apoſtolicum, Anno Salutis humanæ M D LIIII.

Pontificatus S. D. N. IVLII III. *Anno* V.

SVMMA CAPITA AB AEGIDIO
his duabus Decretalibus expoſita.

In Cap. Firmiter credimus.

De Deo quoad eius attributa eſſentialia & perſonalia.

De Redemptione humani generis.

De Sacramentis in genere.

De Baptiſmo & Euchariſtia in ſpecie.

In prima parte cap. Cum Marthæ.

Cur in canone Miſſæ additum eſt, Myſterium fidei: cum Euãgeliſtæ referentes formam uerborũ à Chriſto traditam, nullam mẽtionem de Myſterio fidei faciant. Et additum eſt, Eleuatis oculis in cœlum: cum de eleuatione oculorum in euangelio nihil habeatur. Et in conſecratione ſanguinis, cum dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti, additum eſt, æterni: cum in Euangelio non dicatur noui et æterni, ſed noui teſtamenti tantum. 7.4.d.

Quomodo uera Chriſti caro eſt ſub ſpeciebus hoſtiæ, cum Chriſtus loquens de hoc ſacramento, dicat: Verba, quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt. 10.3.d.

Quomodo Chriſtus incipiat eſſe ſub ſpecie panis. ij.2.c.

Quomodo poſſibile eſt, totum illud corpus, quod in cruce pependit, in tam modica hoſtia cõtineri; cum ſit tantæ magnitudinis, & maius à minori contineri non poſſit. ij.2.d.

Quomodo Chriſtus ſimul eſſe poſſit in cœlo & in pluribus altaribus. ij.4.b.

In ſecunda parte.

Quòd aqua, quæ de Chriſti latere emanauit, fuit uera aqua, non phlegma, ut opinati ſunt nõnulli. 12,4.c.

Quomodo aqua cum uino in ſanguinem conuertatur. 13.2.a.

Quomodo uinum poſt conſecrationem in calicem appoſitum circunfunditur ſanguini, et ſanguinem ipſum non madefacit. 14.2.d.

Quonam pacto uerba conſecrationis exponenda ſint. 16.1.b.

In tertia parte.

Soluitur dubitatio circa Orationem ſecretam B. Leonis, Annue nobis etcæt. cum in antiquis et modernis codicibus immutata uideatur. Et multa dicuntur de interceſſione Sanctorũ, et orationibus pro defunctis.

EX F. AMBROSIO CORANO PRIORE

GENERALI ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI,

Librorum Aegidij Romani ſeries.

Ex uiris doctis & eruditis, poſt unionem, diuum hominem fratrem AEGIDIVM RO*manum de regione Columnæ in primo loco ponimus, quoniam licet multi alij ante ipſum fuerint uiri doctiſſimi, iſte tamen primus fuit, qui doctoratus ſuſceperit inſignia, & ad illuſtrandam humanam atq; diuinam ſapientiam animum appulerit. Scripſit nanq; libros & multos & recondita eruditione refertos. ſed ſolum eos dicam, qui ad meam peruenerunt notitiam.*

In Dialecticis.

In Artem ueterem Comment.

In libros Priorum Comment.

In libros Poſteriorum præclariſſimus Comment. cuius gratia Rex Anglorum multa Ordini in tota Anglia loca conſtruxit.

In libros Elenchorum ſophiſticorum Comment.

De Medio demonſtrationis Tractatus.

In Philoſophia.

In libros Phyſicorum Comment.

In libros de Generatione & corrup. Comment.

In libros de Anima Comment.

In Parua naturalia Comment.

In librum de Cauſis Comment.

De Formatione corporis humani lib.

De Regimine Principum egregium uolumen ad Philippũ Pulchrũ chriſtianiſſimũ Regem Francorũ, ubi omnẽ Philoſophiam moralem complexus eſt.

De Gratiarum actione ad Bonifaciũ. viij. Pont. Max.

In libros Rhetoricorum Comment.

In libros Ethicorũ, Politicorũ, Oeconomicorũ Cõmẽt.

De Differentia Ethicorum, Politicorum, & Rhetoricorum Tractatus.

In 12. libros Metaphyſicorum egregia Comment.

In eoſdem libros Quæſtiones diſputabiles.

Theoremata de eſſe & eſſentia.

De erroribus Philoſophorum lib.

De Primo principio, ſeu de eſſe & eſſentia Quæſt.

De Intellectu poſſibili lib.

De Pluralitate formarum lib.

De Materia Cœli lib.

In Theologia.

In Examerон lib. 2.

In totum Canonem Bibliæ, & ſufficientiam librorum, & excellentiam ſacræ ſcripturæ Tract.

In librum Canticorum Comment.

In Epiſtolam ad Romanos Comment.

In Epiſtolas ad Corinthios Comment.

In Epiſtolas canonicas inceptus Comment.

In illud Canonicæ Ioannis: Omne quod eſt in mundo etc. interpretatio.

In Pſal. Eructauit cor meum uerbum bonum, de diuina Sapientia tractatus digniſſ.

In Euangelium Ioannis Tractatus. 2.

Sermones ad clerum & ad populum.

In primum Sententiarum uolumen unum.

In ſecundum Sententiarum uolumina. 2.

In Tertium ſententiarum uolumen unum.

De corpore Chriſti Theoremata.

De Charactere tractatus.

De Paradiſo & inferno lib.

De ſubiecto Theologiæ Tractatus.

De Articulis fidei lib.

De peccato originali Tract.

De Prædeſtinatione & præſcientia lib.

De Diuina influentia in Beatos Tract.

De Cognitionibus Angelorum lib.

De Motu Angelorum lib.

De Compoſitione Angelorum lib.

De Menſura Angelorum lib.

De Reſurrectione quæſtiones.

Quodlibeta ſex.

Compendium Theologiæ.

Contra expõnem Petri Ioannis de Narbona ſuper Apocalyp. ex mandato Beatiſſ. Bonifacij. viij

In Ius canonicum de ſumma Trinitate & fide Catholica C. Firmiter, et C. Damnamus: et ſuper decretalẽ cũ Marthæ, de Celeb. miſſarũ expoſitio.

De Renunciatione Papæ Tract.

De Eccleſiaſtica poteſtate lib. 3. in uno uolum.

Contra Exemptos lib.

Contra impugnantes S. Thomam Defenſorium.

Contra hæreticos librum, quem Terrens fulmen appellauit.

EX IOANNE TRITTENHEIMIO ABBATE SPANHEIMENSE.

AEGIDIVS de Roma, Ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſtini Prior generalis, ac deinde Bituricenſis Archiepiſcopus, beati Thomæ Aquinatis quondam auditor, uir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus, & in Philoſophia Ariſtotelica nulli ſuo tempore ſecundus, ingenio ſubtilis, ſermone ſcholaſticus, uita & conuerſatione deuotus. ſcripſit multa & pene infinita opuſcula, de quibus ad manus noſtras pauca peruenerunt.

In officium Miſſæ lib. 1.

Epiſtolæ notabiles.

Claruit ſub Rodulpho Imperatore, Anno Domini M. C C L X X X. Hæc præfatus Abbas.

Alia quoq; multa edidit, quæ ad nos ciſapenninos non uenerunt: nam & ſtudium & tempus ſuum ferè totum Lutetiæ Pariſiorum, & in alijs Galliæ partibus, cum Chriſtianiſſimo Rege Francorum, & in celeberrimis Pariſiorum Gymnaſijs conſumpſit. De quo profectò non tantùm librorum admiranda eſt multitudo, quantum ſui acumen ingenij, & tenaciſſimæ memoriæ donum ſtupendum, quòd in tot tantiſq; eius dictis in nullo unquã ſibi ipſi eſt aduerſatus, nihilq; reprehenſione aut retractatione dignum pronunciauit: nõ enim tum hoc, tum illud, ut pleriq; faciunt, ſed ſemper idem aſſeuerauit. Pectus in ſoluendis Quæſtionibus habuit ampliſſimum, fundamenta irrefragabilia, rerum exquiſitor diligentiſſimus, in dicendo ſingularis: et quidem ita clarus, ut hic omnis humanæ & diuinæ ſapientiæ ex omnibus doctoribus ſcholaſticis ſolus arcana dilucidaſſe uideatur. Qui ob eius ſingularem ſanctimoniam & doctrinam, Francorũ Regi cariſſimus ſemper fuit: tandemq; per Bonifacium VIII. Pont. Max. in Archiepiſcopum Bituricenſis eccleſiæ, et Primatem Aquitaniæ ſolenniter conſecratus eſt: Cardinalium quoq; Sanctæ Romanæ Eccleſiæ coetui fuit adſcriptus, ſed matura morte minimè diuulgatus.

RERVM ET VERBORVM IN HAC EXPOSI TIONE MEMORABILIVM INDEX.

Primus numerus paginam : ſecundus columnam indicat.

A

ABbas Ioachim contra Petrum Lombardum de unitate Trinitatis.4.4.a.

Abbas Ioachim Florentini monaſterij extitit inſtitutor.7.1.b.

Accidentium naturaliter non eſt mixtio,licet in ſacramento altaris miraculoſè fieri poſſit. 14.1.a.

Accidentia in reſolutione remouẽtur primo ab ipſa re.14.3.a.

Accidentia in conſecratione duobus modis ſubiectũ mutare dicuntur.14.4.c.

Accidentia de ſubiecto in ſubiectũ naturaliter tranſmigrare non poſſunt.15.1.d.

Aegidius requiſitus a Dominis & amicis expoſuit decretalem de canone Miſſæ. 7.3.a.

Aegidius compoſuit Theoremata de corpore Chriſti ante expoſitionem Decret. de Summa Trinitate & de canone Miſſæ.13.4.c.

Aeg.compoſuit Quodl.1.et.2.ante expõnem Decret. de celeb. Miſſæ.ij.4.b.

Affirmationes de Deo ſunt incompactæ, negationes ueræ,1.3.a.

Agens diuinum et naturale qũo differunt.ij.1.c.

Almaricij dogma condemnatur.7.2.b.

Anima et caro conſtituunt unã naturã tertiã.3.2.a.

Animæ decedentes ſunt in triplici differẽtia.17.1.b.

Animæ in purgatorio nõ decedũt cum aliqua culpa mortali,ſed ueniali et obligatione ad pœnã.17.3.a

Aqua uera exiuit de latere chriſti,nõ phlegma. 12.4.d.et.15.2.b.

Aquæ in ſcripturis sãctis populũ repræsẽtant.15.3.c

Aqua in ſacramento altaris commiſcetur uino , & cur.15.4.a.et 16.2.a.

Aquæ cum uino in calice mixtio poteſt eſſe ueritas & figura,& quomodo.13.1.b.

Aqua ſi non apponeretur uino, in ſolo uino poſſet fieri ſacramentum.15.4.b.

Aqua ſub forma propria non eſt de ueritate humanæ naturæ.15.3.a.

Argumentũ à ſimili uiliſſimũ eſt, & cur.6.4.d.

Ariſtotelis error.2.2.c.

Auguſtinus uidetur uelle, ꝙ memoria,intelligẽtia,et uoluntas ſint idem quod eſſentia animæ. 6.2.c.

B

BAptiſmus à quocũq; (etiam hæretico) in caſu neceſſitatis poteſt dari.4.2 b.

Baptiſmus Apoſtolorum tempore conferebatur in inuocatione Chriſti,& cur.4.2.d.

Baptiſmi materia eſt aqua,& cur.4.2.d.

Baptiſmus directè & principaliter contra originale peccatum.4.3.a.

Baptiſmo rite collato omnia peccata quoad culpã et pœnam dimittuntur. 4.3.a.

Beatorum orationibus indigemus,et cur.16.3.d.

Beatorum præmium duplex,eſſentiale & accidentale.16.4.b.

C

CAro Chriſti,quæ in altari ſumitur,eſt ſpiritus et uita,& quomodo.ij.2.a

Catholica aſſertio de identitate diuinæ eſſentiæ cum perſonis.5.3.d.et 6. uſq; ad finẽ.2. par.

Chriſti unio in natura quomodo ſit facta.3.2.a.

Chriſtus deſcendit ad inferos in Anima, & reſurrexit in carne.3.3.d.

Chriſtus in eccleſia eſt ſacerdos et ſacrificiũ. 3.4.b

Chriſtus multa dixit, quæ in nullo Euãgeliorum cõmemorantur.8.4.a.

Chriſtus in ſacramento totus eſt ſub utraq; ſpecie, ſed non eodem modo.4.1.b.et 14.1.c.

Chriſtus ſub ſpecie panis & uini ſignificat corpus Chriſti myſticum.4.2.a.

Chriſtus quomodo incipit eſſe ſub ſpeciebus hoſtiæ. ij.2 c.et col 3.d.

Chriſtus modo oppoſito eſt in cœlo & in hoſtia , et quomodo.ij.2.b.c.

Chriſti corporis cibus qũo differt à cibis corporalibus.4.2.a.

Chriſtiani et fideles ut uniũtur per fidẽ ſunt una eccleſia catholica , per charitatem uerò ſunt unum regnum.5.2.c.

Chriſtiani perfectio eſt renunciare propria 9.1.b.

Cõmunia aliqua toti Trinitati poſſunt ſpeciali cauſa uni perſonæ appropriari.3 1.b.

Conuerſio in ſacramento altaris eſt oppoſita conuerſioni naturali,& quomodo.13 4.d.

Conuerſio panis in uerum chriſti corpus: et uini in uerum ſanguinẽ, ſpeciali modo appellatur Tranſubſtantiatio,& cur.9.3.d.et ij.1.d.

Corpus Chriſti quomodo incipiat eſſe ſub ſpeciebus panis.ij.2.c.
Corpus Chriſti ex ui ſacramenti eſt ſolum ſub ſpeciebus panis, & ſanguis ſub ſpeciebus uini: ex concomitantia uerò naturali ſub ſpeciebus panis eſt ſanguis, & ſub ſpeciebus uini eſt corpus. 4.1.c.et 14.1.c
Corpus Chriſti uerum eſt in cœlo localiter,et in pluribus hoſtijs idem ſimul ſacramentaliter, et quo modo.ij.4.a.d.
Corpus Chriſti in hoſtia ſignificat corpus Chriſti myſticum.4.2.a.
Creatura omnis compoſita.1.3.d.
Creaturæ eſſe differt ab eſſentia, & uirtus à ſubſtantia.1.3.d.
Creaturæ ſi eſſent ab eſſentia diuina ſeparatæ ad nihilum tenderent.6.2.a.
Crux Chriſti ſe habuit ut altare ipſi Chriſto.3.4.c.

D

Deus,ſecundum B.Anſelmum,eſt quicquid melius eſt eſſe quàm non eſſe.1.2.d.
Deus eſt infinitorum nominum,& cur.1.2.d.
Deus eſt ſuum eſſe & ſua uirtus.1.4.a.
Deum eſſe ſubſtantiam,impropriè dicitur.1.3.c.
Deus ſolus uere eſt.1.3.c.
Deus ſimpliciter et omnino ſimplex eſt;creatura omnis compoſita.1.3.d.
Dei eſſentia in quatuor differt ab eſſentia noſtra. 2.1.a.
Deus quatuor ab initio temporis creauit, tempus,cælum empyrium,Angelum,et materiam.2.2.d.
Deus prout tempora requirebant humano generi tribuit ſalutaria.2.4.c.d.
Deus trinus & unus ab anima noſtra repræſentatur, & quomodo.6.2.b.
Deus prædicatur de homine,& quomodo.3.2.d.
Diabolus creatus fuit bonus.2.3.b.
Diaboli lapſus cur irreparabilis fuit.2.3.d.
Diſtinctio in diuinis non eſt per abſoluta, ſed per relata.6.1.a.

E

Eccleſia eſt uniuerſalis, non Synagoga,& cur. 3.4.b
Eccleſiæ catholicæ ordinatio.3.3.d.
Eccleſia Romana eſt cunctorum fidelium mater et magiſtra.7.2.a.et col.3.d.
Eccleſiæ catholicæ decreta prætermittentes, grauiter peccant.8.1.a.
Eccleſia quoad formam uerborum cõſecrationis per ipſos apoſtolos fuit edocta.9.2.b.
Eccleſia,cum dicit, ſub accidentibus uini latere corpus,accipit corpus, ut ſanguis quoddam corpus dici poteſt.14.2.b.
Effectus incarnationis Ieſu Chriſti.3.3.b.
Error Ariſt.de mundi principio.2.2.c.
Error Manichæorũ de rerũ prĩcipio.2.2.b.et.10.2.b
Error quorundam de Diaboli malitia.2.3.b.
Error quorũdã hæreticorũ de Chriſti anima.3.1.d.
Error Tatiani, & Encratitarum circa matrimonium.4.3.c.
Error hæreticorum dicentium in ſacramento altaris non eſſe uerã carnẽ,ſed myſticè.10.3.d. Io.Oecolamp. noſtro tẽpore.
Error Armeniorum quorundam de aqua illa, quæ de Chriſti latere emanauit.12.4.d.
Error medicorum de aqua cũ miſcetur uino.13.1.d.
Erroris Ioachimi de unitate eſſentiæ confutatio.5.3. uſq; ad finem.2.par.
Eſſe differt ab eſſentia in creaturis.1.3.d.
Eſſentia diuina ut eſſentia nõ generat, neq; generatur:non ſpirat,neq; ſpiratur,& cur.4.4.c.
Eſſentialia dicuntur de qualibet perſona diuina ſingulariter,& de omnibus non pluraliter.5.3.d.
Euangeliſtæ ſecundũ ſimplicem ueritatẽ ſcripſerunt de Chriſto.9.2.c.
Euangelium fuit datum omni genti.3.4.a.
Euchariſtia.3.4.d.
Euchariſtiæ ſacramentum perficit unitatis myſterium.4.1.a.
Euchariſtia cur nobis proponitur ſub ſpeciebus panis & uini.4.1.b.
Euchariſtiæ in ſacramento quid eſt ſignum tantum, res tantum,res & ſignum.4.1.d.et 12.3.c.
Euchariſtia animam Deo coniungit,noſq; ſpiritualiter reficit.9.4.a.
Euchariſtia eſt ſignum maximæ dilectionis Dei erga nos.15.3.d.
Euchariſtiæ in ſacramento aqua miſcetur uino, & cur.15.4.a.

F

Fides catholica eſt ratio,quã aliæ ſcientiæ innituntur lumini humano.1.2.a.
Fideles ut uniuntur per fidem ſunt una eccleſia catholica, ut uerò uniuntur per charitatem ſunt unum regnum.5.2.c.
Filius eſt uerbum Patris.1.4.c.
Filius in diuinis generatur per intellectum.1.4.a.
Filius ſemper abſq; initio & fine eſt ex patre naſcens.2.1.a.

Forma

Forma uerborum in canone Miſſæ tradita in tribus differt à forma uerborũ tradita in euang.8.3.a.
Forma uerborum conſecrationis ab apoſtolis tradita.9.2.b.
Fructus et utilitas ex eucharistia dignè ſũpta.9.4.a

G

Generatio,quam filius accepit à patre, eſt intellectualis,non materialis.1.4.a
Generatio cauſatur à tempore per accidens. 9.4.d.

H

Haereticus propriè eſt ille, in cuius intellectu eſt error, & in uoluntate pertinacia circa ea quæ ſunt fidei.7.2.
Homo congruè reſtauratus,et cur.2.3.d
Homo eſt Deus,uera eſt propoſitio, & quõ.3.2.d.
Hominis ad redemptionem quatuor concurrunt, & quæ.2.3.d.
Hoſtiæ fractione non frangitur corpus Chriſti,ſicut ſpeciei uini ſumptione non diuiditur Chriſti ſanguis.13.4.b.
Humores quatuor in humano corpore.15.2.c.

I

Idiomatum communicatio quare,& quomodo fuit in Chriſto.3.2.c.
Incarnationis Ieſu Chriſti modus.3.1.c.d.
Incarnationis Ieſu Chriſti effectus.3.3.b.
Iudaico populo ſolum,non omni genti fuit data lex Moiſis.3.4.a.
Ioachimi abbatis error de eſſentia Trinitatis. 4.4.a,et 5 col.1.2.3.

L

Lex Moiſis Iudæis ſolum tradita, Euangelium omni creaturæ.3.4.a.
Lex ducit nos ad Chriſtum.2.3.d.
Lex euãgelica in quot differat à lege Moſaica.3.4.a

M

Manichæi dicebant nouum teſtamentum debere aliquando ceſſare.10.2.b.
Manichæi errauerunt circa opus creationis. 2.2.c.
Maiores cauſæ à ſede Petri ſunt decidendæ. 7.3.d.
Modus incarnationis Ieſu Chriſti.3.1.c.d.

N

Negationes in diuinis ſunt ueræ, affirmationes autem incompactæ.1.3.a.
Natura una tertia cõflatur ex anima et carne.3.2.a

O

Omnia indigent Deo actore et conſeruatore. 6.2.a.
Opera trinitatis indiuiſa, & cur.2.4.d.
Opiniones de forma uerborum euchariſtiæ ſacramentum conficientium.8.2.d. (13.2.a
Opiniones de aqua appoſita uino in calice.12.4.d.et
Opus ſapientis duplex,determinare ueritatem, & explodere falſitatem.1.1.a.
Orationes pro ijs,qui ſunt in Inferno, ſunt uiuorum conſolationes.17.1.d.
Orationes, quæ fiunt pro ſanctis, ſunt gratiarum actiones, ut ſupra.
Ordo ſeruandus in narrando alicuius ſententiam et poſitionem.4.3.d.
Origo perſonarum diuinarum cauſa eſt earundem diſtinctionis.1.1.b.

P

Pater ſicut intelligendo ſe generat filium,ſic pater & filius diligendo ſe producunt ſpiritumſanctum.1.4.c.
Pater & filius ſpirant ſpiritumſanctum in eo ꝙ unum principium eius.1.4.d.
Pater, & filius,& ſpiritusſanctus coæquales, omnipotetes,& coæterni.2.1.et 2.
Pater filius,& ſpiritus ſunt una res omnino.6.3.d.
Paupertas facit ad uitæ perfectionem, et quõ.9.1.a.
Peccãt grauiter qui decreta eccleſiæ catholicæ prætermittunt.8.1.a
Perfectio in creatura attribuitur Deo per poſitionem,imperfectio per remotionem.1.2.c
Perſonarum diuinarum originem ſequitur earundem diſtinctio.1.1.b
Petri ſedes eſt in toto terrarum orbe omnium aliarũ ſedium prima,& iudex.7.2.b.et col.3.d
Petrus apoſtolorum princeps addidit, enim, uerbis conſecrationis panis.8.1.b
Pœnitentiam D.Hieronymus appellat ſecundam tabulam,& cur.4.3.a
Pœnitentia ordinatur directè cõtra peccatum actuale.4.3.a.
Priora in compoſitione ſunt poſteriora in reſolutione.14.2.d
Propoſitio hæc,Homo eſt Deus, uera eſt, & quomodo.3.2.d

Q

Quantitas ſola de ſe eſt extenſa & occupat locum,cætera per quantitatem.ij.3.a
Quantitas corporis Chriſti in hoſtia eſt modo indiuiſibili.ij.3.c

R

Ratio, ꝙ pater & filius et ſpiritus ſunt una res omnino.6.3.d

Ratio erronea fallit aut quia aſſumit falſa, aut multiplicia.10.4.c

Redemptio hominis facta fuit legiſlatione, chriſti incarnatione, eccleſiæ catholicæ ordinatione, & ſacramentorum inſtitutione.2.3.d.

Res relatæ in diuinis ſunt tres, res abſoluta una, quæ non ponit in numerum cum eis.5.4.d

Res cum corrumpitur perdit primo accidentia propria, deinde ſubſtantiam; cum generatur, econtra.14.3.a

Romana eccleſia eſt cunctorum fidelium mater & magiſtra.7.2.a.

S

Sacerdos ſolum poteſt euchariſtiæ ſacramentum conficere.4.1.b.et 8.1.c

Sacerdos in perſona Chriſti profert uerba conſecrationis.8.1.c.d

Sacerdotis intentio ad conſecrationem requiritur.15.3.a.

Sacerdos quid confeciſſet ſi in triduo mortis Chriſti confeciſſet.4.1.c.et 14.1.d

Sacerdos intendẽs celebrare ſecundam miſſam, poſt ſumptionem ſanguinis non debet digitorum lotionem ſumere.13.3.c

Sacerdos debet apponere modicum de aqua in calice, ſufficiunt tres ſtillæ, & cur.15.4.c

Sacerdos conficeret, peccaret tamen, ſi aquam uino non apponeret.15.4.b

Sacramenta ſunt animæ medicamina.2.4.a

Sacramenta eccleſiæ ſunt ſeptem.3.4.d

in Sacramentis eſt aliquid aſſignare quod eſt ſignũ tantum, quod eſt res tantum, quod eſt ſignum et res.4.1.d

Sanguis Chriſti communi uocabulo poteſt appellari corpus.14.2.a

Sanctorum orationibus indigemus, et cur.16.3.d.

Sanctorum præmium duplex, eſſentiale & accidentale.16.4.b

Sapientis munus.1.1.a

Scientia theologica in duobus excedit alias ſcientias.1.1.d.et col.2.a

Scripturæ ſacræ aliquid poteſt addere, & quomodo.7.4.b

Spirituſſanctus eſt amor patris et filij.1.4.c

Spirituſſanctus a patre & filio æqualiter procedit, & quomodo.1.4.d

Spirituſſanctus ſemper abſq; initio & fine eſt pariter à patre & filio procedens.2.1.a

Subſtantia non ita propriè ſicut eſſentia dicitur de Deo, & cur.1.3.c

Subſtantia rei tota uirtute diuina poteſt in totam conuerti alterius rei ſubſtantiam.ij.1.d

Subſtantia corporalis, quæ de ſe eſt indiuiſibilis, ut comparatur ad locum mediante quantitate, eſt ibi modo diuiſibili.ij.2.a

T

Tempus per ſe corrumpit, ſi autem generat, per accidens eſt.9.4.d

Teſtamentum uetus ut figura, nouum ut ueritas.10.1.d

Teſtamentum uetus tranſitorium quoad cæremonialia & figuram, non quoad moralia & ueritatem.10.2.c

Teſtamentum uetus promittebat temporalia, nouum æterna.9.4.d

Teſtamentum nouum dicitur æternum, et cur.9.4.c.et 10.col.1.et 2.

Teſtamenti uerbum in ſcripturis ſanctis interdum pro promiſſione accipitur.10.2.d

Teſtamentum ultimum, ſicut & prima donatio tantum tenet, & cur.10.1.b.c

Theologia excedit alias ſcientias, quantum ad firmitatem adhæſionis, & quantum ad excluſionem erroris.1.1.d.et col.2.a

Trinitatis opera indiuiſa, & cur.2.4.d

Trinitas quoad eſſentiam indiuiſa, quoad perſonales proprietates diſcreta.2.4.b

Trinitas tota quomodo operata eſt filij incarnationem.3.1.a

V

Verbum diuinum in quo differt à uerbo noſtro.1.4.b

Verbum diuinũ non fuit unitũ humanitati chriſti in unitate naturæ, ſed in unitate perſonæ.3.2.a.

Verba conſecrationis quædam ſunt de congruitate, quædam de neceſſitate.7.4.d.et 8.2.d

Verba de forma ſacramenti euchar. ſunt ſignificatiua & effectiua.8.1.b.et 16.1.c

Verba conſecrationis exponuntur.16.1.b

Vinum poſt conſecrationem appoſitum in calice, nec in ſanguinẽ trãſit, nec miſcetur ſanguini.13.4.c

Virginitas melior eſt quàm matrimonium.4.3.c

Vnio chriſti in natura humana quõ facta ſit.3.2.a

Vnum & idem poteſt eſſe ueritas & figura.10.4.d.et 12.1.d.et col.2.per totum.

Vtilitas ſacramenti euchariſtiæ.9.4.a.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE AB *Aegidio paſſim his duabus decretalibus expoſitorum.*

Gen.1.a	In principio Deus creauit cœlum & terram.2.2.d
Gen.1.d	Vidit Deus cuncta, quæ fecerat. & erant ualde bona.2.3.b
3.Reg.22.a	Populus meus, & populus tuus unum ſunt.5.1.d
Pſal.148.	Dixit, & facta ſunt.8.1.c
Eccleſ.24.c	Qui elucidant me, uitam æternam habebunt.7.4.c
Iſa.32.d	Beati qui ſeminant ſuper aquas.15.3.c
Ezech.10.c.	Quaſi ſit rota in medio rotæ.10.1.d
Matth.5.g	Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt.6.4.b
Matth.19.c	Si uis perfectus eſſe, uade & uende etcæ.9.1.a
Matth.26,d	Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem.3.1.d
Matth.28.d	Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes etcæt.3.4.a
Mar.15.d	Videns autem Centurio, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat.5.3.a
Ioan.6.g	Verba, quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt.10.3.d
Ioan.8.f	Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit.2.3.c
Ioan.10.f	Pater quod dedit mihi maius eſt omnibus.6.3.b
Ioan.16.b	Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.2.4.d
Ioan.17.b.c	Vt ſint unum, ſicut & nos unum ſumus.5.1.d
Ioan.21.d	Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ etcæ.8.4.a
Act.2.f.et 10.g	Baptizetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine Ieſu Chriſti.4.2.d
Act.4.f	Multitudinis credentium erat cor unum, & anima mea.5.1.c
Rom.1.a	Segregatus in euangelium Dei.9.1.a
Rom.12.a	Omnes unum corpus ſumus in Chriſto.5.1.c.et ij.3.b
1.Cor.3.b	Qui plantat & qui rigat unum ſunt.5.1.c
1.Cor.6.d	Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum illo.5.1.c
1.Cor.7.g	Qui matrimonio iungit uirginem ſuam, benefacit: & qui non iungit, melius facit.4.3.c
1.Cor.10.a	Petra autem erat chriſtus.10.3.d.
1.Cor.ij.c	Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi etcæ.4.2.c
1.Cor.ij.f	Quotiẽnſcunq; mãducabitis panẽ hũc et calicẽ bibetis, mortẽ domini annũciabitis.15.3.d.
1.Cor.13.b	Charitas non quærit quæ ſua ſunt.9.1.b
Gal.1.c	Cum autem placuit ei qui me ſegregauit ex utero matris meæ.9.1.d
Heb.9.c	Semetipſum obtulit immaculatum Deo uiuenti.3.4.c
Iac.1.a	Apud quem non eſt tranſmutatio nec uiciſſitudinis obumbratio.1.4.d
1.Ioan.5.b	Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: pater etcæt.5.2.a
Apoc.22.d	Si quis appoſuerit adhæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto.7.4.b.

ERRATA, QVAE COLLIGENDO INDICE *deprehendimus, ſic reſtituenda.*

pag.	col.	lin.	ERR.	REST.
1.	2.	20.	*diſtinctionem, perſonarum*	*diſtinctionem perſonarum*
1.	3.	22.	*ſic, eſt*	*ſic eſt*
2.	2.	23.	*Manichei*	*Manichæi*
2.	3.	34.	*ueritate, non*	*veritate non*
2.	2.	48.	*empireum*	*empyrium*
2.	4.	35.	*protho*	*proto*
4.	1.	34.	*motuus*	*mortuus*
2.	3.	58.	*pedagogus*	*pædagogus*
4.	2.	4.	*miſticum*	*myſticum*
5.	3.	8.	*exiſiens*	*exiſtens*
8.	1.	11.	*dicere. Ly enim*	*dicere ly enim*
8.	4.	gloſ.	*Phiſica*	*Philoſophica*
8.	4.	20.	*liberos*	*libros*
9.	2.	4.	*fuit, ab*	*fuit ab*
9.	3.	13.	*in eſſe*	*ineſſe*
9.	4.	11.	*hmõi, ſacramento*	*hmõi ſacramẽto*
10.	1.	57.	*uerus*	*uetus*
10.	2.	44.	*contibat*	*continebat*
10.	2.	46.	*cerimonialia*	*cæremonialia*
10.	3.	20.	*imma, ceſcibilem*	*immarceſcibilem*
Numer.			*ſequentis pag.*	*ij.*
11.	2.	9.	*fantaſticam*	*phantaſticam*
12.	1.	46.	*tam*	*cum*
12.	4.	30.	*ſcolaſticos*	*ſcholaſticos*
12.	4.	48.	*ſlegma*	*phlegma*
13.	1.	18.	*lo quebatur*	*loquebatur*
13.	3.	29.	*manere*	*maneret*
14.	1.	6.	*ampuloſa*	*ampulloſa*

Digitized by Google

Digitized by Google

EXPOSITIO. D. AEGIDII

Romani, Archiepiſcopi Bituricenſis, ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſt. ſuper cap. firmiter de Sum. Trinit. et fid. catho. accuratiſſime caſtigata, et in lucem primo edita,

Magiſtro Fabiano de Genua correctore.

FIRMITER Credimus, &c. Hæc Decretalis intitulatur de ſumma Trinitate & fide catho. & dicitur fuiſſe edita a Domino Innocentio Papa Tertio in generali Concilio. Innocentius ergo tertius in hac decretali duo facit, quia primo determinat veritatẽ. Secundo remouet errores. Eſt. n. duplex opus ſapientis, videlicet non mẽtiri de quibus nouit in determinando veritatem, & manifeſtare mentientẽ, in deſtruendo errores. Secũda pars ĩcipit ibi. (Damnamus. ergo & reprobamus.) Circa primũ tria facit, ſecundũ ꝙ tria ſunt determinanda circa ſummam trinitatẽ & fidem catholicã. Nã quicquid eſt determinandum de ſumma trinitate & fide catholica, vel pertinet ad ipſam trinitatem in ſe, vel pertinet ad opus creationis, vel ad opus recreatiõis. Primo ergo determinat de ſũma trinitate in ſe. Secundo determinat, de opere creationis. Tertio de ope recreationis. Secũda ibi. (Vnũ vniuerſorũ principium.) Tertia ibi. (Diabolus enim et alii demones.) Ad euidẽtiam autẽ primæ partis, ſciendũ ꝙ in diuinis nõ poſſet eſſe vnitas eſſentiæ, & trinitas perſonarũ, niſi eſſet origo perſonarum. Nam niſi vna perſona oriretur ab altera, non eſſet diſtinctio perſonarum: ait enim Damaſcenus: lib. 1. de Orthodoxa fide cap. 2. Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum idemq; eſſe, præter innaſcentiam, naſcẽtiam, atq; proceſſionem. Duo ergo facit, quia primo determinat de ipſa veritate, & vnitate diuinę eſſentię. Secundo de ipſa perſonarum origine. ibi (pater a nullo) Dicit ergo ꝙ firmiter credimus & ſimpliciter cõfitemur, ꝙ vnus ſolus eſt verus deus, eternus, immenſus, incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, et ineffabilis. Pater, et filius, & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonę, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino. Notandum ꝙ ea quę traduntur in fide catholica (quantũ ad pręſens ſpectat) in duobus excedũt ea quæ traduntur in aliis ſcientiis, videlicet in firmitate adhæſionis, & in excluſione erroris. Nã licet tradita in aliis ſcientiis videantur conſentanea his, quæ ex ſenſibus oriuntur, firmius tamẽ adhæremus fidei catholicæ, q̃ adhæreamus quibuſcũq; traditis in aliis ſciẽtiis. Nõ enim vnus fidelis pmitteret ſibi amputari caput, pro aliquo dicto in aliis ſcientiis, ſicut pmitteret pro aliquo articulo fidei catholicæ. Secũdo fides catholica excedit alias ſcientias in excluſione erroris: quia (vt plurimũ) in ſciẽtiis humanitus traditis, ſimul cum veritate admiſcentur falſitates & errores: ſed a fide catholica excluditur omnis error, & eſt ratio, quia aliæ ſciẽtiæ innituntur lumini humano, ſed hæc ſcientia eſt diuinitus inſpirata & innititur lumini diuino, quod falli non poteſt. Ideo ait: Firmiter credimus, quia fidei catholicæ debemus firmiter adhęrere, & ſimpliciter, ideſt ſine plica erroris confiteri: quia (vt tactum eſt) fides catholica excedit alias ſcientias non ſolum quantũ ad firmitatẽ adhæſionis, ſed etiã quantum ad excluſionem erroris. Notandum etiam ꝙ illa quæ ſunt in illa ſumma trinitate, quaſi ad tria reducũtur quia vel pertinẽt ad eſſentiæ vnitatẽ, vel ad perſonarum diſtinctionẽ, vel ad pluralitatẽ attributorum. In litera ergo primo tangunt ea quæ pertinent ad pluralitatem attributorum, cũ dicitur, ꝙ eſt vnus ſolus Deus, æternus, immenſus, etc. Secundo tangunt ea quæ pertinẽt ad diſtinctionẽ, perſonarũ, cum ſubiungitur ꝙ ille verus Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Tertio tangũtur ea quæ pertinent ad vnitatem eſſentiæ, cum ſubinfertur, ꝙ eſt ibi vna eſſentia, vna ſubſtãtia, vna natura, ſimplex omnino. Notandũ etiam, ꝙ quicquid perfectionis eſt in creatura, totum attribuimus deo per poſitionẽ, vt ſi perfectionis eſt in creatura ꝙ ſit bona, iuſta, ſapiens, dicimus Deũ eſſe bonum, iuſtũ ſapiẽtem. Quæ vero ſunt in creaturis, & denotant imperfectionem, illa deo attribuimus, nõ per poſitionẽ, ſed per remotionẽ: vt ſi imperfectionis eſt, ꝙ creatura ſit tẽporalis, ſit cõmenſurabilis & comprehenſibilis, iſta deo attribuimus per remotionem, & dicimus, Deus non eſt tẽporalis ſed æternus, non eſt cõmenſurabilis, ſed immenſus, non eſt comprehẽſibilis, ſed incomprehẽſibilis. Notãdum etiam ꝙ Deo debent attribui, nõ ſolũ perfectiones quæ ſunt in creaturis, ſed etiã perfectiones quæ poſſunt eis ineſſe: nam omnis perfectio quæ excogitari poteſt, nobiliſſime & excellentiſſime in Deo reſeruatur. Secundo etiam a Deo remouendæ ſunt non ſolum imperfectiones, quæ ſunt in creaturis, ſed etiam imperfectiones quæ eis poſſet in eſſe: quia in Deo nulla eſt impfectio. Deus enim, ſm Beatum Anſelmum, eſt quicquid melius eſt eſſe q̃ non eſſe: quia ei cõpetit omnis perfectio. Sic etiam dicere poſſumus, ꝙ Deus non eſt quicqd eſt melius non eſſe q̃ eſſe: quia ei nulla competit imperfectio, vt ſi melius eſt nõ eſſe cõmenſurabilem q̃ eſſe: Deus non eſt cõmenſuralis quia immẽſus eſt. Et ſi melius eſt non eſſe temporalem q̃ eſſe: Deus non eſt temporalis, ſed æternus. Igitur cum perfectiones quæ ſunt in creaturis, & quæ etiã ineſſe poſſunt, ſint infinitæ, infinita poterunt Deo attribui, ſecundũ poſitionem, quantũ ad perfectiones: & infinita poſſunt ei attribui ſecundũ remotionẽ, quantum ad imperfectiones. Ideo Dioniſius cap 12. de diuinis nominibus ait, ꝙ laudare debemus eum

Opus ſapientis duplex.

A origine perſonarum ſequitur earũ diſtinctio.

Damaſcenus lib. 1. cap. 2.

Qua de cauſa his quæ ſunt fidei, firmiter adherendũ ſit, & nõ traditis alijs ſcientijs.

Anſelmus mono. cap. 17.

Dioniſ. lib. de diui. nom. cap. 12.

qui eſt infinitorũ nolum. In lr̃a itaq; tanguntur aliqua attributa diuina, cum dr̃ qđ Deus eſt immenſus, incõprehẽſibilis, & cetera hmõi. nõ tñ tanguntĩ oĩa attributa qa (vt dictũ eſt), iſta ſunt quodãmodo infinita. Notandum etiam ꝙ licet Deo attribuamus aliqua poſitiuẽ, quia dicimus ipſum eſſe bonũ, ſapientẽ, & iuſtũ, & aliqua negatiuẽ, qa dicimus ipm̃ eſſe imẽſum & incõprehenſibilẽ: attamen (vt Dioniſ. dicit.) lib. de cęleſti Hierarchia: Negationes in diuinis ſunt verę, affirmationes vero incõpactæ. Dicunẽ.n. affirmationes incõpactę, qa eſt ibi aliqua improprietas in modo intelligendi. Nã ſi dicas, deum eſſe nõ cõmenſurabilẽ ſed immẽſum, nõ tpalẽ, nec terminatũ, ſed ęternum. i. extra terminũ & hẽre eſſe interminatum, nulla iproprietas eſt ibi. Sed ſi dicas Deũ eſſe ſapientẽ, quia nõ potes intelligere deũ ſapientẽ eo modo quo ipſe eſt ſapiẽs, & ſic de aliis pfectionibus per poſitionẽ dictis, in omnibus ppoſitionibus affirmatiuẽ de Deo dictis, eſt aliqua incompactio, & aliqua improprietas ex noſtro modo intelligẽdi. Et quia ſic, eſt, attributa quæ tangũtur in litera, magis omnia ſunt per remotionẽ, vt ꝙ Deus eſt nõ temporalis, ſed æternus, non cõmenſurabilis, ſed immenſus. q̃ dicta ſint per poſitionem. Notandum etiam, ꝙ licet ſecundũ cõem vſum loquẽdi, dictum ſit, ꝙ in diuinis eſt vna ſubſtãtia, vna eſſentia, non tamen propriẽ dictum eſt, vt ait Auguſt. in lib. de trinitate ꝙ Deus ſit ſubſtantia, ſed ꝙ ſit eſſentia, nam cum ſubſtantia dicaĩ, a ſubſtare, eſſentia vero dicatur ab eſſe, Deus ꝓprie non dicitur eſſe ſubſtantia, quia nulli propriẽ ſubſtat, ſed dicitur propriẽ eſſentia, quia proprie ei cõpetit eſſe. Immo forte nihil aliud à Deo proprie habet eſſe: quia noſtrum eſſe, ad ſuum eſſe comparatũ, magis eſt non eſſe q̃ eſſe, iuxta illud Eſaie: Omnes gentes quaſi nõ ſint, ſic ſunt coram Deo, & quaſi nihilũ & inane reputatæ ſunt ei. Vnde Aug. 7. de Trinit. cap. 5. ſic ait: Manifeſtum eſt Deum abuſiuẽ ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia, ꝙ verẽ ac propriẽ dicitur, ita vt fortaſſe ſolum deum oporteat dici eſſentiam, quia ſolus vere eſt. Quod ergo in litera dicitur ꝙ Deus dicitur ſubſtantia, oportet ꝙ ſubſtantia accipiatur large, prout ſubſtantia idem nominat ꝙ eſſentia. Notandum etiã ꝙ diuina natura dicitur omnino ſimplex; quia licet creatura poſſit aliquo modo ſimplex dici, quia creatura ſpiritualis ſimplex eſt reſpectu corporalis: tamen ſimpliciter & omnino ſolus Deus eſt ſimplex, & omnis creatura compoſita. Nã in omni creatura eſt compoſitio eſſentiæ & eſſe, virtutis & ſubſtantiæ, accidẽtis & ſubiecti. In omni enim creatura eſſe differt ab eſſẽtia, & virtus differt, a ſubſtãtia. Nulla enim creatura eſt ſuum eſſe, nec aliqua creatura eſt ſua virtus. Sic etiã in omni creatura eſt aliquid per accidens ppter quod eſt ibi compoſitio accidentis & ſubiecti. In Deo autẽ non eſt compoſitio eſſentiæ & eſſe: quia Deus eſt ſuum eſſe. Non eſt ibi compoſitio virtutis & ſubſtantiæ: quia Deus eſt ſua virtus. Nõ eſt ibi compoſitio accidentis & ſubiecti: quia in Deo nihil eſt per accidẽs. Vt habetur ab Auguſt. in pluribus locis in. 5. de Trinitate. Merito ergo natura diuina diciẽ eſſe omnino ſimplex. Deinde cũ dicit. (Pater a nullo) determinat de perſonarũ origine dicens, ꝙ pater a nullo eſt, filius autẽ eſt a patre ſolo, ſed ſpiritus ſanctus eſt pariter ab vtroq; abſq; initio: quia pater generãs, filius naſcens, ſpiritus ſanctus procedens, ſunt conſubſtantiales, & coęquales, & omnipotẽtes & coęterni. Notandũ aũt ꝙ gñatio quam filius accepit a patre, eſt intellectualis & non materialis. Nam pater intelligendo ſe, gignit in ſeipſo conceptum quendã, qui conceptus dicitur verbum, & verbũ illud gignitur de ſcientia patris. Sicut etiam in nobis ipſis cum aliquid intelligimus, formamus in nobis ipſis conceptum aliquem qui dicitur verbum. Differt tamen verbũ noſtrum a verbo diuino, quia verbũ noſtrum non ſemper gignitur de noſtra ſcientia, ſed aliquando gignitur ex ignorãtia. Quia multa dicimus quę ignoramus: vt vult Auguſt. 15. de Trini. Sed verbũ dei ſemper generatur de ſciẽtia Dei. Nõ ergo intelligas ꝙ filius naſcens ex patre, ſit aliquid materialiter productum, ſed, aliquod generatum intellectualiter. Ita ꝙ filius patris, nihil aliud eſt q̃ verbũ patris, ex eius ſciẽtia naſcens. Notandũ etiam ꝙ ſicut pater intelligendo ſe, generat in ſe quendam conceptũ, & quoddã verbum, quod dicitur filius eius, ita pater, & filius diligẽdo ſe, producunt quẽdã amorem qui diciẽ ſpiritus ſanctus. Quare ſicut filius eſt verbum patris, ita ſpiritus ſanctus eſt amor patris & filii. Pater ergo, quia non accipit eſſe ab alio, dicitur eſſe a nullo. Filius verò quia eſt verbum patris, & accipit eſſe a patre, diciẽ eſſe a patre ſolo, vel diciẽ eſſe a patre naſcens. Sed ſpiritus ſanctus qui eſt amor patris & filii, & aliqs amor procedens a patre & filio, dicitur eſſe procedens pariter ab vtroq;. Notandũ etiã ꝙ faciẽda eſt vis in eo ꝙ dicitur, pariter, id eſt ęqualiter. Spiritus enim ꝓcedit pariter & ęqualiter a pr̃e & filio, quia pr̃ & filius ſpirant ſpũm ſanctũ, nõ in eo ꝙ plura, ſed in eo ꝙ vnũ principiũ eius, iuxta illud Aug. 5. de Trini. Sicut pr̃ & filius per cõparationẽ ad creaturam relatiuẽ dicunẽ vnus creator & vnus Deus, ſic relatiuẽ ad ſpũm ſanctũ vnũ principiũ. Et ſic pr̃ & filius ſpirant ſpiritũ ſctm̃ nõ in eo ꝙ diuerſi, nec in eo ꝙ ſint plura prĩcipia, ſed in eo ꝙ ſint vnũ principiũ. Oportet ergo ꝙ ſpũs ſctũs ꝓcedat pariter ab vtroq;. Notandũ etiam ꝙ differt verbũ diuinum a verbo noſtro, & amor diuinus ab amore noſtro, quia nos non ſemper intelligimus, nec ſemper diligimus, ſed Deus qui omnino eſt immutabilis, apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio, ſemper intelligit, & ſemp diligit:

Dioniſ. lib. de cœlis Hierar. cap. 2.

Quæ de cauſa negationes de Deo ſint veræ, affirmationes autem ſint incompactæ.

Auguſtin. 7. de de Tri. cap. 5.

Solus Deus vere eſt.

Cap. 40.

Auguſt. 7. de trin. cap. 5.

Solus Deus eſt omnino ſimplex.

Auguſt. 5. de trin. cap. 2. 3. 4. et. 5.

Differẽtia inter verbũ diuinũ & noſtrũ.

Auguſt. 15. de trin. ca. 15

Quare ſpiritus ſanctus a patre & filio æqualiter procedat.

Auguſt. 5. de trini. cap. 14.

Iacob. cap. 1.

diligit: Semper ergo eſt ibi verbũ, quod gignitur ex intelligere patris,& ſemper eſt ibi amor, qui procedit ex patre & filio. Filius ergo qui eſt verbum patris, ſemper abſq; initio & fine eſt ex patre naſcens, & Spiritus ſanctus qui eſt amor patris & filii, ſemper abſq; initio et fine eſt procedens pariter ab vtroq;. Notandum etiam ꝙ ſubſtantia dei vel eſſentia dei (quantum ſpectat ad præſens) differunt a ſubſtantia noſtra vel ab eſſentia noſtra in quatuor. Primo differunt, quia quicquid eſt in Deo, eſt idem ꝙ ſubſtantia Dei, ſed quicquid eſt in nobis, non eſt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Scientia ergo Dei, eſt idem ꝙ ſubſtantia eius, & diligere ipſius Dei, eſt idem ꝙ ſubſtantia eius, ſed noſtrum ſcire, & noſtrum diligere, non ſunt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Verbũ ergo noſtrum, & amor noſter, non ſunt conſubſtantiales nobis: quia noſtrum intelligere ex quo procedit verbũ noſtrum, & noſtrum diligere ex quo ꝓcedit amor noſter, non ſunt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Sed filius qui eſt verbũ patris, & ſpiritus ſanctus qui eſt amor eius, ſunt conſubſtantiales Deo: quia in deo ſcire & diligere ſunt idẽ ꝙ ſubſtantia eius.

Quatuor differentiæ inter Dei ſubſtantiã & noſtram. prima.

Secunda.

Secunda differentia inter Dei ſubſtãtiam et noſtram ſubſtantiam eſt, quia ſubſtãtia dei eſt omnino ſimplex, ſed noſtra non eſt omnino ſimplex. Subſtãtia ergo Dei quia omnino ſimplex eſt, non habet partem, et partem, filius ergo et ſpiritus ſanctus, qui ſunt patri cõſubſtantiales, et habent eandem ſubſtantiã cum patre, oportet ꝙ eis tota ſubſtantia patris cõmunicetur, cũ ibi ꝓpter ſimplicitatem non ſit partem et partẽ dare. Filius ergo et Spiritus ſanctus ſunt coęquales patri, quia propter ſimplicitatem quæ eſt in deo, cuilibet cõmunicat pater totam ſubſtantiam, et totam virtutẽ ſuam. Licet ergo, verbum noſtrum, et amor noſter, poſſint dici non coęquales nobis, filius tamẽ, qui eſt verbum patris, et ſpiritus ſanctus, qui eſt amor patris et filii, ſibi coæquales ſunt.

Tertia.

Tertia differentia inter ſubſtantiam noſtram, et ſubſtãtiam dei eſt, quia ſubſtantia noſtra eſt imperfecta, et in ſe non habet omnem potentiã et omnem virtutẽ, ſed ſubſtantia dei eſt omnino perfecta, et in ea reſeruatur omnis potẽtia, et omnis virtus. Eſt enim ſubſtantia diuina ipſum eſſe, in quo reſeruatur omne eſſe, et per cõſequens oẽ poſſe: et quia filio, et per cõſequens ſpiritui ſancto, cõmunicat pater totam diuinam eſſentiam, cum in illa ſubſtantia habeat eſſe omnis potentia, et omnis virtus, oportet ꝙ filius et ſpiritus ſanctus ſint omnipotentes ſicut et pater, quia habent eandẽ diuinam eſſentiam, et totam illam eſſentiam, quã habet pater. Licet ergo, verbum noſtrum et amor noſter, non habeant oẽm potentiã, filius tamen qui eſt verbum patris, et ſpiritus ſanctus qui eſt amor eius, habet omnipotẽtiam.

Quarta.

Quarta differentia eſt, quia ſubſtantia noſtra eſt temporalis et mutabilis, ſubſtantia vero diuina eſt æterna & immutabilis. Verbum ergo noſtrũ & amor noſter non habent æternitatem: ſed filius, qui eſt verbum patris, & ſpiritus ſanctus, qui eſt amor eius, oportet ꝙ ſint coęterni patri, quia pater eis cõmunicat ſubſtantiam ſuam, quæ eſt in cõmutabilis & æterna. Ex his ergo quatuor differentiis, quas habet diuina ſubſtantia ad noſtram ſubſtantiam, verificantur de filio, & de Spiritu ſancto, illa quatuor quæ dicũtur in litera, videlicet ꝙ ſunt conſubſtantiales, & coęquales, omnipotentes & coęterni. Deinde cum dicit. (Vnum vniuerſorũ principium.) Determinat de opere creationis dicens, ꝙ ille vnus verus Deus, trinus in perſonis, & vnus in ſubſtantia, eſt vnum vniuerſorũ principiũ, creator omniũ viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium & corporaliũ, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtranq; de nihilo condidit creaturã, ſpiritualem & corporalem, angelicam et humanã, hanc enim, humanam ſcilicet, ex corpore & ſpiritu, conſtitutam.

Error Manicheorum de rerum principio.

Notandum aũt ꝙ circa opus creationis errauerũt Manichei, quia non poſuerunt vnum principium vniuerſorũ, ſed dixerunt duo eſſe principia: Vnum quidẽ ex quo procedebant bona, alterũ vero ex quo mala procederent. Voluerunt etiam ꝙ viſibilium corporaliũ, & ſpiritualium non eſſet vnum principiũ, ſed duos Deos aſſerebant eſſe, & duo principia: ab vno quorũ procedebant hæc viſibilia corporalia, ab alio vero procedebant inuiſibilia & ſpiritualia. Hic ergo error deſtruitur, ex eo ꝙ in litera dicit, ꝙ eſt vnum vniuerſorũ principium, creator omnium, viſibiliũ, & inuiſibiliũ, ſpiritualiũ & corporalium.

Cõfutatio erroris.

Error phyloſophorũ de mũdi principio.

Notandũ etiam ꝙ circa productionem rerum errauerunt philoſophi dicentes: Mundum eſſe ab æterno, aſſerentes etiam ex nihilo nihil fieri poſſe. Hic autem error eneruatr, per hoc ꝙ hic aſſeritur, mundum eſſe temporalẽ, & ex nihilo creatum. Vnde ſcribitur, ꝙ ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio tẽporis, vtrãq; de nihilo condidit creaturam. Non ergo mundus eſt ab æterno, ſed ab initio tẽporis eſt creatus, non ex pręiacenti materia, ſed ex nihilo eſt in eſſe productus.

Confutatio erroris.

Beda, initio tẽporis quatuor creata fuerunt ſimul.

Gen. 1.

Notandum etiam ꝙ ſecundũ Bedam, & habetur in gloſa ſuper gene. in principio. Quatuor ſunt quæ creauit Deus ab initio temporis, videlicet, tempus, cęlum empireũ angelus, & materia. Nam in principio, ideſt in initio tẽporis, creauit deus cęlũ. i. cęlũ empireũ & terram. i. hanc materiam corporalem. & quia cęlum empireum ſtatim cum factum fuit (ſecũdum Bedam) mox ſanctis angelis eſt repletũ. Illa quatuor fuerunt ſimul facta, videlicet cęlum empireum, tẽpus, & materia corporalis et Angeli: et quia ſic eſt, ideo hic dicitur, ꝙ ſimul ab initio temporis Deus de nihilo vtramq; cõdidit naturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam, & mundanam. Nam (vt ſactum eſt) natura angelica, & hęc materia corporalis, ſimul

cum tempore habent eſſe, & ſunt creata. Notādum etiā ꝙ diſtinguendo opera creationis ſecundum opera ſex dierum, vt ſonat litera in principio geneſeos, homo nō fuit factus ab initio temporis, ſed fuit factus ſexta die. Prius ergo fuit facta ſpiritualis & corporalis ſubſtantia, & deinde facta fuit ſubſtantia humana, ex corpore et anima, ſiue ex corpore & ſpiritu conſtituta. Deinde cum dicit (diabolus enim) determinat de opere recreationis, ſiue (quod idem eſt) de opere redemptionis humanæ. Redemptio autē humana lapſum præſupponit, nam quia homo lapſus erat per peccatū, ideo indigebat redemptione, homo autem lapſus eſt ex ſuggeſtione diaboli. Duo ergo facit: quia primo determinat quomodo fuit lapſus ex diabolica ſuggeſtione. Secundo determinat de hominis reparatione & redemptiōe, ibi. (Hęc ſancta Trinitas) dicit ergo, ꝙ diabolus et alii demones, a deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe (ideſt voluntate propria) facti ſunt mali. Homo verò diabolica ſuggeſtione peccauit. Notādum autē quoſdam erraſſe dicentes diabolum ab initio creatum fuiſſe malum: ſed hoc eſt contra veritatem, quia, vt dicitur Geneſeos Primo. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Vnūquodq; enim opus diuinum in ſe acceptum, bonum eſt, cuncta autem, ſimul ſumpta, ſunt valde bona. Diabolus ergo creatus fuit bonus, nec peccauit in illo inſtanti in quo fuit creatus: ſed creditur modicam morulā fuiſſe inter creationē et lapſum. Vnde dn̄s Ioan. 8. de diabolo loquens ait, ꝙ ille homicida erat ab initio et in veritate, non ſtetit. Non dicit ꝙ in veritate non fuerit quia bonus aliquādo fuit, tamen in bonitate et veritate non perdurauit, nec ſtetit, quia quaſi ſtatim poſt creationē peccauit. Notandum etiam quòd quia homo peccauit per alium, cōgruū fuit quòd per alium reſtauraretur: ideo lapſus hominis fuit reparabilis, diabolus verò qui nō peccauit per alium, ſed per ſe, ideo dicitur non fuiſſe congruum quod per alium repararetur, nec per ſe potuit reparari, ideo lapſus eius fuit, irreparabilis. Vn̄ Damaſcenus lib. ſecundo, ſic ait: Scire oportet quoniam quod eſt hominibus mors, hoc Angelis eſt lapſus, poſt caſum enim nō eſt Angelis pęnitentiæ locus, vt neq; poſt mortē hominibus. Deinde cū dicit. (Hæc ſancta Trinitas,) in parte iſta, vt dicebatur, determinat de hominis redemptione. Ad hominis autem redemptionem (quantum ad præſens ſpectat) quatuor cōcurrunt, videlicet, legis datio, Chriſti incarnatio, eccleſiæ catholicæ ordinatio, ſacramentorū inſtitutio. Legis enim datio faciebat ad noſtarm redemptionem, quia lex manuducebat nos ad Chriſtū per quem redempti ſumus: iuxta illud, Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. Chriſti incarnatio facit ad noſtrā redēptionē, quia Chriſtus incarnatus nos redemit. Eccleſiæ catholicæ ordinatio facit ad noſtram redemptionem, quia extra eccleſiā catholicam non eſt ſalus. Sacramentorum inſtitutio facit ad noſtram redemptionem, quia per ſacramenta quaſi per quædam medicamēta ſpiritalem ſanitatem recipimus. Quatuor ergo facit, Quia primo determinat de legis datione. Secundo de Chriſti incarnatione. Tertio de catholicæ eccleſiæ ordinatione. Quarto de ſacramentorum inſtitutione: Secūda ibi, (Et tandem vnigenitus,) Tertia. ibi (Vna verò eſt fidelium.) Quarta ibi. (Cuius corpus et ſanguis,) Dicit ergo quod hęc ſancta Trinitas ſecundum cōmunem eſſentiam, indiuidua, et ſecundum perſonales ꝓprietates diſcreta, primo per Moyſem et ſanctos prophetas, alioſq; famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionē temporum, humano generi doctrinam tribuit ſalutarem. Notandum etiam quod cum in diuinis ſit in eſſentia vnitas, in perſonis verò diſtinctio, & alietas; ideo dictum eſt quod ſancta Trinitas ſecundū cōmunem eſſentiam eſt indiuidua, ſed ſecundū perſonales proprietates diſcreta, ſiue diſtincta. Notandum quod accipiendo large nomen legis, poſſumus intelligere nomine legis, totam doctrinam traditam in veteri teſtamento. Ideo cum hic agitur de legis datione, fit mentio de doctrina tradita per Moyſem, & ſanctos prophetas, & per alios Dei famulos, de quibus fit mentio in veteri teſtamento. Notandum etiam quod bonus medicus ſecūdum aliam, & aliam diſpoſitionem infirmi, dat alia & alia medicamēta: Sic Deus tanquam bonus medicus, & bonus pater, ſecūdum conditionem humani generis, propter peccatum prothoparētum egrotātiū iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporū, ideſt, pro vt tempora requirebant, humano generi tribuit doctrinā ſalutarem. Ita quod ſecundum alia, & alia tempora (prout videbat nos aliter, & aliter diſpoſitos) nos alia, & alia docuit. Vnde dominus ſuis diſcipulis dicebat, multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Tāquam ergo bonus doctor, ſuum ſermonem temperabat, prout auditorum diſpoſitio requirebat. Deinde cum dicit. (Et tandem vnigenitus.) Determinat de Chriſti incarnatione: Circa quod tria facit. Quia primo determinat de incarnationis cauſa. Secundo de incarnationis modo. Tertio de incarnatiōis effectu. Secūda ibi. (Verus hō factus.) Tertia ibi. (Qui etiā pro ſalute humani gn̄is.) Continuetur ergo ſic. Deus tanq̄ bonus pater ſecundū ordinatiſſimā diſpoſitionē temporū, humano generi doctrinam tribuit ſalutarem & tandem quando venit plenitudo temporis. i. qn̄ venit tempus gratiæ, vnigenitus dei filius IESVS Xp̄s à tota Trinitate eſt cōiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſancti cooperatione cōceptus. Notandum autē quod indiuiſa ſunt opera trinitatis, eo quod trium pſonarū eſt indiuiſa voluntas,

Error quorūdam de diaboli malitia.

Gen. 1.

Erroris confutatio.

Ioan. 8.

Cur lapſus hominis fuerit reparabilis.

Cur lapſus diaboli fuerit irreparabilis.

De orthodoxa fide.

Dam. lib. 2. cap. 4.

Ad hominis redemptionē quatuor cōcurrūt.

Gal. 2.

Sacramenta ſūt animæ medicamenta.

Ioan. 8.

quare trinitatis opera ſint indiuiſa.

Damaſ. lib. 3. de fide orthodoxa cap. 14.

luntas, & indiuiſa ſubſtantia, vt vult Damaſcenus, in libro tertio. Licet ergo ſolus filius ſit incarnatus, illam tamen incarnationem operata eſt tota trinitas: vt vult Auguſt, de trinita. lib. 1. cap. 5. Bene ergo dictum eſt vnigenitus Dei filius IESVS Chriſtus à tota trinitate eſt cōmuniter incarnatus. Ponitur autem circa hoc, exemplum: Vt ſi duæ puellæ induant tertiam, ita tamen quod tertia cooperetur ad huiuſmodi induitionem. Secundum hoc, vna ſola eſſet induta, ſed oēs illæ tres puellæ efficerent illam induitionem: ſic & in propoſito, Pater, & ſpiritus ſanctus induerunt filium humanā carnem, ita tamen quod filius induit etiam ſeipſum carnem. Tota ergo trinitas operata eſt filii Dei incarnationem, ſolus tamen Dei filius eſt incarnatus. Notandū etiam, quod ea quæ ſunt cōmunia toti trinitati, ex aliqua cauſa ſpeciali poſſunt etiam alicui vni perſonæ appropriari, vt licet potentia, ſapientia, & bonitas, ſint cōmunia omnibus tribus perſonis, potentia tamē appropriatur patri, ſapientia filio, bonitas verò ſpiritui ſancto. Sic & in propoſito, licet tota trinitas operata ſit incarnationē, attamen opus incarnationis, eo quod fuit opus ad benignitatem pertinens, appropriatur ſpiritui ſancto. Hoc eſt ergo quod ait: quod IESVS Chriſtus à tota trinitate cōmuniter incarnatus eſt: ſed tamen per quandā appropriationē, cooperatione ſpiritus ſancti eſt conceptus ex Maria virgine. Tota ergo trinitas cōmuniter cooperata eſt illam conceptionem, & illam incarnationem, ſed per quandā appropriationē, & quodam modo ſpeciali, dicitur hoc fuiſſe factū cooperatione ſpiritus ſancti. Deinde cum dicit, (verus homo factus.) Determinat de modo incarnationis: Circa quod tria ſunt attendenda. Nam primo fuit ibi verè humanitatis aſſumptio, & quantum ad hoc dicit (quod eſt verus homo factus quia ex anima ratiōali & humana carne cōpoſitus.) Secundo fuit ibi non in natura, ſed in pſona, vnio: & quantum ad hoc ſic ait (vna in duabus naturis perſona, viam vitę manifeſtius demonſtrauit.) Fuit etiam ibi idiomatum cōmunicatio, ita quod ipſi chriſto, dei filio, aliqua competebant ſecundū deitatem, aliqua verò ſecūdum humanitatem. Et quantū ad hoc ſubdit. (Qui cum, ſecundū diuinitatem, ſit imortalis, & impaſſibilis, idem ipſe ſecundū humanitatē, factus eſt mortalis, & paſſibilis.) Notandū autem quoſdam hęreticos erraſſe, dicentes chriſtū nō habuiſſe animam, ſed quod deitas fuerit ibi loco animæ. Secundum iſtos. n. quod in aliis hominibus faciebat caro, & anima, hoc in chriſto fecit caro, & diuinitas. Hæc autē poſitio ſtare non pōt: quia ſi chriſtus nō habuiſſet animā, nō fuiſſet verus homo, & tamē ipſe de ſeipſo teſtatus eſt, ſe habere animā, dicens: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Iſte ergo error deſtruitur cum dr: Verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne cōpoſitus. Notandū etiā qđ in xp̄o nō fuit facta vnio in natura, ita qđ natura humana nō fuit cōuerſa in diuinā: nec natura diuina fuit cōuerſa in humanā nec ēt ex illis duabus naturis, videlicet ex humanitate, & diuinitate, cōflata fuit aliqua tertia natura. Nō. n. poſſumus dicere, qđ ſicut ex anima & carne cōflat̄ vna tertia natura, quę dr̄ humanitas, ſic ex diuinitate & humanitate conflata ſit aliqua vna natura, qa tunc Deitas non diceret naturā perfectam. Nā quicquid alteri appoſitum conſtituit tertium, habet rationem partis, & imperfecti, quod de deitatē excogitare omnino nefas eſt. Nullo ergo modo fuit facta vnio in natura, quia nullo modo eſt accipere in chriſto vnā naturam cōmunem, ſed facta fuit vnio in perſona, quia in vna perſona verbi vnita fuit duplex natura, diuina, ſcilicet, & humana. Ideo ait: Quod chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis. Notandum etiam quod multifariè multiſq; modis, per multas metaphoras, & figuras, atq; enigmata loquutus eſt olim deus patribus veteris teſtamenti, in prophetis, ideſt, per prophetas, ſed nouiſſime his diebus clarè, & apertè loquutus eſt nobis in filio, ideſt, per filium. Et quia filius vias vitæ in omnibus prophetis nobis demonſtrauit, ideo hic in litera dicitur: Quòd ipſe Chriſtus homo factus nobis viam vitæ manifeſtius demonſtrauit. Notandum etiam quod in chriſto fuit cōmunicatio idiomatum, quæ cōmunicatio ſic intelligitur. Quia quę erant hominis deo attribuuntur, quia ipſe deus patiebatur, ipſe dei filius mortuus fuit, ipſe Dei filius natus eſt, ex Maria virgine, & fuit eleuatus in cruce. Conſtat autem quod pati, mori, naſci ex muliere, leuari in cruce, non ſunt Dei, ſecundum quod Deus, ſed magis ſunt hominis, in eo quod homo. Dicebatur enim filius hominis, etiam ante aſcenſionem, eſſe in cęlo, iuxta illud quod habetur Ioan, iii. Nemo aſcendit in cęlum, niſi qui deſcendit de cęlo filius hominis qui eſt in cęlo. Loquebatur enim dominus de filio hominis, qui erat in terra, & dicebat ſe eſſe in cęlo, quod ei non poterat competere, in eo qđ homo, ſed in eo quod Deus. Quid plura? Talis fuit vnio illa quod fecit Deum hoīem, & hominem Deum. Nō autem potuit eſſe maior cōmunicatio idiomatum quā quod homo pręcicetur de Deo. Ita quod hoc idioma, & hoc nomen, & hoc vocabulū homo Deo attribuatur, & dicatur Deus homo, & Deus prędicetur de homine, quia hoc idioma, & hoc nomen, & hoc vocabulum Deus, attribuebatur homini, & dicebatur homo Deus. Notandum etiam, quod ſi in eodem ſuppoſito eſſet muſica, & ars ædificatiua tunc muſicus eſſet ædificator, & ecōuerſo: Et ſi in eodē pomo eſſet color & ſapor, tunc coloratum eſſet ſapidum, & ſapidum coloratum. Et tunc ſi idem eſſet muſicus, & ædificator, quæ eſſent muſici competerent ædificato-

Marginal notes:

Aug. lib. 1. de trin. cap. 5.

Exēplū de verbi incarnatiōe ſatis accōmodatum.

Cōia toti trinitati, aliqua ſpeciali cā poſsūt alicui vni perſonæ appropriari.

Error quorūdā hereticorū de chriſti aīa.

Erroris cōfutatio.

Matth. 26.

Nota de vnione inter Deū & creaturā facta in Chriſto.

Quicquid alteri appoſitū cōſtituit tertiū habet rōnem partis et īperfecti.

Heb. 1.

Quō & quare in chriſto fuerit idiomatum cōicatio.

Ioan. iij.

ri,ita quod ædificator poſſet cantare, & quæ eſſent ædificatoris competerent muſico,ita qd' muſicus poſſet ędificare. Sic in propoſito. Nam quia in eodem ſuppoſito verbi, & eadem perſona Chriſti, erat natura diuina, & natura humana, idem erat homo & Deus,& quæ erant hominis, poterant deo attribui, & quæ Dei erant, poterant homini attribui. Idem ergo fuit paſſibilis & impaſſibilis, idem mortalis, & immortalis. Idem ergo dei filius, qui erat impaſſibilis, & immortalis, ſecundum deitatem, aſſumendo carnem, factus eſt paſſibilis, & mortalis, ſecundũ humanitatem. Hoc eſt ergo quod dicitur in litera: quòd dei filius, qui cum ſecundum diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundum humanitatem factus eſt mortalis & paſſibilis. Deinde cum dicit. (Qui pro ſalute generis humani.) Determinat de incarnationis effectu. Poteſt autem dici incarnationis effectus, quicquid ad incarnationem conſecutum eſt, vel in poſterum ſequetur. Chriſto autem aſſumente carnem, ſequitur quod ipſe, pro ſalute humani generis, fuit paſſus, & in ligno crucis fuit mortuus, deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit ad cęlos. Rurſus, eo incarnato, ſequitur in poſterum, quod ipſe in fine ſæculi veniat, iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus vnicuique mercedem ſecundum opera ſua. Hoc eſt ergo quod ait, (quòd Chriſtus aſſumens carnẽ pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus eſt, & mortuus, deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cęlum.) Et exponit ſe qualiter deſcenderit ad inferos, & qualiter reſurrexit à mortuis, & qualiter aſcendit in cęlum, dicens: Quod (deſcendit in anima, & reſurrexit in carne, & aſcẽdit pariter in vtroq;.) Et ſubdit, (in fine ſeculi venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua tam reprobis, quam electis, qui omnes, tam reprobi quam electi reſurgent cum ſuis propriis corporibus, quæ nunc geſtant, vt recipiant in illis & eiſdem corporibus, quę nunc habent ſecundum opera ſua, ſiue bona fuerint, ſiue mala.) Et addit (illi, id eſt reprobi, cum diabolo accipient perpetuam pęnam, Et iſti, id eſt electi, cum Chriſto accipient gloriam ſempiternam.) Notandum autem quod cum in illo triduo mortis caro Chriſti iacuerit in ſepulchro, Chriſtus non deſcendit ad inferos in carne, sed in anima, & reſurrexit in carne, quia ſecundum carnem mortuus erat, aſcẽdit tamen in cęlum, ſecundum vtrunq;, videlicet tam in anima, quàm in carne. Deinde cum dicit. (vna verò eſt.) Determinat de eccleſiæ catholicæ ordinatione ſic dicens. (Vna vero eſt fidelium vniuerſalis eccleſia extra quam nullus omnino ſaluatur, in qua idem ipſe IESVS Chriſtus eſt ſacerdos & ſacrificium.) Notandum autem quod lex noua differt à lege veteri, vel lex euangelica differt à lege Moſaica, nõ ſolum quia illa fuit lex timoris, hæc autem lex gratię & amoris, ſed etiam differt, quia illa fuit quodammodo particularis, ſed hęc debet dici, lex vniuerſalis. Nam lex illa fuit data ſolum populo Iudaico, ſed hæc data eſt omni genti, id eſt, omni populo, iuxta illud quod habetur Matthęi vltimo cap. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Et Marci vltimo: Euntes in mundum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui verò non crediderit condẽnabitur. Synagoga ergo quę cõſtituta fuit per legem Moſaicam non merebatur dici vniuerſalis, ſed eccleſia quæ conſtituta eſt per legem euangelicam, & fluxit ex latere Chriſti, meretur dici vniuerſalis, quia ad euãgelium omnes tenentur. Huic enim quicunq; non crediderit condennabitur. Iſta ergo eſt vniuerſalis eccleſia, quia extra ipſam nullus ſaluatur. Notandum autem quod in hac eccleſia idem Chriſtus eſt ſacerdos, & ſacrificium, nam ipſe idem in cęna corpus ſuum confecit, & ipſe idem diſcipulis ſuis tradidit eis ſe ipſum in cibum. Inquantum ergo ipſemet corpus proprium confecit, merebatur dici ſacerdos, quia hoc eſt officium ſacerdotis, corpus Chriſti cõficere. Prout verò ſeipſum tradidit in cibum, merebatur dici ſacrificium, vel aliter. Ipſe in cruce pro redemptione humani generis ſeipſum deo patri obtulit. iuxta illud quod habetur ad Hebreos. 9. Semetipſum obtulit immaculatum Deo viuenti. Idem ergo fuit offerens & oblatum. Crux igitur Chriſti ſe habuit vt altare, ſuper quod offerebatur ſacrificium, Chriſtus autem, inquantum fuit offerens, ſe habuit vt ſacerdos, inquantum verò fuit oblatus, ſe habuit vt ſacrificium. Et quia idem erat offerens & oblatus, idem Chriſtus erat ſacerdos, & ſacrificium. Deinde cum dicit. (Cuius corpus & ſanguis.) Determinat de inſtitutione ſacramentorum, ſiue de ſacramentis. Sunt autem in eccleſia ſeptem ſacramenta inſtituta. Verũtamen, quia de his ſacramentis dicendum reſtat, ideo de his hic ſuccinctè pertranſit, nec de omnibus his facit mentionem, ſed ſolum de quatuor, alia verò pertranſeundo prætermittit. Tangit.n. aliqua pertinentia ad Euchariſtiam, aliqua pertinentia ad baptiſmum, aliqua pertinentia ad pęnitentiam, aliqua verò tangit pertinentia ad matrimonium. Secundum hoc ergo quatuor facit, ſecundum quod tangit aliqua pertinentia ad quatuor ſacramenta. Secunda pars ibi. (Sacramentum verò baptiſmi.) Tertia ibi. (Et ſi poſt ſuſceptionem.) Quarta ibi. (Non ſolum autem, &c.) Dicit ergo, quod corpus Chriſti & ſanguis eius in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, & tranſubſtantiantur panis in corpus, & vinum in ſanguin em

Chriſtus nõ deſcendit ad inferos in carne, ſed in anima & reſurrexit in carne.

Mat. cap. vlti.

Mar. vlt.

In hac eccleſia idem chriſtus eſt ſacerdos & ſacrificium.

Ad heb. ca. 9

ſanguinem poteſtate diuina. Nam hoc nō poteſt fieri naturaliter, ſed oportet quod poteſtate, & virtute diuina panis tranſubſtantietur in corpus, & vinum in ſanguinem. Addit autem quod (hoc fit, vt ad perficiendum miſterium vnitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro.) Nam ipſe naſcendo accepit corpus & carnem noſtrā, & nos in altari accipimus corpus & ſanguinem eius. Perficitur ergo in hoc miſterium vnitatis, quia ipſe vnitus fuit nobis naſcendo, & carnem aſſumendo, nos autem ſibi vnimur ipſum ſacramentaliter ſumendo.

In ſacramento altaris myſterium vnitatis perficitur.

Subdit autem quæ ſit virtus huius ſacramenti, & quis poſſit hoc ſacramentum conficere, dicens, (illud ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus ſecundum claues eccleſiæ, quas IESVS chriſtus conceſſit apoſtolis, eorūq; ſucceſſoribus.) Notandum autem quod ſacramentum Eucha riſtiæ nobis proponitur ſub ſpecie duplici, videlicet ſub ſpecie panis, & vini: ex quo datur intelligi nobis, quod ſicut ex cibo & potu eſt perfecta refectio corporalis, ſic in hoc ſacramento deuotē & debitē ſumpto, & ſuſcepto, eſt perfecta refectio ſpiritualis. Notandum eſt aūt quod totus Chriſtus eſt ſub vtraq; ſpecie, ita quod ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti, & ſanguis eius, & anima eius: & totus Chriſtus eſt ſub ſpecie vini, non tñ eodē mō. Quia ſub ſpē panis, ex vi ſacri nō eſt ibi, niſi corpus Chriſti tm̄ Quod aūt ibi ſit ſanguis & anima, hoc eſt ex naturali concomitantia, inquantū illi corpori ſanguis et anima naturaliter ſunt cōiuncta. Sed ſi quis confeciſſet in illo triduo qñ Xp̄s fuit motuus, qa tūc anima fuit ſeparata a carne, & ſanguis à corpore, confeciſſet corpus ſine anima, & ſi totus ſanguis emanauit ab illo corpore, confeciſſet corpus ſine ſanguine. Sicut etiā ſub ſpecie vini eſt ſanguis tantum ex vi ſacramenti, nam illud dicitur eſſe ſub ſpecie vini, ex vi ſacramēti, in quod conuertitur vini ſubſtantia, & illud dicitur eſſe ſub ſpecie panis, in quod conuertitur panis ſubſtantia. Et quia ſubſtantia vini non conuertitur in corpus, nec in animam, ſed in ſanguinē tantum, ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti eſt tantum ſanguis. Sic etiam ſub ſpecie panis, ex vi ſacramenti, non eſt ibi ſanguis, ſed eſt corpus tantū, quia in ſolum corpus conuertitur panis ſubſtantia. Quod autem dicitur quod ſub ſpecie vini eſt non ſolum ſanguis, ſed corpus & anima, hoc non eſt ex vi ſacramenti, ſed ex concomitantia naturali, videlicet, inquantum illi ſanguini corpus & anima naturaliter ſunt coniuncta. Notandum etiam quod in omnibus ſacramentis eſt aliquid aſſignare, quod eſt ſignum tantum, aliquid quod eſt ſignum & res, aliquid quod eſt res tantum. Vt ſignum tantum in hoc ſacramento eſt ſpecies panis & vini, & ſignum & res, eſt corpus Chriſti verum, res tantum, eſt Chriſti miſticum corpus. Species ergo panis, ſub qua eſt corpus Chriſti verum, eſt ſignum dās intelligere illud corpus. Corpus autē Chriſti verum ſignificat congregationem fidelium, quæ eſt corpus Chriſti miſticū. Nam ſicut corpus Chriſti verum conficitur ex pane, qui fit ex multis granis, ſic corpus Chriſti miſticū, quod eſt congregatio chriſtianorum, conſtituitur ex multis fidelibus. Species ergo panis eſt ſignum tantum, quia dat intelligere corpus Chriſti verum. Corpus autē Chriſti verum eſt res & ſignū. Res.n. eſt reſpectu ſpeciei panis, ſub qua repręſentatur, ſignum aūt eſt reſpectu corporis miſtici quod repręſentat. Corpus autē Chriſti miſticum quod in hoc ſacramento repræſentatur, per corpus Chriſti verum, eſt res tantum. Notandum etiam quod differt hic cibus benedictus à quolibet alio cibo corporali. Nā alii cibi conuertunt̄ in cibatum, hic autē cibus non conuertit̄ in cibatū, ſed magis cibatus conuertit̄ in hunc cibum. Nā ſi ſumis corpus Xp̄i, Chriſtus nō conuertit̄ in te, ſed magis tu cōuerteris in ipſum, inquantū dignē ſumēdo corpus Chriſti efficeris mēbrum eius: per dignā.n. ſumptionē hmōi beatiſſimi corporis efficimur mēbra chriſti. Notandum ēt quod ſicut monſtruoſum eſſet, & contra naturā, quod aliquid nō viuens corporaliter, manducaret cibum aliquem corporalē, ita mōſtruoſum eſt, & cōtra naturā, qđ non viuens ſp̄ualiter ſumat hunc ſanctum cibum ſp̄ualem. Qui.n. hoc ſacr̄m māducat, & bibit indignē, iudicium ſibi manducat & bibit.

In ſacramento altaris myſterium vnitatis perficitur.

Totus chriſtus eſt ſub vtraq; ſpecie nō tamē eodem modo.

Quid ſacerdos cōfeciſſet, ſi in triduo mortis chriſti confeciſſet.

Quod ī euchariſtiæ ſacramēto ſit ſignū tantum, quid res tantū, quid res & ſignum.

Corpus et ſanguis chriſti digne ſūpta non incibatū cōuertuntur, ſed cibatū in ſeipſa conuertunt.

Prima cor. 11

Deinde cū dicit (Sacr̄m verō baptiſmi.) Determinat de ſacramento baptiſmi, dicens: (ſacr̄m verō baptiſmi quod ad Dei inuocationē, & ſanctæ ac indiuiduæ trinitatis, v3, patris & filii, & ſp̄us ſancti conſecrat̄ in aqua, tam paruulis, q̄ adultis.) Materia igitur huius ſacri eſt aqua, miniſter aūt huius ſacramenti (in caſu.ſ. neceſſitatis) pōt eſſe qlibet vir, & quælibet mulier. Ideo ſubdit quod hoc ſacr̄m à quocūq;, v3, viro, vel à quacūq; muliere, in forma eccleſię ritæ collatum, p̄ficit ad ſalutē. Notandū aūt quod recta forma baptiſmi eſt recta inuocatio.s. Trinitatis. Hoc modo: Ego te baptizo in nomine p̄ris, & filii, & ſp̄us ſancti. Attamē in primitiua eccleſia ad hoc qđ nomē chriſti hēretur in notitia & reuerētia, conferebat̄ baptiſmus in nomine Xp̄i. Et vt cōiter dr̄ & ponit̄, hoc non fiebat irrationabiliter, qa in xp̄o, qui idē ſonat qđ vnctus dātur intelligi tres diuinę pſonæ, v3. P̄r vngēs, filius vnctus, & ſp̄us ſanctus, qui erat vnctio, qua vngebat̄. Notandū ēt qđ quia baptiſmus eſt eccleſiæ ſacr̄m, & quia oēs indigemus hoc ſacro, ideo dn̄s accepit cōem materiam in qua fieret. i. aquā, quæ eſt elementū valde cōe, & accepit miniſtrū cōem, v3, quēlibet virum, & quālibet mulierē, quia (vt tactū eſt) a quocunq; rectē fuerit collatū p̄ficit ad ſalutē. Deinde cum dicit. (Et ſi poſt ſuſceptionē). Determinat de ſacro pęnitētie dicēs. Et ſi poſt ſuſceptionē baptiſmi, qſquā

Hētur ēt de cōſe. di. 4. cap. in neceſſitate.

Act. 2. et. 10.

prolapſus fuerit in peccatum, poteſt per verã pęnitentiam reparari Notandum autem quod pęnitentia, ſecundum Hieronymum eſt ſecunda tabula poſt naufragium: prima enim tabula eſt baptiſmus, quia directè, & principaliter ordinatur contra originale peccatum, ſecũda verò tabula eſt pęnitentia, quia ordinatur contra peccatum actuale. Vel poſſumus dicere, quod baptiſmus eſt quaſi nauis, quia totaliter nos liberat à malo, nam ſi quis (quotquot peccata feciſſet) nõ fictus accedit ad baptiſmum, omnia peccata ſibi totaliter dimittuntur, & quãtum ad pęnam, & quantum ad culpam, ita quod ſi moreretur ſtatim euolaret ad cęlum: ſed pęnitentia non eſt ſic, imo requirit gemitum & planctum, ideo non ſe habet quaſi nauis, ſed magis ſe habet quaſi tabula. Contingit enim quandoq; aliquem pati naufragium in mari, ad cuius manus ſi perueniat aliqua tabula, poterit per tabulam illam effugere maris periculum, licet cum labore & pęna. Sic ſiquis poſt baptiſmũ patiatꝛ naufragium .i. incidit in peccatum, debet recurrere ad tabulam pęnitentiæ, per quam poſſit conſequi ſalutem, & ad portum peruenire. Oportet tamen hoc fieri, & hanc tabulam capere cũ pęna & dolore, cum gemitu vꝫ, & planctu. Deinde cum dicit. (Nõ ſolum autem.) Determinat de ſacramento matrimonii. Dicens, (non ſolum virgines & continentes, verum etiam coniugati placentes Deo per fidem rectam & bonã operationem ad æternam merentur beatitudinem peruenire.) Notandum autem quoſdam hæreticos matrimonium dãnaſſe dicentes vitam cõiugalem non eſſe licitam. Contra quos apoſtolus ait: Qui matrimonio iungit virginem ſuam bene facit, & qui non iungit melius facit. Non eſt ergo matrimonium dãnandum, ſed dicendum eſt, quod bonum eſt matrimoniũ, ſed melior eſt virginitas, bonũ eſt nubere, ſed melius continere, & virginitatem ſeruare.

Hierony. tomo primo epiſtola de virginitate ſeruanda.

In baptiſmo rite collato, oĩa peccata quo ad culpã et pœnã dimittuntur de cõſe. di. 4. ca. regenerante.

Pœnitentia eſt quaſi quædam tabula.

Hæreſis de matrimonio.

Confutatio.

Primæ cor. 7.

Matrimonium bonum eſt, ſed maior virginitas.

SECVNDA PARS.

DAMNAMVS ergo, & reprobabamus.) Poſtquam enim dominus Papa in præcedenti parte circa ſummam trinitatem, & fidẽ catholicam determinauit veritatem, in parte iſta, vt dicebatꝛ, excludit falſitates & errores, circa quod duo facit, ſecũdum quòd duos errores excludit. Nam primo excludit errorem Ioachim. Secũdo excludit & reprobat errorem Almaricii. ibi. (Reprobamus etiam & condẽnamus.) Circa primũ tria facit. Quia primò ponit põnem ipſius Ioachim. Secũdo illam poſitionem reprobat, Tertio damnat omnes defendentes, vel approbantes poſitionem illam. Secunda ibi. (Nos autem ſacro approbante.) Tertia ibi. (Si quis ergo ſententiam, vel doctrinam.) Circa poſitionẽ aũt quãlibet tria ſunt cõſiderãda. Nã primo poſitio eſt narrãda. Secũdò eſt exponẽda, & declaranda. Tertiò verò eſt ꝓbanda, & cõfirmãda. Circa primũ ergo tria facit, ꝗa primò oſtendit qũo Ioachim ſuã põnem ponebat. Scđ'o oñdit qũo dictus Ioachim ſuã poſitionẽ declarabat, & exponebat. Tertiò verò oñdit qũo prçfatus Ioachim ſuã poſitionẽ ꝓbabat, & defendebat. Secunda ibi. (Quãuis cõcedat.) Tertia ibi. (Ad hanc autem ſentẽtiam. (Dicit ergo: Damnamus & reprobamus libellum, ſeu tractatum quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum de vnitate, ſeu eſſentia trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, ꝓ eo quod dictus Petrus Lombardus dixit in ſuis ſententiis, quod quædam ſumma res eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neq; genita, neq; procedens. Vnde aſſerit Ioachim quod ille Petrus Lombardus non magis trinitatem, quam quaternitatem in deo aſtruebat, videlicet tres diuinas pſonas, & illam cõem eſſentiam, quaſi quartam manifeſte proteſtans. Aſſerebat .n. dictus Ioachim, quòd nulla res eſt, nec eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura, quæ ſit pater, & filius, & ſpũs ſanctus. Notandũ aũt quod fides catholica indubitanter tenet, qđ pr̃, filius, & ſpũs ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna natura. In diuinis ergo eſt diſtinctio in perſonis, ſed non eſt diſtinctio in ſubſtãtia: immo oẽs illæ tres pſonæ ſunt vna eſſentia, vna natura, ſ̃m quod tenet fides catholica. Hoc magiſter Petrus Lombardus in ſuis ſententiis aſſerit & defendit. Notandũ ẽt qđ oportet nos ponere qđ illa eſſentia, quæ eſt cõis tribus pſonis (ſ̃m quod hmõi) nõ eſt generans, neq; genita, neq; ꝓcedens. Nam ſi diuina eſſentia) ſ̃m quod hmõi) eſſet generans, dici non poſſet qđ filius eſſet illa eſſentia, cum generare filio nõ cõpetat. Rurſus ſi illa eſſentia eſſet genita, pr̃ non eſſet illa eſſentia, cum generari non cõpetat patri. Sic ẽt ſi illa eſſentia eſſet procedens, vel eſſet ſpirata, dici nõ poſſet ꝙ pr̃, neq; filius eſſet illa eſſentia cum nec patri, nec filio competat quod ſpirentꝛ. Notandum ẽt quod hoc idem põt aliter declarari. Nam in diuinis eſt aliqd diſtinctum, & aliquid indiſtinctũ, aliquid cõicabile, & aliquid incõicabile. Tanquam quid cõmunicacabile, & indiſtinctum, eſt ibi eſſentia, quæ eſt cõmunis tribus perſonis: tanquam aũt indiſtinctũ & incõmunicabile, eſt ibi perſona. Quare ſi nõ eſt diſtinctio in eſſentia, ſed eſt diſtinctio in pſonis, ea quæ notant diſtinctionem (ſ̃m quod huiuſmodi) non conueniunt eſſentiæ, ſed pſonis. Et quia origines perſonarum, cuiuſmodi ſunt eſſe generans, eſſe genitum, eſſe procedens, denotant diſtinctionem in diuinis, talia eſſentiæ nõ poterunt cõpetere, ſed perſonis. Aliqua ergo perſona eſt ibi generans, vt pr̃, aliqua genita, & filius, aliqua procedens, vt ſpiritus ſanctus. Notandum etiam Abbatem Ioachim in hoc

Diuina eſſentia ſecundũ ꝙ hmõi, nõ generat neq; generatur, non ſpirat neq; ſpiratur.

Error Ioachim

erraſſe,

Error Ioachim erraſſe, quia non credebat quod pr̄, & filius, &
ſpūs ſanctus poſſent eſſe vna natura, vel vna
eſſentia, quæ non eſſet generans, neq; genita,
nec procedens. Dicebat.n.quod ſi in diuinis eſt
vna res, quæ eſt generans, vt pater, & vna res,
Prima ratio Ioachim quæ eſt genita, vt filius, & vna res, quæ eſt p̄ce-
dens, vt ſpūs ſanctus, & vna ſumma res, quæ
nec eſt generans, nec genita, nec procedens,
vt diuina eſſentia, vel natura, ergo in diuinis
ſunt quatuor res. Non ergo (vt dicebat Ioa-
chim) eſt trinitas in diuinis, ſed eſt ibi quaterni
tas. Et quia ponere quaternitatem in diuinis eſt
hæreticum & inſanum, ideo præfatus Ioachim
appellabat magiſtrum Petrū Lombardū hære
ticū & inſanū. Sed quod argumentū ipſius Ioa
chim nō cōcludat & quod dictum magiſtri Pe
tri ſit verum & catholicū, aliqualiter poteſt ap-
parere per habita, & per ſequentia apparebit.
Deinde cum dicit. (Quāuis concedat.) Oſten-
dit quomodo Ioachim ſuam poſitionem expo
nebat, & declarabat. Cōcedebat enim Ioachim
quod tres perſonæ diuinæ ſunt vna eſſentia, &
exponebat ſe qualiter intelligebat quod tres p̄-
ſonæ eſſent vna eſſentia, dicens quod tres per-
ſonæ non erant vna eſſentia verè realiter; ſed
erant vna eſſentia per quandam collectionem,
ſicut multi homines ſunt vnus populus. Hoc
eſt ergo quod ait: Quāuis dictus Ioachim con
cedat, quod pr̄ & filius, & ſpiritus ſanctus ſint
vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaq; natura, ve-
rum vnitatem huiuſmodi non veram, & pro-
priam, ſed quaſi collectiuam, & ſimilitudinariā
eſſe fatetur. Quemadmodum dicuntur multi ho
Act. cap. 4. mines vnus populus, & multi fideles vna eccle-
ſia, iuxta illud, Multitudinis credētium erat cor
Primæ cor. 6. vnum, & anima vna: & Qui adhæret deo vnus
Primæ cor. 3. ſpiritus eſt cum illo: Item, Qui plantat, & qui ri
gat vnum ſunt: & Omnes vnum corpus ſumus
Rom. 12. in Chriſto. Rurſus in libro Regum Populus
Tertio Re. 22 meus, & populus tuus vnum ſunt. Notandum
autem quod ſicut multi homines non pn̄t eſſe
aliquid vnū realiter, & verè & ſicut oēs credētes
nō poſſunt habere vnum corpus realiter & ve-
rè, & ſicut adhærens deo nō efficitur vnus ſpi-
ritus cum ipſo deo, ſecundū veritatem; & ſicut
duæ perſonæ quarū vna ſit plantans, et altera
ſit rigans, non ſunt vnum quid ſecundum rei
veritatem, & ſicut duo populi nō ſunt aliquid
vnum realiter & verè, ſic per iſta ſimilia Ioa-
chim ſuam poſitionem declarabat, & expone-
bat, aſſerens tres diuinas perſonas eſſe vnam
eſſentiam, non propriè, & realiter, & verè, ſed
per quandam ſimilitudinem, & collectionem.
Deinde cum dicit (ad hanc ſententiam ſuam.)
Oſtendit quomodo Ioachim ſuam poſitionē
& ſententiam probabat, & aſtruebat dicens.
(Ad hāc autem ſuam ſententiam aſtruendam,
illud potiſſimum verbum induxit,) quod Chri-
Ioan. 17. ſtus de fidelibus inquit in euangelio: Volo pa-
ter vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſu
mus, vt ſint conſumati in vnum. Non enim (vt
ait Ioachim) fideles Chriſti ſunt vnū.i.quædā
vna res, quę cōmunis ſit omnibus, ſed hoc mo
do ſunt vnum, ideſt vna eccleſia propter catho
licæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum,
propter vnionē indiſſolubilis charitatis. Ad-
duxit autem adhuc aliam probationem ſic di- *Secunda.*
cens (quemadmodū in canonica epiſtola Ioā-
nis legitur, quod tres ſunt qui teſtimoniū dant *Primæ Ioā. 5.*
in cęlo, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & hi
tres vnum ſunt, ſtatimq; ſubiungitur: Et tres
ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpūs, aqua,
& ſanguis, & hi tres vnum ſunt: Sicut in quibuſ
dam codicibus inuenitur.) Notandum autem
duas eſſe rationes factas, quarum prima talis eſt.
Dominus rogabat quod nos eſſemus vnum, ſi-
cut & ipſæ tres pſonæ vnum ſunt, ſed nos non
ſumus vnum, quod ſimus vna res, vel vna natu-
ra, vel vna eſſentia realiter, & ſecundum rei ve-
ritatem, ergo nec ipſę tres perſonę diuinę ſunt
vnum, ſcilicet vna natura, vel vna eſſentia reali-
ter, & ſecundum rei veritatem. Si ergo illæ tres
perſonæ dicuntur vnum, hoc eſt per quādam
collectionem, vel per quādam amoris adhęſio
nem, vel per aliquam aliam ſimilitudinem, vt in
ſuperioribus tangebatur. Secunda ratio talis
eſt. In Ioanne legitur, quod tres ſunt qui teſti-
moniū dant in cęlo, pater, verbum, & ſpiritus
ſanctus, & hi tres vnum ſunt, etiam ſtatim ſubiū
gitur, quod tres ſunt qui teſtimonium dant in
terra, ſpūs, aqua, & ſanguis, ſed ſpiritus aqua &
ſanguis, non ſunt vnum, ita quod ſint vna res,
ſecundum rem, & veritatem, ergo nec tres di-
uinæ perſonæ ſunt vna eſſentia ſecnndum rem
& veritatem. Qualiter autem hæ rōnes ſoluēdæ
ſint, in ſequentibus apparebit. Notandum etiā *Fideles vt vniū-*
quod ſicut videmus mēbra eiuſdem corporis di *tur per fidem*
uerſimode colligari, quia per neruos, & per ve- *ſunt vna eccle*
nas, p cartilagines, & iuncturas, ſic fideles q ſunt *ſia catholica,*
mēbra Chriſti diuerſimode vniuntur, & colli- *vt vero vniun-*
gantur, per fidem, & charitatē. Inquantum col *tur per chari-*
liguntur per fidē, dicuntur vna eccleſia catholi *tatē ſunt vnū*
ca eſſe.i. vna multitudo vniuerſalis: nam ad fi- *regnum.*
dem tenendā, & habēdam, oēs vniuerſaliter te-
nentur. Inquantū verò fideles vniūtur per cha-
ritatem, dicunt̄ eſſe vnum regnum: nam p cha-
ritatem ſumus filii regni, & per charitatē regna
mus, iuxta illud quod ait Auguſt. 15. de Trin. *Augu. 15. de*
cōmēdans charitatem, vbi ſic ait: Nullū eſt iſto *Trin. cap. 18.*
dei dono excellētius, ſolum eſt quod diuidit in-
ter filios regni æterni, & filios perditionis æter-
næ. Notandū ēt quod ſpiritus, aqua, & ſanguis
teſtimoniū dant in terra, iſta.n. teſtificant̄ quod
Chriſtus erat aliquid aliud pluſquā homo, &
nō erat purus homo: nam inauditum eſt, quod
ex corpore humano exeat ſanguis & aqua. In- *Spūs, aqua, &*
de igitur dabatur intelligi quod ille nō erat pu *ſanguis de chri*
rus homo. Rurſus teſtimoniū præbet in terra, *ſto teſtantur q̄*
non ſolum ſanguis & aqua, ſed etiam ſpiri- *fuerit aliquid*
tus, ideſt clamor ille & vox illa magna, quam *pluſquā homo.*

Chriſtus emiſit in emittẽdo ſpiritum. Inde Marci vltimo dicitur: Videns autem centurio, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait, Vere hic homo filius dei erat. Conſueuerunt enim homines, & maxime cum moriuntur per effuſionem ſanguinis, intantum debilitari, quod vix loqui poſſint. IESVS ergo quia exiſtens prope mortem clamans expirauit, dabatur intelligi quod non erat purus homo. Spiritus ergo, aqua, & ſanguis, de Chriſto teſtimonium dant in terra. Et iſta tria ſunt vnũ, ideſt ſunt ordinata ad aliquid vnum, ideſt ad reddendum teſtimonium de hac vna re, videlicet quod non erat purus homo. Volebat igitur arguere Ioachim, quod ſi tres perſonæ diuinæ, quæ dant teſtimoniũ in cęlo; ſunt vnum ſicut ſpiritus, aqua, et ſanguis, cum iſta non ſint ita vnum, quod ſint vna res, & vna eſſentia ſecundum rem, & veritatem: Ergo nec tres diuinæ perſonæ erunt vna res, & vna eſſentia ſecundum rem, & veritatem. Notandum etiam quod communiter habetur in textu, Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra: Spiritus aqua & ſanguis, ſed quod poſtea additur, & hi tres vnũ ſunt, non habent omnes codices, ideo in litera dicitur, quod hoc in quibuſdam codicibus reperitur. Deinde cum dicit. (Nos autem ſacro.) Reprobat huiuſmodi poſitionem. Circa quod duo facit. Quia primo ponit poſitionem catholicam, quæ eſt contraria ei quam Ioachim aſſerebat. Secundo ſoluit rationes & argumenta, per quæ Ioachim ſuam poſitionem confirmabat. Ibi. (Cum ergo veritas pro fidelibus.) In ponendo aũt poſitionem catholicam, tria facit. Quia primo ponit eã, Secundo eam declarat, Tertio eam probat & confirmat. Secunda ibi. (Quæ ſola eſt vniuerſorum principium.) Tertia ibi. (pater enim ab æterno.) Dicit ergo. (nos autem ſacro approbante concilio, credimus & cõfitemur cum Petro, quod vna quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis. Quæ veraciter eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus. Tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earũdem. Et ideo in deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas, quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina.) Notandum autem quod regula eſt Auguſt. libro de Trinitate. Quod eſſentialia dicuntur de qualibet diuina perſona ſingulariter, & de omnibus nõ pluraliter, vt ſapientia nominat quid eſſentiale, dicimus.n. quod pr̃ eſt ſapientia, filius eſt ſapientia, & ſpiritus ſanctus eſt ſapientia, omnes tamen tres perſonæ diuinæ ſimul ſumptæ, non ſunt pluraliter tres ſapientiæ, ſed vna ſapientia. Et quia nihil magis dicitur eſſentialiter, quam ſubſtantia, eſſentia, vel natura, & pater eſt ſubſtantia, eſſentia, & natura, ſimiliter & filius eſt eſſentia vel natura, & ſpiritus ſanctus eſt eſſentia & natura, igitur omnes tres perſonę diuinæ pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, non ſunt pluraliter tres eſſentiæ, nec tres naturæ, ſed vna ſubſtantia, vna eſſentia, vna natura. Ideo dicitur in litera, quod hæ tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem, eſt vna quædam ſumma res incomprehenſibilis, vt vna ſubſtantia, vna natura, vna eſſentia. Iſta enim tria, eſſentia, ſubſtantia, natura, dicuntur de qualibet perſona diuina ſigillatim, & ſingulariter, & de omnibus ſimul non pluraliter; vt oſtenſum eſt per iam dicta. Notandum etiam errorem Ioachim in hoc extitiſſe, quod volebat iudicare de diuinis perſonis, ſecundum illud quod videbat in pſonis humanis: vel etiam in aliis creaturis. Videbat enim quod illud quod prædicabatur de pluribus humanis perſonis, pluriſicabatur ſecundum pluriſicationem illarum perſonarum, vt ſi homo prædicatur de Sorte & Platone, Sortes & Plato nõ ſunt vnus homo, nec vna res, ſi autem dicuntur vnus homo, hoc eſt per quandam collectionem, vel per quandam participationem ſpeciei, iuxta illud porphyrii, participatiõe enim ſpeciei plures homines ſunt vnus hõ. & ſic homo qui eſt ſpẽs, pluriſicatur ſecundum pluriſicationem perſonarum humanarum, & animal quod eſt genus, pluriſicatur ſecundum pluriſicationem ſuarum ſpecierum, & inferiorum. Dicimus enim quod ſortes eſt homo, & Plato eſt homo, Sortes tamen & Plato non ſunt vnus homo, ſed plures homines, ſic etiam dicimus, quod leo eſt animal, & capra eſt animal, leo tñ & capra nõ ſunt vnũ animal ſed plura animalia. In diuinis autem nõ eſt ſic, nam pater eſt deus, & filius eſt deus, Pater tamẽ & filius, non ſunt duo dii, ſed vnus deus. Sic pater eſt eſſentia, & filius eſt eſſentia, pater tamen & filius, non ſunt plures eſſentiæ, ſed vna eſſentia. Intelligendum eſt etiam quod Auguſt. 7. de Trinitate, probat quod diuina eſſentia reſpectu diuinarum perſonarum nõ ſe habet vt genus, nec vt ſpecies, quia tam genus quam ſpecies, vt tam animal quam homo, pluriſicatur pluriſicatione ſuorum inferiorum, ſed eſſentia diuina non pluriſicatur pluriſicatione diuinarũ perſonarũ, quia & ſi ſint plures perſonæ diuinæ, nõ ſunt plures eſſentiæ, ſed vna eſſentia. Quamuis ergo plures perſonæ humanæ non ſint vnus homo, nec vna res, nec vna eſſentia ſecundum rem, & veritatem, omnes tamen tres perſonæ diuinæ ſunt vnus deus, vna res, vna eſſentia ſecundum rem, & veritatem. In hoc ergo aperte vera eſt poſitio Petri Lombardi. & catholica, & poſitio Ioachim falſa & hæretica. Notandum etiam quod tres perſonæ diuinæ ſunt tres res, & vna res, aliter tamen, & aliter, qa ſunt tres res relatæ, vel tres res relatiuæ ſũptæ, ſed ſunt vna res eſſentialiter, & vna res abſolute ſumpta. Nam ſecundũ Boetium in ſuo libello. In diuinis ſunt tantum duo prædicamenta, ſubſtantia, videlicet, & relatio, ita tamen vt ſubſtantia

Mar. vltimo.

Snĩa catholicorũ de idẽtitate diuinæ eſſẽtiæ cũ perſonis.

Augſt. 5. lib. de Tri. cap. 8.

Porphy. lib. vniuerſalium, cap. de ſpecie.

Aug. 7. de tri. cap. 6.

In diuinis ſunt tres res relatæ & vna res abſoluta quæ nõ ponit in numerũ cum eis.

Boetius lib. de Tri. & vnitate Dei ad Symachum.

tia contineat vnitatem, relatio verò multiplicet trinitatem. Nam in diuinis (ſecundum eſſentialia & ſecundum abſoluta) eſt vnitas, & indiſtinctio, ſed (ſecundum perſonas, & proprietates perſonales) eſt ibi pluralitas & diſtinctio. Vnde Auguſt. 15. de trinitate, ſic ait: Verbum dei patris, vnigenitus dei filius, per omnia patris ſimilis, & æqualis, eſt hoc omnino quod pater, non tñ pater, quia iſte filius, illæ pater. Cũ ergo filius & pater non dicant quid abſolutum, ſed quid relatiuum, in diuinis nõ eſt diſtinctio per abſoluta, ſed per relata. Notãdum etiam, quod diuina eſſentia non ponit in numerũ cum perſonis, non enim poſſumus dicere, quod diuina eſſentia & pater ſint duæ res, nec poſſumus dicere, quod diuina eſſentia & tres perſonæ ſint quatuor res. Nã cum diuina eſſentia ſit eadem res quod quęlibet perſona, ipſa nõ ponit in numerum cum aliqua perſonarũ. Nam idem cum eodem non ponit in numerum, nec facit numerum. Nam ſicut non dicitur quod ſortes & homo ſint duæ res, eo quod homo qui eſt in ſorte, & qui prędicatur de ſorte, eſt idem quod ſortes, & non ponit in numerum cum ſorte, ſic diuina eſſentia, quæ prædicatur de diuinis perſonis, & quæ eſt in tribus perſonis, non ponit in numerum cum eis, quia eadẽ eſt cum qualibet earũ. Tres ergo diuinæ perſonæ, & vna eſſentia non ſunt quatuor res, nec ipſa diuina eſſentia eſt quarta res diſtincta à diuinis perſonis, ſed eſt idem quod quęlibet illarum. Ideo dicitur in litera quod in deo eſt ſolũmodo trinitas, & nõ quaternitas, quia quælibet illarũ trium perſonarum eſt illa ſumma res, videlicet diuina ſubſtantia, vel natura. Deinde cum dicit (Quæ ſola eſt vniuerſorum principium) declarat & exponit hanc poſitionẽ catholicam, & veram, oſtendẽs vnam quandam eſſe ſummam rem, videlicet diuinam eſſentiam, quæ non gignit, neque gignitur, nec procedit, ſed eſt pater qui generat, & filius qui gignitur, & ſpiritus ſanctus qui procedit. Secundum quod magiſter Petrus Lombardus in ſuis ſententiis catholicis aſſerebat. Hoc eſt ergo quod ait, quod ſola diuina eſſentia, & natura, eſt vniuerſorũ prĩcipium, præter quod aliud inueniri non poteſt, & illa res non eſt generans, neq; genita, nec procedẽs, ſed eſt pater qui generat filium, & filius qui gignitur, & ſpiritus ſanctus qui procedit, vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Et oſtẽdit quomodo eſt in eſſentia vnitas, & in perſonis diſtinctio, dicens: Quod licet ſit alius pater, (ſupple pſonaliter,) & alius filius, alius ſpiritus ſanctus, non tamẽ aliud, ſed id quod eſt pater, eſt filius, & ſpiritus ſanctus, idem omnino, vt ſecundũ orthodoxam, & catholicam, ideſt rectam & vniuerſalem fidem conſubſtantiales eſſe credant, ideſt credãtur eſſe idem ſecundũ ſubſtantiam & naturam. Notandum autem quod præter diuinam naturam, & eſſentiam, quæ eſt vniuerſorum principium, nihil aliud inueniri poteſt. Quia ſecũdũ Auguſt. ſuper Geneſim: Sicut omnia indigent Deo actore, ita indigent Deo conſeruatore. Et quia nihil poteſt cõſeruari in eſſe, niſi per diuinam eſſentiam, nihil poteſt inueniri quod ſit, præter ipſam diuinam eſſentiam, vel ſubſtantiam, ideſt quod ſit ſeparatũ, & remotũ ab ipſa, quia ſi aliqua creatura (etiam in momẽto) eſſet præter deum, vel præter diuinam eſſentiam, ideſt eſſet à deo, vel ab eſſentia diuina ſeparata, ſtatim in nihilum tenderet. Notandũ etiã quod ſi volumus intelligere quomodo tres diuinæ perſonæ ſint vna eſſentia diuina, intelligamus qũo hæc tria, memoria, videlicet, intelligentia, & voluntas, ſe habent ad animam. Nam ſicut hæc tria in vna animæ eſſentiã ſũt, ſic tres diuinæ perſonæ ſunt in vna diuina eſſentia. Sicut ergo memoria nõ eſt intelligentia, nec intelligentia eſt uoluntas, ſic pater non eſt filius, nec filius eſt ſpiritus ſanctus. Et ſicut vna anima eſt quæ meminit, intelligit, & vult, ſic vna diuina eſſentia eſt quæ eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Anima ergo repræſentat diuinam eſſentiam, quia ſicut in vna anima ſunt hæc tria, ita in vna diuina eſſentia ſunt tres perſonæ. Memoria autem repræſentat patrem, intelligentia filiũ, voluntas verò ſpiritum ſanctum. Nam ſicut à patre habet eſſe filius, & à patre & filio ſpiritus ſanctus, ſic à memoria habet eſſe intelligentia, et ab utriſq; habet eſſe uolnntas. Notandum etiã quod tunc eſſet quaſi valde ſimile, ſi memoria, intelligentia, & uoluntas non eſſent animæ accidẽtia, ſed eſſent idem quod eſſentia animę, ſecundum quod uerba Auguſtini decimo de trinitate, ſonare uidentur, Vbi ſic ait: Hæc igĩ tria, memoria, intelligentia, & uoluntas, quoniã nõ ſunt tres uitæ, ſed una uita, nec tres mentes, ſed una mens, conſequenter utique nec tres ſubſtãtię ſunt, ſed una ſubſtãtia. Et ſubdit quod uita, mens, & ſubſtantia, non dicuntur relatiuè, ſed ad ſeipſas. Memoria uerò, intelligentia, & uoluntas relatiuè dicũtur. Videtur enim Auguſtinus uelle, quod memoria, intelligentia, & uoluntas, ſint idem quod eſſentia animę, & quod non differant ab eſſentia animæ, niſi inquantum eſſentia animę dicit aliquid abſolutum & in ſe, memoria uerò dicit aliquid relatum ad memorabilia, intelligentia uerò ad intelligibilia, uoluntas autem ad uolibilia. Secundum hoc igitur eſſentia animæ (ut conſideratur in ſe, & abſolutè) nec meminit, nec intelligit, nec uult, ſed, ut refertur ad memorabilia, meminit, ut refertur ad intelligibilia, intelligit, ut refertur ad uolubilia, uult. Dicamus ergo ſequendo hunc modum, quod ſicut eſſentia animæ, in ſe & abſolutè cõſiderata, nec meminit, nec intelligit, nec uult, & tamen eſſentia animæ eſt memoria quæ meminit, & intelligentia quę intelligit, & uolũtas, quæ uult, ſic & diuina eſſentia, in ſe & abſolutè conſiderata, nec gignit, nec gignitur, neque

Aug. 15. de trin. cap. 14.

Solutio primæ rõnis Ioachim.

Auguſt. ſuper Gen. ad literã. lib. 9.

Nihil põt eſſe ſeparatũ a diuina eſſentia.

Qũo Deus trinus & vnus, ab anima noſtra repreſentatur.

Auguſt. 10. de trin. cap. 11.

procedit,& tamen ipſa diuina eſſentia eſt pater
qui gignit,& diuina eſſentia eſt filius, qui gigni
tur,& diuina eſſentia eſt ſpiritus ſanctus,qui ꝓ-
cedit,vt plane dicitur in litera. Notandum etiã,
quod licet ſit difficile intelligere diuinam eſſen
tiam non generare,& ipſam diuinam eſſentiam
eſſe patrem,qui generat,attamen in creaturis re
perimus ſimile. Nam ſpecies pręedicatur de indi
uiduis,dicimus enim quod Sortes eſt homo,&
quod homo eſt ſpẽs,& tamen non valet quod
Sortes ſit ſpecies:ſic diuina eſſentia eſt pater,&
pater generat,non tamen poſſumus inferre qđ
diuina eſſentia generet. Sicut ergo ſortes nõ eſt
ſpecies,ſed ſortes eſt homo,qui eſt ſpecies,ſic di
uina eſſentia non generat,ſed diuina eſſentia eſt
pater,qui generat,& diuina eſſentia non gigni-
tur,ſed diuina eſſentia eſt filius,qui gignitur, &
diuina eſſentia non procedit,ſed diuina eſſen-
tia eſt ſpiritus ſanctus,qui procedit. Diuina er-
go eſſentia,nec gignit,nec gignitur,nec ꝓcedit,
quia dicit aliquid abſolute & in ſe:prędicatur ta
mẽ diuina eſſentia de tribus perſonis, & eſt ipſę
tres perſonæ,quibus competit gignere, gigni,
& procedere. Deinde cum dicit:(Pater enim ab
ęterno,) Hanc poſitionem roborat et affirmat
dicens, quod hę tres perſonę, licet differant
perſonaliter,ſunt tamen idem ſecundum ſubſtã
tiam dicens: Pater enim ab ęterno filium gene
rando,ſuam ſubſtantiã ei dedit,iuxta quod ipſe
Io.x. filius teſtatur dicens. Pater quod dedit mihi ma
ius eſt omnibus: ac ſi diceret Pater dedit mihi
ſuam ſubſtantiam,& ſuam eſſentiam, quę quid
maius & excellentius omnibus eſt. Et ſubdit.
Quod dici nõ poteſt quod pr̃ dederit illi, ideſt
filio, partem ſubſtãtię,& partem ſibi retinuerit,
cum ſubſtãtia patris ſit indiuiſibilis, vtpote quia
illa ſubſtãtia eſt oĩno ſimplex. Sed nec ẽt dici po
teſt quod pater ſubſtãtiam ſuam tranſtulerit in
filium generando ipſum, quod ſic eam dederit
filio,quod non retinuerit eam ſibi,quia ſic pater
deſiiſſet eſſe ſubſtantia,& quia hoc ſtare nõ po
teſt patet quod ſine vlla diminutione filius na-
ſcendo accepit patris ſubſtantiam,& ita pater &
filius habẽt eandem ſubſtantiã,& ſic eadem res,
ideſt eadem ſubſtantia,eſt pater,& filius, necnõ
& ſpiritus ſanctus ab vtraqꝫ procedẽs,(ſupple)
eſt eadem res,& eadem ſubſtantia cum patre &
Rõ quare pater,filius et ſpiritus ſẽtũs ſunt vna res oĩno. filio. Notandũ autem vim rationis huius in hoc
conſiſtere, quod pater ſuam ſubſtantiam com
municat filio,quia generat filium de ſua ſubſtan
tia. Vel ergo pater dat filio totam ſubſtantiam
ſuam,vel partem:non poteſt dici,quod det ſibi
partem,quia illa ſubſtãtia eſt omnino ſimplex,
non habens,partem & partẽ. Dat ergo ſibi to
tam,vel ergo pater ita dat filio totam ſubſtantiã
ſuam,quod nõ retineat eam ſibi, vel totam dat,
& totam retinet,non poteſt dici quod pater ita
det ſubſtantiam totam filio, quod non retineat
eam ſibi,quia tunc pater deſineret eſſe ſubſtan-
tia,ex quo totã amitteret ſubſtantiã ſuam, & per
conſequens deſineret eſſe:quod eſſet abſordiſſi
mum. Relinquitur ergo quod pater totam ſub
ſtantiam ſuã quã dedit filio, totam illam eandẽ
etiam ſibi retineat. Habent ergo eandẽ ſubſtan
tiam,& eandem eſſentiam,pater & filius: & qđ
dictum eſt de patre reſpectu filii,intelligendum
eſt de patre & filio, reſpectu ſpiritus ſancti. Nã
ſicut pater generando filium cõmunicat ei ean
dem ſubſtantiam,quã habet,& eſt vna & eadẽ
ſubſtantia patris,& filii,ſic pater,& filius ſpiran-
do ſpiritum ſanctum, cõmunicant ei eandẽ ſub
ſtantiam,quam hñt,& illam eandem totam ſibi
retinent,& ita eſt vna & eadem ſubſtantia trium
perſonarũ,& ſunt vna res,& vna ſubſtantia tres
diuinę perſonę. Deinde cum dicit (Cum ergo
veritas.) Soluit rationes & argumenta,per quę
Ioachim ſuam poſitionem affirmabat dicens.
Cum ergo veritas pro ſuis fidelibus orat ad pa
trem: Volo,inquit,pater,vt ipſi ſint vnũ in no-
bis,ſicut & nos vnum ſumus. Hoc nomen vnũ
non accipitur ſecũdum eandem rationem, ꝓut
dicit vnitatem in perſonis diuinis,& prout dicit
vnitatem in chriſtifidelibus. Quia prout in ipſis
fidelibus accipitur,dicit vnitatem in charitate &
gratia,ita quod ſit ibi vnio charitatis & gratiæ.
In perſonis vero diuinis accipitur vnum vt at-
tendatur idemptitatis vnitas in natura,quemad
modum alibi veritas ait: Eoſtte perfecti,ſicut & *Matth. v.*
pater veſter cęleſtis pfectus eſt. Orat ergo chri
ſtus,vt ſimus perfecti ſicut & pater, & tamen cõ
ſtat quod impoſſibile eſt,quod vniuoce & ſecũ
dum eãdem rõnem dicatur perfectio de nobis,
et de deo patre,quia deo patri competit pfectio
per naturam,noſtra aũt perfectio eſt per grãm.
Ideo ſubdit in litera, quod hoc dictum eſt, ac
ſi manifeſtius diceret: Eſtote perfecti, perfectiõe
gratiæ,ſicut pater veſter cęleſtis pfectus eſt, per-
fectione naturę. Vtraqꝫ enim perfectio ſuo mo
do eſt intelligẽda,quia inter creatorem, & crea
turam nõ põt tanta ſimilitudo notari, quin in-
ter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Notã- *Argumentum*
dum autem quod inter omnia argumenta, ar- *á ſimili eſt vi*
gumentum à ſimili eſt viliſſimum,quia nunquã *liſſimũ,et qua*
eſt ſimilitudo per oẽm modum,quia ſi per oẽm *re.*
modum eſſet ſimile,iam nõ eſſet ſimile, ſed eſſet
idem, & maxime vile eſt argumentum à ſimili
in ſimilitudine, quę eſt inter deum & creaturã, *Solutio ad alias*
quia vt tangitur in litera,inter creatorẽ & crea- *rõnes Ioachim*
turam, non poteſt tanta ſimilitudo notari,quin
inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Cum
ergo dicitur,quod orabat Chriſtus, quod nos
eſſemus vnum ſicut ipſe & pater vnum ſunt,nõ
oportet quod illud ſicut, ſit per omnem modũ
ſimile,nec quod vnitas quę eſt in nobis, ſit per
omnem modũ eadem cum vnitate,quę eſt inter
patrem & filium,quia pater & filius ſunt vnum
in ſubſtantia,& natura,nos autem ſumus vnum
in charitate & gratia. Quod autẽ addebat Ioa-
chim,quod pr̃,& filius, & ſpiritus ſanctus ſunt
vnum,ſicut ſpiritus,aqua,& ſanguis,ſunt vnum,

ideſt

ideſt vniuntur in hoc,& dant hoc vnum teſtimonium, quia chriſtus non fuit purus homo. Quantum ergo ad hoc eſt ſimile, non autem quantũ ad illud ad quod deducebat Ioachim, volens per hoc oſtendere, quód tres perſonæ diuinæ non ſint vna ſubſtãtia, nec vna res, ſicut ſpiritus, aqua, & ſanguis non ſunt vna ſubſtantia, nec vna eſſentia, nec vna res. Deinde cum dicit. (Siquis igitur,) Damnat omnes tenentes ſententiam Ioachim. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt. Secũdo ex eo qd Ioachim errauit, non vult. D. Papa quod derogetur illi monaſterio cuius erat Abbas. Ibi. (in nullo tamen). Dicit ergo. (Siquis igitur ſententiam, vel doctrinam præfati Ioachim, in hac parte, defendere, vel approbare præſumpſerit, tãquam hęreticus ab omnibus habeatur.) Deinde cum dicit. (In nullo tamen.) Oſtendit quod ꝓpter errorem Ioachim non vult derogare inſtituto, & obſeruantiæ illius monaſterii, cui dictus Ioachim præerat, dicens: In nullo tamen propter hoc (ideſt ꝓpter errorem Ioachim) florentino monaſterio, cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor, volumus derogari, quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſeruantia ſalutaris. Licet ergo Abbas Ioachim in hoc errauerit, tamen qa ipſe in ſuo monaſterio bonas inſtitutiones, & regulares fecit obſeruãtias, nõ vult D. Papa quod ꝓpter errorem ſuum derogetur illi monaſterio, & tollantur illę inſtitutiones, & illæ obſeruantiæ, quæ bonę erant & regulares. Et maximè, vt ait. D. Papa, cũ ipſe Ioachim nobis omnia ſcripta ſua aſſignari mandauerit apoſtolicæ ſedis iudicio approbanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam ꝓpria manu ſubſcripſit, in qua firmiter cõfitet̃ ſe illam fidem tenere quam Romana tenet eccleſia, quæ (diſponente domino) cunctorum fidelium mater eſt, & magiſtra. Notandum aũt quod licet Ioachim errauerit in his quæ ſunt fidei, non tamẽ propter hoc dicẽdũ eſt quod fuerit proprie & vere hæreticus, qa ad hoc ꝙ aliquis ſit vere hæreticus, nõ ſufficit qd in eius intellectu ſit error, in attinentibus ad fidẽ, ſed etiam requiritur qd circa talem errorem ſit pertinacia in eius voluntate. Quæ quidem pertinacia non videtur fuiſſe in ipſo Ioachim, quia, vt dicit̃ in litera, ipſe per epiſtolam ſuam omnia ſcripta ſua aſſignari mandauit apoſtolicę ſedis iudicio approbãda, ſeu etiam corrigenda. Firmiter confitendo ſe illam fidem tenere, quã Romana tenet eccleſia. Et quia etiam ipſe Ioachim Romanæ eccleſiæ ſe ſubiecit, Dñs Papa vult bonas obſeruantias, quas ipſe Ioachim inſtituit, obſeruari, & in nullo vult eis derogari. Sciendum eſt etiam quod Romana eccleſia eſt cunctorum fidelium mater & magiſtra, quia Petri ſedes in toto terrarũ orbe eſt omnium aliarum ſedium prima, & cunctorum aliorum iudex, & ideo ad ipſam pertinet de omnibus iudicare & pręſertim circa ea quæ ſunt fidei, & quæ pro vniuerſali ſtatu eccleſie conſeruando vel augendo conferre vident̃. Deinde cum dicit. (Reprobamus etiam.) Reprobat, & cõdẽnat doctrinam Almaricii cuius dogma non ſolum erat hæreticum, ſed etiã inſanum, dicens. (Reprobamus etiam, & condẽnamus peruerſiſſimũ dogma impii Almaricii. Cuius mentem, ſic pater mendacii excecauit, vt eius doctrina non tam hęretica, q̃ inſana ſit cenſenda.) His ergo erroribus atq; aliis per dominum IESVM Chriſtum à noſtris mentibus excuſſis in æterna patria illam Dei veram veritatẽ, reuelata facie, ſpeculari poſſumus. Quod nobis præſtare dignetur dominus noſter IESVS Chriſtus Dei filius, qui cum patre & ſpiritu ſancto eſt vnus Deus Benedictus, in ſęcula ſęculorum. Amen. Finis.

24.q.3.c.dixit Apoſtolus.

9.q.3.c.aliorũ.c.cũcta per mũdũ. Diſtin. 40.c.ſi papa De baptiſm.c. maiores.

Explicit expoſitio ſuper capitulum firmiter de Summa trinitate & fide catholica edita a. D. AEgidio Romano, Bituricenſi archiepiſcopo ordinis fratrum heremitarum S. Auguſtini.

EXPOSITIO. D. AEGIDII
Romani, Archiepiſcopi Bituricenſis, ordinis fratrum Eremitarum. S. Auguſt. ſuper cap. cum Marthæ, de Celeb. Miſſarum, hactenus nondum impreſſa.

Magiſtro Fabiano de Genua correctore.

AVM Marthæ, & infra,
quæſiuiſti), etc. Poſt ex-
poſitionem illius decre
talis, quę ſic incipit. (Fir
miter credimus). Quæ
de fide catholica, & ſum
ma trinitate intitulaẽ, rę
quiſiius à dominis & a-
micis, propoſui hāc de-
cretalem de canone miſſę exponere, quam In-
nocentius tertius Archiepiſcopo Lugdunenſi
dicitur tranſmiſiſſe. Ad cuius euidentiam aduer
tendum eſt. Quòd circa canonem miſſæ, & cir
ca ea quę ſunt canoni admixta, quantū ad prę-
ſens ſpectat, poſſet aliquis tripliciter dubitare.
Primo de additione. Secundo de conuerſione.
Tertio verò de mutatione. Nam formæ verbo
rum à chriſto tradítę aliquid videẽ eſſe additū.
Et cum illa forma verborum in euangeliis con
tineatur, dubium eſt, quare, ſecundum illa ver-
ba Canonis miſſę, illi formæ aliqua ſint addi-
ta, & aliqua ſint admixta, quæ in Euangeliis mi
nime continentur. Secunda dubitatio oritur de
ipſa conuerſione. Nam per verba à ſacerdote
rite prolata, cōuertitur ſubſtantia panis, in verū
corpus chriſti, & ſubſtantia vini, in verū ſangui
nẽ eius. De ſubſtātia autẽ panis & vini in quid
conuertatur, non videẽ eſſe ambiguum, ſed de
ſubſtantia aquæ, quæ vino apponitur. Vtrum
ſcilicet ipſa aqua ſecundum ſubſtantiā ſuam re-
maneat intranſmutata, vel in quid conuertatur,
dubium eſſe videẽ. Tertia dubitatio colligitur,
quia circa ſecretas quę ad canonẽ ordinanẽ, &
maximè circa ſecretam, quæ à Sancto Leone
fuit edita, eſt aliquid immutatum. Archiepiſco-
pus igitur Lugdunenſis de omnibus his dubi-
tans, ſedem Petri ad quam pertinet maiores cau
ſas, & præſertim articulos fidei, & ea quæ ad ar
ticulos ordinanẽ, decidere, conſuluit, ne in ipſis
vlterius vacillaret. Igitur ſecundum has tres du
bitationes, tota hæc decretalis principaliter di-
uiditur in partes tres. Primo enim pręmittitur
& ſoluitur quæſtio de additione. Secundo de
aquæ conuerſione. Tertio de ſecretę immuta-
tione. Secūda ibi, (Quæſiuiſti ẽt, vtrum aqua.)
Tertia ibi. (Tertio loco fraternitas tua requiſi
uit.) Circa primum tria facit, quia primo de ad-
ditione formę quæſtionem præmittit. Secūdo
eam ſoluit. Tertio ex ſolutione, intentā veritatẽ
» concludit. Secunda ibi. (Sanè multa tam de ver
» bis.) Tertia ibi. (Credimus ergo quod forma.

Maiores cauſæ a ſede Petri ſunt decidēdæ Rub. de baptiſmo. c. maiores.

In proponendo autẽ quæſtionem de additio-
ne formæ, tria facit. Quia prīo hmōi quæſtio
nem proponit. Secundo qōnem propoſitā ex-
ponit. Tertio qōnem præpoſitam, & expoſitā
fortificat. Secunda ibi. (Cum enim in euange- »
lio.) Tertia ibi. (Vnde cum non euangeliſta.) »
Dicit ergo. (Cum Marthe. & infra. Quæſiuiſti, »
quæ ſit forma verborum, quam ipſe chriſtus ex »
prçſſit, cum in corpus & ſanguinem ſuum pa- »
nem tranſubſtantiauit, & vinum, illud in Ca- »
none miſſæ, quo eccleſia vtitur generalis adie- »
cerit, quod nullus euangeliſtarū legitur expreſ »
ſiſſe.) Notandum aūt quod cum non conuerta
tur panis in corpus, & vinū in ſanguinem, niſi
virtute verborum, quæ chriſtus nobis tradidit,
& cum illa forma verborū ſit ab euangeliſtis ex
preſſa, valde mirabile videẽ, quod illi verbo-
rum formæ, aliquid addatur, vel admiſceatur,
de quo euangeliſtæ mentionẽ non faciant. No
tādum etiā, quod cum in libro Apocalipſis ſic
cōtineatur: Si quis appoſuerit ad hęc, (ideſt ad
ea quæ ſcripta ſunt in ſacro Canone bibliæ) ap
ponet deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro
iſto. Videẽ igitur quod ſacræ ſcripturæ non ſit
aliquid addendum, vel apponendū. Ideo rectè
dubitabat archiepiſcopus Lugdunenſis, videns
quod in Canone miſſæ aliquid continebatur,
præter id quod euangeliſtæ dixerunt. Notan-
dum aūt quod aliquid addi ſcripturæ ſacræ po
teſt fieri ſanè, & prauè. Nā addere aliquid con
trarium, & ad deprauationẽ, eſt prauum, & fa-
cienti ſic, addet ſup illum dn̄s plagas peſſimas.
Sed addere aliquid expoſitoriū, & ad elucida-
tionem, eſt bonū, & meritorium, & ſic facientes
non conſequentur plagam peſſimā. Iuxta illud
eccleſiaſtici: Qui elucidant me, vitā ętérnam ha
bebunt. Deinde cum dicit. (Cum enim in euan »
gelio: (exponit qōnem propoſitam, oſtendens
quid ſit illud quod additur in canone miſſæ, qđ
nullus euangeliſtarū expreſſit dicens. (Cum. n. »
in euangelio ſic legatur: Accipiens calicem gra »
tias agens bn̄dixit, & dedit diſcipulis ſuis dicens: »
Bibite ex hoc oẽs. Hic eſt enim ſanguis meus »
noui teſtamẽti, qui pro vobis, & ꝑ multis effun »
detur in remiſſionem peccatorum. In canone «
miſſæ ſermo iſte, videlicet, myſterium fidei, ver- »
bis ipſis interpoſitus inuenitur.) Notandum au »
tem quod cum euangeliſtæ referentes formam »
verborum à chriſto traditam, nullam mentio-
nem faciant de myſterio fidei: oritur qō, quare
in canone miſſæ ſit additum & interpoſitū. No
tandum etiā quod aliquid eſſe de forma cōuer-
ſionis, pōt intelligi dupliciter, videlicet, de con
gruitate, vel de neceſſitate. De neceſſitate autem
dicitur illud eſſe de forma cōuerſionis, ſine quo
non fit conuerſio. Vnde de forma cōuerſionis
panis, ſunt quatuor verba tantum, videlicet,
Hoc eſt corpus meum. Quia ſi aliquod iſtorū
verborum prætermitteret non eſſet ſacramen-
tum, & non fieret conuerſio panis in corpus.

Apocalip. cap. vltimo.

Duobus modis aliquid addi poteſt ſacræ ſcripturæ.

Eccleſ. 24.

Matth. 26.

Aliquid eẽ de forma verborū dupliciter pōt intelligi.

Si autem ſolum iſta verba à ſacerdote proferantur cum intentione conficiendi, vt cõmuniter ponitur, fieret conuerſio panis in corpus chriſti, & virtute illorũ verborũ, ſub ſpeciebus illis, ſub quibus erat vera ſubſtantia panis, inciperet eſſe vera ſubſtantia corporis chriſti. De cõgruitate vero eſt quodãmodo totum illud de forma, quod ordinauit eccleſia eſſe dicendum. Inde eſt ergo quod cum ſacerdos cõficit, ait: Hoc eſt enim corpus meum. Et qui prætermitteret dicere. Ly enim, grauiter peccaret, cum eccleſia ſic ordinauerit ſiue ſtatuerit. Notandum etiam quod cum in euangelio vbi hęc verborum forma recitatur, non ſit ibi enim, ſed ſimpliciter dicatur, hoc eſt corpus meum, colligit̃ quod ly enim, non ſit de forma quantũ ad neceſſitatem, ſed quantũ ad cõgruitatem. Dicitur autẽ quod beatus Petrus hoc addiderit. Notandum etiam quod verba illa, quæ ſunt de forma, nõ ſolum ſunt ſignificatiua, ſed etiam factiua, & effectiua. Nam cum à ſacerdote cum intẽtione conficiendi dicitur, hoc eſt enim corpus meum, non ſolum per hęc verba ſignificatur quòd ibi ſit corpus Chriſti, ſed etiam virtute horum verborũ efficitur, quòd ibi ſit corpus hmõi. Notandum etiam quod proferre verba, vt ſunt ſignificatiua, eſt hominis vt homo. Nam ex inſtitutione noſtra habent verba qđ ſignificent. Cuiuſlibet ergo hominis, vt homo, eſt proferre verba, vt ſunt ſignificatiua rerum, ſed proferre verba vt ſunt factiua, & effectiua non eſt hominis vt homo, ſed vt homo innititur diuinæ virtuti, & vt eſt ei ſupernaturaliter aliqua virtus, vel potẽtia diuinitus collata. Nam de deo dictum eſt, quod ſuum dicere eſt ſuũ facere. Iuxta illud Pſalmi: Dixit & facta ſunt. Quod ergo in perſona chriſti dicendo hæc verba, hoc eſt .n. corpus meũ, ita fiat, & ita efficiatur, non poteſt hoc eſſe p humanam potentiam, quia homini nõ competit, quòd ſuum dicere ſit ſuum facere, nec quòd dicat & facta ſint, ſed per diuinam potentiã homini diuinitus collatam. Quæ ſanè potentia, eſt tantum ſacerdotalis, & per ſacramentũ ordinis, imprimitur à Deo in animã ſacerdotis, qui ſm claues eccleſiæ rite fuerit ordinatus. Et quia ſoli ſacerdotes habent caracterem ſacerdotalem, ſoli ſacerdotes hñt poteſtatem cõficiendi. Alii ergo homines pñt proferre illa verba, vt ſunt aliquid ſignificatiua, ſed non vt ſunt effectiua. Nam non ſacerdos illa verba proferens, per ea poterit aliquid ſignificare, nihil tamen faciet, & nihil conficiet. Sed illa verba à ſacerdote prolata (vt dictum eſt) non ſolum ſunt ſignificatiua, ſed etiam effectiua, & factiua. Notandum etiam quod ly enim (vt dicebatur) licet non ſit de forma quantum ad neceſſitatem, eſt tamen quantum ad congruitatem. Quod dupliciter poteſt oſtendi. Primo quia ſic ſtatuit ſacroſancta eccleſia. Secundo quia (vt dictum eſt) verba illa non ſolum ſunt ſignificatiua, ſed etiam cauſatiua, & factiua. Congruè igitur dr̃: Hoc eſt enim corpus meum, & cõgruè additur, ly enim quæ eſt coniunctio cauſalis. Vt ergo ſciremus quid eſt addi formæ verborum, de quo in decretali fit mentio, oſtendimus, quid eſt eſſe de forma, & quid non eſt eſſe de forma. Et declarauimus quomodo aliquid eſſe de forma dupliciter põt

intelligi & exponi. Deinde cum dicit. (Vñ cum »
non euangeliſta.) Quęſtionem propoſitam & »
expoſitam fortificat dicẽs. (Vnde cum nõ euan »
geliſta chriſtum hoc dixiſſe teſtetur, miraris qđ »
aliquis aſſeuerare tẽtauerit, eum aliquid plus di- »
xiſſe, quam aliquis euangeliſtarũ aſſereret,) & »
ſubdit. (Verum ſi formam ipſius canonis inſpi- »
cias diligenter, præter hoc de quo tua fraterni- »
tas requiſiuit, alia duo videlicet, eleuatis oculis »
in cęlum, & æterni teſtamẽti, poteris in ipſo ca- »
none reperire, quæ in textu euangelico nõ le »
guntur. »

Notãdum aũt quod hæc quęſtio propoſita dupliciter poteſt fortificari. Primo enim eo ipſo quod euangeliſtę nõ faciunt mentionẽ de myſterio fidei, valde dubium eſt, quis fuerit tantæ audaciæ quod præſumpſerit dicere chriſtum in tradẽdo formam huius ſacramẽti feciſſe mentionem de myſterio fidei. Secundo fortificat̃, Quia in canone miſſæ dicit̃ quod xp̃s, eleuatis oculis in cęlum, protulerit illa verba, quę ſunt de forma ſacramẽti, cum tamẽ de eleuatione oculorum in euangelio nihil habeat̃. Rurſus in confectione ſanguinis dicit̃. Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamẽti, cum tamen in euangelio nõ dicatur noui & æterni teſtamẽti, ſed noui teſtamẽti tm̃. Omnia ergo hęc qõnem propoſitam fortificant, quare videlicet hæc interponantur in canone miſſę, de quibus non fit mentio in euangelio. Notandum autẽ quod accipiendo eſſe de forma, illud quod eſt de neceſſitate, ſine quo non fit ſacramentũ, dicere poſſumus quod in verbis in canone miſſæ expreſſis, aliquid eſt de forma, aliquid verò antecedens formã, aliquid autem conſequens formam, & aliquid interpoſitum formæ. Nam de forma facramenti (quantũ ad confectionẽ corporis, vt dicebatur) eſt ſolum, hoc eſt corpus meum. Verba ergo præcedẽtia videlicet, eleuatis oculis in cęlum, ſunt antecedẽtia formã, verba autẽ ſequentia videlicet, hæc quotienſcunq; feceritis, etc. ſunt cõſequẽtia formam. Verbũ verò interpoſitum, eſt ly, enim. Hoc igitur aduerbium, enim, eſt interpoſitum formæ. Notandũ etiam quod de forma cõfectionis corporis, nõ ſunt opiniones inter doctores, oẽs enim concedunt, quòd de forma huius ſacramenti (quantũ ad confectionẽ corporis) eſt: Hoc eſt corpus meum. Sed de forma confectionis ſanguinis, ſunt duo modi dicendi. Nam quidam dicunt, quòd ſolum hoc eſt de forma. Hic eſt calix ſanguinis mei, aiunt enim, quod ſicut quantum ad confectionem corporis, qñ ſacerdos cũ intentione conficiendi ſolũ hæc verba dicit, Hoc eſt

Grauiter peccant qui eccleſiæ catholicæ decreta prætermittunt.

Verba quæ ſunt de forma ſacramẽti non non ſolũ ſunt ſignificatiua, ſed ẽt effectiua.

Pſal. 148.

Soli ſacerdotes habẽt ptãtem conficiendi eucharistiæ ſacramentũ. cap. cũ marthæ. de celeb. miſſ.

In confectione corporis chriſti, cõgrue dicitur ly, enim.

corpus meum, incipit ſub ſpeciebus panis eſſe
corpus chriſti, ita quantũ ad confectionem ſan
guinis, ſi ſolum hæc verba dicat: Hic eſt calix
ſanguinis mei, ſub ſpeciebus illius vini, ſup̃ quo
hæc verba dicunẽ, ſtatim incipit eſſe verus ſan-
guis chriſti. Quidam verò volunt totũ hoc eſſe
de forma, videlicet: Hic eſt calix ſanguinis mei
noui & æterni teſtamẽti myſterium fidei, q̃ pro
vobis, & pro multis effundeẽ, in remiſſionẽ pec
catorum. Dicunt.n. quod niſi hoc totum dicaẽ,
non conficitur ſanguis chriſti. Notandum etiã,
quod (vt poteſt patere per iam dicta) hęc for-
ma verborũ tradita in canone miſſæ, in tribus
differt à forma verborum tradita in euangelio.
Primo quia in canone miſſę dr̃, chriſtum pro-
tuliſſe iſta verba: Eleuatis oculis in cęlũ, de quo
in nullo euãgeliorum aliquid tangitur. Secun
do quia in canone miſſæ diciẽ: Hic eſt calix ſan-
guis mei noui, & æterni teſtamenti, in nullo au
tem euangeliorum habeẽ, noui & æterni teſta-
menti, ſed noui teſtamenti tantum. Tertio quia
in canone miſſæ addiẽ, myſterium fidei, de quo
in nullo euangeliorũ fit mentio. Tres ergo ad-
ditiones facit canon miſſę ſupra textũ euãgelio
rũ. Quarũ vna eſt de eleuatiõe oculorũ. Scd'a
de ęternitate teſtamẽti. Tertia de myſterio fidei.

Forma verborum in canone miſſæ tradita, in tribus differt a forma verborũ tradita ĩ euãgelio.

» SANE' multa etc.) vt dicebaẽ, hic ſoulit quæ
ſtiones & dubitationes ortas ex huiuſmodi ad-
ditonibus. Circa quod duo facit. Quia pri-
mo facit quod dictum eſt. Secundo remouet er
rorẽ qui poſſet habere ortum ex dictis, ibi. (Ex
eo autem verbo.) Circa primũ tria facit, ſecun
dum quod tres dubitationes ſoluit. Nã primo
ſoluit dubitationem ortã ex additione tertia, vi
delicet, ex myſterio fidei. Secundo ortam ex ad
ditione prima, videlicet, ex eleuatione oculorũ.
Tertio ex additione ſecunda, videlicet, ex æter-
» nitate teſtamenti. Secũda ibi. (Cæterum ea quę
» adduntur). Tertia ibi. (Cæterum ſicut ſupe-
rius.) Notandum autem quod hic ordo videẽ
eſſe præpoſterus, cum primo ſoluatur dubita-
tio orta ex additiõe tertia, quã ex additionibus
aliis. Eſt tamen neceſſario cõmutatus. Quia de-
cretalem iſtam compoſuit Innocentius, vt ſatiſ-
faceret dubitationi Archiepiſcopi Lugdunẽſis.
Ille autem Archiepiſcopus non dubitauit, nec
Apoſtolicam ſedem conſuluit, niſi de tertia ad-
ditione, ſcilicet de myſterio fidei. Admirabatur
enim quod in canone miſſæ in forma verborũ,
per quam ſanguis chriſti conficitur, addaẽ my
ſterium fidei, de quo in nullo euangeliorum fit
mentio. Sed. D. Papa volens eius dubitationem
fortificare & ampliare, vt eã poſtea validius ſol-
ueret, ait in canone miſſæ eſſe additiones alias,
pręter additionẽ illam, de qua Archiepiſcopus
dubitabat. Primo ergo ſoluitur dubitatio orta
ex additione tertia, quia de ea ſpecialiter ſedes
apoſtolica per pręfatum Archiepiſcopum fuit
requiſita. In ſoluẽdo ergo hanc dubitationem
tria facit, ſecundum quod tripliciter ſoluit eam.
Nam primo ſoluit ipſam per ea quæ dicit Pau
lus in actibus Apoſtolorũ. Secundo per ea quę
ſcripſit in epiſtola ad Corinthios. Tertio p̃ ea,
per quæ ipſi euangeliſtæ ſe mutuo ſuppleue-
runt. Secũda ibi, (Nullus etiam horum expreſ »
ſit.) Tertia ibi. (Ipſi etiam euangeliſtæ.) Notan »
dum autem vt magis pateat ſolutio dubitatio-
nis adductæ, quòd ratio Archiepiſcopi, & dubi
tatio eius procedebat ex falſis. Intendebat enim
ſic arguere. Si additio facta in canone miſſæ de
fidei myſterio eſſet vera, fieret de ea mentio in
aliquo euangeliorum, ſed in nullo euangelio-
rum fit mẽtio aliqua de myſterio fidei, ergo, etc.
Soluere itaq; hanc dubitationem eſt oſtendere
multa feciſſe, & dixiſſe IESVM quæ in nul-
lo euangeliorum cõmemorantur. Iuxta illud
Ioannis: Sunt autẽ & alia multa, quę fecit IE-
SVS, quæ ſi ſcribãtur per ſingula, nec ipſum
arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribẽ
di ſunt, liberos. Hoc eſt ergo quod ait. (Sane »
multa tam de verbis, quam de factis dominicis »
inuenimus ab euangeliſtis omiſſa, quæ apoſto »
li vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe le »
guntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorum »
ſic ait: Meminiſſe nos oportet verbi dñi Ieſu, q̃ »
dixit, Beatius eſt dare quam accipere. Hoc nul »
lus quatuor euangeliſtarum deſcripſit.) Notan »
dum aũt vim ſolutionis huius in hoc conſiſte-
re. Quod ſicut IESVS Chriſtus protulit
hæc verba, beatius eſt dare, quam accipere, &
tamen nullus euangeliſtarum illa recitat, ſed
omittit, & tamẽ ea ſuppleuit apoſtolus, ſic qđ
additur in canone miſſæ de myſterio fidei, verè
fuit à chriſto prolatum, ſed euangeliſtis non fa
cientibus de hoc mẽtionem aliquam, quod illi
omiſerunt, apoſtoli ſuppleuerunt. Notandum
etiã quod ſicut Chriſtus aliqua docuit facto, &
exemplo, quia omnis chriſti actio noſtra eſt in
ſtructio, ipſa enim facta chriſti, & non ſolum
verba, nos inſtruunt, qualr̃ debeamus nos ge-
rere in agendis, docuit ergo chriſtus verbo &
facto, ſic & Apoſtoli verba & facta chriſti ab
euangeliſtis omiſſa, potuerunt ſupplere verbo,
vel exprimere facto. Notandum etiam, quòd
beatitudo repellit à ſe omnem indigentiam, et
includit in ſe non ſolũ ſufficientiam, ſed etiam
quandam redundantiã, & plenitudinem. Nam
ſecundũ Boetium: Beatitudo eſt ſtatus omniũ
bonorũ aggregatione p̃fectus. Et philoſophus
primo Ethicorũ ait: Quod felicitas eſt terminus
operatorũ, perfectum & per ſe ſufficiens bonũ.
Non ergo eſſet beatitudo ſtatus omnium bo-
norum aggregatione perfectus, nec perfectũ,
nec per ſe ſufficiens bonum, niſi haberet in ſe,
ne dum ſufficientiam, ſed etiam plenitudinem,
& redũdantiam. Cum ergo indigentiũ ſit recipe
re, habentium verò plenitudinẽ ſit dare, bene
dictum eſt, quod beatius eſt dare quàm accipe
re. Notandum etiam quod ex hoc verbo videẽ
derogari paupertati. Nam ex eo videtur ſequi

Ioan. vlti.

Act. 20.

Omnis chriſti actio noſtra ẽ inſtructio.

Apoſtoli verba et facta chriſti ab euangeliſtis omiſſa potuerunt ſupplere verbo vel exprimere facto.

Boetius lib. 3. de Phiſica conſol. proſa. 2.
Ariſt. 1. Ethi. ca. 7.

quod nõ ſit euangelizanda, & prædicanda pau
pertas, cum pauperes non poſſint dare, ſed diui
tes. Dicendum ergo quod paupertas non facit
ad perfectionẽ vitæ, niſi ſpiritu Dei ſit. Dicũtur
Matth. 5. enim pauperes beati. non quocũq; modo, ſed
Quæ pauper- tas ad vitæ per fectionẽ faciat. pauperes ſpiritu: qui, ſcilicet, ſpiritu dei ducti,
vt chriſtũ perfectius ſequanẽ, renuntiant oĩbus
quæ poſſident, effecti pauperes quantũ ad bo-
na temporalia, diuites verò, quantum ad bona
ſpiritualia. Quare tãto ſunt beatiores aliis, quã
to ſpũalia ſunt temporalibus potiora. Notan-
dum etiã quod ex hoc aliqui dubitauerunt, qa
ſi renuntiare facit ad perfectionem iuxta illud.
Matth. 19. Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade & vende
omnia, quæ habes, &c. & hoc eſt, vt quidã di-
cunt, qm̃ habere ꝓpriũ facit ad imperfectionẽ,
quia homines intenti tẽporalibus, non poſſunt
ſic libere circa ſpũalia vacare. Sed contra hoc
obiicitur à quibuſdã. Quia, vt dicunt, hoc eſſet
verum, ſi aliquis haberet diuitias in exceſſu, quo
niam ſi multus eſſet exceſſus diuitiarũ, forte re-
quireret tantam curam quod impediret contẽ-
plationis otium. Hoc etiam modo, aiunt, con-
tingeret ſi aliquis nihil penitus haberet, & eſſet
pauper in exceſſu, quia ſi multus ſit pauperta-
tis exceſſus, fortè requiret tantam curam, vt in-
ueniatur victus, ad ſuſtentationẽ corporis, qđ
prçſtabitur impedimentũ ne liberè vacetur cir
ca diuina. Propter quod dici poteſt, quòd ha-
bere proprium, facit ad imperfectionem chari-
Primæ co. 15 tatis. Quia de charitate ait Apoſtolus, quòd nõ
Auguſt. in re- gula habere in cõi facit ad per fectionem. querit quç ſua ſunt, quod Auguſt. exponens
ait: Quia cõmunia propriis anteponit. Habere
igitur in cõmuni facit ad perfectionem. Vtrum
autem habere in cõmuni aliquo modo perfe-
ctionem impediat, & declarare qũo, & qualiter,
& à quo impediatur, vel nõ impediatur pfectio,
non patitur pñs opus. Deinde cum dicit. (Nul
» lus etiam eorum.) Soluit prædictam dubitatio
Primæ co. 15 nem, per illud quod apoſtolus ſcripſit de Chri-
» ſto dicens.) Nullus autẽ eorum (ideſt euangeli-
» ſtarum) expreſſit de chriſto dicens: Deinde vi-
» ſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, de
» inde viſus eſt Iacobo, nouiſſime aũt, tãquã abor
» tiuo, viſus eſt & mihi.) Notandum autem vim
ſolutionis huius eandem eſſe cum prçcedenti.
Eſt enim ſic ſupplenda hçc ſolutio, quòd ſicut
illa viſio, ſecundum quã chriſtus poſt ſuã reſur
rectionem viſus eſt pluſquam quingentis fratri
bus ſimul, vera fuit, & tamen non recitaẽ ab ali-
quo euangeliſtarum, ſed apoſtolus, quod illi
omiſerant, ſuppleuit: ſic verbum illud de my-
ſterio fidei, quod videtur eſſe additum in cano-
ne miſſæ, verè fuit à chriſto prolatum. Sed euan
geliſtis de hoc nõ facientibus mentionẽ, quod
illi omiſerunt, suppleuerunt apoſtoli. Notan-
dum etiam apoſtolũ ſe vocare abortiuum, qa
violentia quadam ſegregatus fuit ab vtero ma-
tris ſuç, ideſt ſynagogæ. Sicut ipſe, de ſe ipſo,
Gal. 1. ſcripſit ad Galatas: Cum autem placuit ei, q me
ſegregauit ex vtero matris meæ. Sic etiam expo *Rom. 1.*
nẽdum eſt, cum ſe dicit ſegregatum in euange-
lium dei, quia violentia quadam, & quaſi quo-
dam terrore ſegregatus fuit, ab vtero mr̃is ſuæ,
in hoc opus, vt prçdicaret euangelium dei. Cũ
ergo abortiuus fçtus cum quadam violentia ſe
paretur ab vtero matris, merito Paulus ſe nomi
nat abortiuum. Deinde cum dicit. (Vnde cum »
ipſi etiam euangeliſtç leguntur inter ſe mutuo »
ſuppleuiſſe, quæ ab eorũ aliquo, vel ab aliqui- »
bus ſunt omiſſa. Vnde cum tres euangeliſtç po »
ſuerunt, Hoc eſt corpus meũ, ſolus Lucas adie »
cit, quod pro vobis tradeẽ. Et cum Matthçus, et »
Marcus dicant pro multis, Lucas dicit pro vo- »
bis, Matthçus autẽ in remiſſionem peccatorũ »
adiunxit.) Eſt ergo vis rationis huius. Quod ſi »
vnus euãgeliſta ſupplet id qđ alius omiſit, illud
de myſterio fidei, qđ in canone miſſç dr̃ ab euã
geliſtis omiſſum, potuerunt ſupplere apl̃i. Po-
tuiſſent ẽt hoc ſuppleuiſſe aliqui alii ſancti viri, *Oĩno credẽdũ eſt, totã verbo rũ formã in ca none miſſæ po ſitam, fuiſſe a chriſto plataã.*
ſi eis reuelatum fuiſſet. Tamẽ omnino creden
dum eſt, totam illam verborũ formam, in cano
ne miſſç poſitam, tam in confectione corporis,
quàm ſanguinis, fuiſſe à chriſto ꝓlatam, & po-
ſtea per ipſos apoſtolos de tota illa forma eccle
ſiam fuiſſe edoctam. Ita quod illud quod euan
geliſtç omiſerant, apl̃i ſuppleuerunt. Notandũ
autẽ quòd qa teſtimoniũ vr̃ eſſe fictum, qñ oẽs
teſtes ſic cõcordant, qđ nihil dicit vnus, quod
nõ dicat alius, quia vnũ & idem factum, à multis
viſum, cũ poſtea enarratur, nõ ẽm fictã, ſed ẽm
ſimplicẽ veritatem, aliqd ab vno omittitur, qđ *Signũ ex diui- na diſpẽſatiõe ꝙ ſancti Euan geliſtæ ſecũdũ ſimplicẽ veri- tatem ſcripſe- rint.*
ab alio ſuppletur: immo nunquam aliquod fa-
ctum ſic completè narrari poteſt, vel de geſtis,
vel de circũſtantiis, quin aliquid omittatur. Diui
na igitur diſpenſatione factum eſt, quod ſi ali-
quid omiſit vnus, ſuppleret alius, & etiã quod
multa ab omnibus ſint omiſſa, vt appareat eos
locutos fuiſſe, nõ ſecundũ fictam, ſed ſecundũ
ſimplicem veritatem. Deinde cum dicit. (Cæte »
rum ea quæ adduntur. Soluit dubitationẽ or-
tam ex oculorum eleuatione dicens.) Cçterum »
ea quæ adduntur in canone miſſæ, (ſupple de »
eleuatione oculorũ,) poſſunt ex aliis locis euan »
gelii comprobari. Ioannes enim ſuſcitationem » *Ioan. 11.*
Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum oculos leuaſſe »
aſſerit, & dixiſſe: Pater gratias ago tibi, quoniã »
audiſti me. Ergo, ſi tunc in cçlum oculos leua- »
uit ad patrem, cum ad corpus exanime animam »
Lazari reuocauit, probabilius eſſe videẽ, quòd »
tunc oculos leuauerit ad patrẽ in cçlum, cum »
panem, & vinum in corpus, & ſanguinem pro »
prium cõmutauit.) Notandum autẽ vim ratio- »
nis huius in hoc conſiſtere, quòd quãuis euan-
geliſtæ non narrent Chriſtum oculos eleuaſſe
in cçlum, qñ protulit illa verba, per quç fit tran
ſubſtantiatio panis in corpus, & vini in ſangui
nem, ſed hoc enarretur in canone miſſæ: poſſu
mus tamẽ ex aliis locis euangelii ꝓbare ſic eſſe,
vt in canone miſſæ dicitur. Quia ex euangelio

Ioannis ſic habetur,quod Chriſtus eleuauerit oculos in cęlum,cum Lazarum ſuſcitauit. Credere igitur debemus,quod etiam leuauerit oculos in cęlum, cũ panem & vinum in corpus & ſanguinem cõmutauit. Notandum etiam quod hæc ratio,prima facie, non videt̃ habere veritatem,quia non eſt manifeſtum & clarum quare potius debuerit chriſtus oculos leuare in cęlũ, cum panem & vinum cõuertit in corpus ꝓpriũ, & ſanguinem,quam cũ Lazarũ ſuſcitauit. Sciendum ergo quod dñs Papa intẽdit arguere per locum à minori ſic. Si illud quod minus videt̃ in eſſe ineſt, & id quod magis, ſed minus videt̃ ineſſe quod Chriſtus debuerit oculos leuare in cęlum in ſuſcitatione Lazari, quam in hac beata conuerſione, ergo ſi eleuauit tunc,multo magis & nunc. Chriſtus itaq; proferens verba illa per quæ fit iſta beata conuerſio,protulit ea, eleuatis oculis in cęlum ad deum patrem omnipotentem,quãuis euangelia nõ faciant aliquã mentionem. Notandũ ẽt quod cum dñs IESVS Chriſtus omnem poteſtatem quam habebat acceperit à patre,dignum eſt,quod tam in reſurrectione Lazari, quã in panis tranſubſtantiatione in corpus,& vini in ſanguinem, eleuauerit oculos ſuos in cęlum, ad deum patrem omnipotẽtem, à quo totum acceperat. In his enim quę requirunt magnam potentiã debent oculi eleuarĩ ad deum patrem omnipotentẽ, cuius eſt magnam conferre potentiã, & cuius eſt magnalia operari. Notandum etiã quod triplici via venari poſſumus, quare in faciendo hanc beatã conuerſionem, probabilius eſt Chriſtum eleuaſſe oculos in cęlum,quàm in reſurrectione Lazari. Prima via ſumitur ex huius cõuerſionis modo. Secunda ex huius conuerſionis termino. Tertia ex huius conuerſionis fructu. Modus autem huius beatę conuerſionis hic eſt, quod tota ſubſtantia panis conuertitur in totã ſubſtantiam veri corporis, & tota ſubſtantia vini in totam ſubſtantiam ſanguinis Chriſti. Et inde eſt quod hęc conuerſio ſpeciali modo vocatur tranſubſtantiatio. Sed modus reſuſcitationis Lazari non fuit ſic, ſed anima redeunte ad propriũ corpus,corpus illud quod erat exanime, & ſine anima, & ſub forma mortui, factum fuit animatum. & ſub forma viui. Licet.n.quodlibet iſtorum fieri non potuerit, niſi per potentiam diuinã, tamen quoniam maius eſt, & magis remotũ ab operibus naturæ, totum tranſubſtantiare in totũ, quam facere quod corpus, qđ eſt ſub priuatione, & ſub forma mortui fiat ſub forma viui, cũ Chriſtus eleuauerit oculos in cęlum in ſuſcitatione Lazari, credibile eſt qđ eleuauerit etiam eos in confectione huius benedicti ſacramenti. Secũda via ſumitur ex huius cõuerſionis termino. Nam terminus ille ad quem venit anima Lazari in reſurrectiõe fuit corpus ipſius, quod non erat deificatum,nec diuinitati coniunctum, ſed hęc conuerſio terminat̃ ad

2.Top.cap.4 loc.35.

Quã de cũ conuerſio in corpus & ſanguinem chriſti dicatur tranſubſtantiatio.

verum corpus Chriſti, quod eſt diuinitati coniunctum. Quia ergo Chriſtus eleuauit oculos in cęlum ad deum, in reducendo animã Lazari ad eius corpus, quod non eſt deitati vnitum, credibile eſt quod multo magis hoc fecerit, in conuertendo panis ſubſtantiã in corpus proprium,quod eſt diuinitati coniunctum. Tertia via patet ex huius conuerſionis fructu. Nã fructus corporalis reſuſcitationis fuit vita corporalis, ſiue vita corporis, ſed fructus & vtilitas, quę ſequitur ex hmôi, ſacramento, digne ſumpto, eſt vita ſpũalis, ſiue vita animę. Per hoc enim ſacramentum,anima deo coniungitur, à quo mirabiliter perficitur. Igitur ſi Chriſtus eleuauit oculos in cęlum ad deum,in reſuſcitatione Lazari, per quam anima coniungebatur corpori, quod perficiebat,credibile eſt quod multo magis hoc fecerit in confectione huius ſacramẽti, per quod anima coniungitur deo, à quo ſpiritualiter, & ſupernaturaliter perficitur. Deinde cum dicit. (Cęterum ſicut ſuperius,) ſoluit tertiam dubitationem ortam ex hac additione. (et ęterni.) Et oſtendit competenter dici noui, & æterni teſtamenti. Circa quod tria facit, ſecundum quod tres rationes adducit. Secunda ibi. (vel vt vtamur alia ratione.) Tertia ibi. (Præterea non ſolum.) Prima ratio talis eſt. In veteri teſtamento promittebantur tẽporalia, in nouo verò promittuntur ęterna, ergo nouũ teſtamentum dicitur ęternũ, & competenter dicit̃ noui & æterni teſtamenti. Hoc eſt ergo quod ait. (Cęterum, ſicut ſuperius eſt expreſſum,cũ in textu euangelico ponatur noui teſtamenti, hic, (ideſt in canone miſſæ,) interponitur, & ęterni, (ſupple, hoc competenter eſt factum.) (Nam vetus teſtamentum, quod hircorum & vitulorũ, fuit ſanguine dedicatum, ideſt conſecratum, temporalia, promittebat, nouum autem,quod eſt Chriſti ſanguine conſecratũ,promittit ęterna. Et ideo teſtamentum illud fuit vetus, & tranſitorium, hoc autẽ nouũ eſt & æternum.) Notandum autẽ quod vetus teſtamentum tẽporalia promittebat, iuxta illud Eſaię: Si volueritis & audieritis me,bona terrę comedetis. Sed in nouo teſtamento promittunt̃ ęterna. Vnde Ioannes præcurſor Chriſti ſtatim cum prædicare cępit, promittebat non regnũ terreſtræ, quod eſt tẽporale, ſed cęleſte, quod eſt æternũ, iuxta illud in euangelio: Venit Ioãnes baptiſta prædicans in deſerto iudeæ, & dicens, pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum. Notandum etiam ſecũdum philoſophum,quod nec bonũ, nec nouum factum eſt in tempore. Quoniam tempus per ſe corrumpit, ſi autem generat, hoc eſt per accidens,inquãtum corruptio vnius, eſt generatio alterius. Sic etiam tempus per ſe inueterat,ſi autem innouat hoc eſt per accidens. inquantũ noua veteribus ſuccedunt. Et inde eſt, quod quanto aliquid plus ſubiacet tempori, & plus habet de

Sacramẽtũ eucharistiæ digne ſumptum animam deo cõiũgit et ſpũaliter ac ſupernaturaliter mirabiliter reficit.

Eſaie.1.

Matth.3.

4.Phi.t.c.117.

Primo de Ge. et cor.t.c.17 et.18.

Teſtamentum ſanguine Xpi

cõſecratũ quatuor rõnibus dicitur æternũ Prima quia nouum.

de tempore, plus eſt vetus, quanto autem nouius eſt, tanto minus habet de tempore, & minus tempori eſt ſubiectum. Teſtamentum ergo quod eſt dedicatum, & conſecratum ſanguine chriſti, & quod non ſubiacet tẽpori, nec temporalia promittit, non eſt vetus & temporale, ſed eſt nouum & æternum. Deinde cum dicit.
» (Vel vt vtamur.) Adducit ſecundam rationem, quare nouũ teſtamentum dr̃ æternum.
Nam illud eſt æternum, quod eſt firmũ, & ſtabile. Cum ergo nouum teſtamẽtum ſit ſtabilitum, & confirmatũ in morte Chriſti, vere hoc teſtamentum, quia vltimum, dici poteſt nouũ,
» & æternum. Hoc eſt ergo quod ait.. (Vel vt
» vtamur alia ratione, vnde nouum, ideſt vltimũ
» eſſe deſcribitur inde æternum, ideſt perpetuum
» comprobatur, nouiſſimum etenim hominis te
» ſtamentum immobile perſeuerat, quia teſtato
» ris obitu confirmatur. Iuxta quod Apoſtolus:

Heb. 9.

» Teſtamentum in morte aſſerit confirmatũ, alio
» quin non valet dum vixerit qui teſtatur.) Notandum autẽ quod teſtamentũ, & donatio hñt conditiones oppoſitas. Nam ſi ſit donatio legitima, prima donatio tenet, & poſterior non valet. Ex quo enim aliquis legitime donauit aliquid, nõ poteſt iterum dare illud de nouo. Antiqua ergo donatio eſt firma & ſtabilis, noua verò eſt inſtabilis & infirma. Sed in teſtamento nõ non ſic eſt, quia cum quis teſtatus eſt, põt etiam denuo teſtari, & aliud teſtamentum cõdere. Teſtamentum ergo quanto eſt magis nouum, & vltimum, tãto eſt magis ſtabile, & firmum. Quare ſtat teſtamentum quod dedicatũ, & conſecratũ eſt ſanguine Chriſti, eo enim ipſo quod eſt nouum, & vltimum, habet quod ſit perpetuũ, ſtabile, & æternum. Cõſequenter ergo dr̃, ſanguis Chriſti eſſe ſanguis noui, & æterni teſtamẽti.

Tantũ prima donatio, et tantũ vltimũ teſtamentũ tenet, et qua de cauſa.

Secunda quia vltimũ.

Notandum etiam quod prædictorũ poteſt talis ratio aſſignari. Quia in donatione homo exuit, & expoliat ſeipſum dominio illius rei, quam donat, & quia facta donatione, donans non habet amplius dñium in re donata, id qđ ſemel donauit amplius donare non põt. Sed teſtator teſtando non exuit ſe dominio rerum, quãdiu viuit. Sola ergo mors confirmat teſtatoris teſtamentum. Et ſolum vltimum teſtamentũ tenet. Quare licet donatio prima & antiqua firma ſit, teſtamentum tamen non primum, & antiquum, ſed nouum, & vltimum eſt perpetuũ. Signanter ergo ſcriptura ſacra has duas leges, videlicet veterem & nouã, nõ vocauit duas donationes, ſed duo teſtamenta, vt oſtenderet vetus teſtamentum eſſe tranſitorium, nouum verò perpetuũ, & æternum.

Tertia quia veritas.

Notandum etiam vetus teſtamentum hoc modo eſſe tranſitorium, quia ſe habuit vt figura, nouum verò ſe habet vt veritas. Ideo nouũ & vetus teſtamentum cõpetẽter figuratum eſt per illud vaticinium Ezechielis, quod videlicet vidit rotam in medio rotæ.

Eze. cap. 1

Quia ſicut veritas repræſentatur in figura, ſic nouum teſtamentum repreſentabatur in veteri, quaſi rota in rotã. Quare ſicut, adueniente veritate, ceſſat figura, & adueniente luce, ceſſat vmbra, ſic nouo teſtamento adueniente, ceſſauit vmbra & figura ceremonialium veteris teſtamenti. Intrare ergo in ſancta, cum ſanguine hircorum, aut vitulorum, quod fiebat a pontifice in veteri teſtamento, ceſſauit adueniẽte nouo. Quia animalia illa ſignificabant chriſtum, qui aſſiſtens pontifex futurorũ bonorum, non per ſanguinem hircorum, & vitulorum, vel per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.

Heb. 9.

Tranſitorium eſt itaq; vetus teſtamentum, quia ceſſauerunt illæ figuræ, per quas dabatur intelligi veritas, quę cõtinetur in nouo teſtamento. Notandum etiam quoſdam erraſſe, ſicut fuit quædam Manicheorum ſecta, dicentium, nouum teſtamentum debere aliquando deficere, ſiue ceſſare. Dicebant enim quod adhuc debet eſſe tertium teſtamentum. Nam ſecundum eos, teſtamentum vetus, eſt teſtamentum patris, teſtamentum autem nouum, eſt teſtamentum filii. Vt ergo aiunt, adhuc debet eſſe tertium teſtamentum, videlicet ſpiritus ſancti. Quare ſicut adueniente teſtamẽto nouo (vt dicunt) ceſſauit vetus, quod fuit teſtamentum patris, ſic cum aduenict teſtamentũ ſpiritus ſancti, ceſſabit teſtamentum nouum, qđ eſt teſtamentum filii. Secundũ hos igitur, teſtamentum nouum non eſt teſtamentũ æternum, & quod dr̃ in canone miſſæ, noui & æterni teſtamenti, non eſt competenter dictum.

Error ſectæ Manicheorum

Cõtra errorẽ Manicheorum

Sed conſiderata veritate ſacræ ſcripturæ, hi pro tanto errant pro quanto diſtinctio noui & veteris teſtamenti non accipitur ſecũdum diſtinctionem diuinarum pſonarum, ſed ſecundũ quod diſtinguitur veritas, & figura. Quia nouum teſtamẽtum ſe habet vt veritas, vetus verò ſe habet vt figura huius veritatis. Quare cum figura cedere debeat propter aduẽtum veritatis, veritas nõ debet cedere propter aduentum cuiuſcũq; alterius, vetus teſtamentum dicitur tranſitorium, nouum verò æternum. Tranſitoriũ ergo erat vetus teſtamentum, non ſecundũ quod continebat moralia, & veritatem, videlicet quo ad rem præceptam, ſed ſecundum quod continebat cerimonialia, & figuram.

Veritas nõ cedit propter aduentum cuiuſcũq; alterius.

Qũo vetus teſtamentũ fuerit tranſitoriũ.

Deinde cum dicit. (Præterea non ſolum.) Adducit tertiam rõnem, per quam probat nouum teſtamentum eſſe ęternũ, dicens. (Præterea. (Supple tertia ratione oñdi poteſt quare nouum teſtamentum dicatur ęter
num, quia) non ſolum ſcriptura, ſed etiam pro »
miſſio dicitur teſtamentum. Iuxta quod apo »
ſtolus ipſe ſcribit: Ideo noui teſtamenti media » *Heb. 9.*
tor eſt, vt repromiſſionem accipiant, qui voca »
ti ſunt æternæ hæreditatis. Sic ergo debet intel »
ligi quod in ipſo canone reperitur: Hic eſt .n. »
ſanguis meus noui & ęterni teſtamẽti, ideſt, no »
næ ac æternæ promiſſionis.ſ. confirmator. Si »
cut dominus repromittit: Qui manducat (in » *Ioã. 6.*

quiens) meam carnem, & bibit meum ſangui-
nem, habet vitam æternam) Notandum autē
quod teſtamentum nouū vno modo poteſt di-
ci ipſa ſcriptura, vt teſtamentum vetus, alio ve-
rò modo poteſt dici ipſa promiſſio. Duę ergo
primæ rationes probant teſtamentum nouum
debere dici teſtamentum æternum, prout teſta-
mentum accipitur pro ipſa ſcriptura. Sed hæc
tertia ratio probat hoc idem, prout teſtamentū
accipitur pro ipſa promiſſione. Notandum ēt
hanc tertiam rationem ſic procedere. Quod cū
ſanguis chriſti, dignè ſumptus cōfirmet nos de
illa promiſſione illius hæreditatis ęternæ, iuxta
illam Saluatoris ſententiam, quòd qui ſanguinē
eius bibit, & carnem eius comedit habebit vitam
æternam, in canone miſſæ dignè dicitur, quod
ſanguis Chriſti eſt noui, & æterni teſtamenti,
quia eſt ſanguis nouæ & æternæ promiſſionis.
Sanguis enim ille cōfirmat nobis promiſſionē
& hęreditatem nouam & ęternam, ideſt imma-
ceſcibilem, & perpetuam.

Quarta quia promittit æterna.

» EX eo autem verbo &c.) poſtquam dominus
Papa ſoluit dubitationes ortas ex additionibus
in canone miſſæ: In parte iſta, vt dicebatū, remo
uet quendam errorem, qui ex prædictis videtū
habere ortum. Circa quod duo facit: Quia pri
mo narrat errorem illum. Secundo docet illū
» errorem ſoluere, & vitare. Ibi. (Sed tales ex eo
» laqueum.) Dicit ergo. (Ex eo autem verbo de
» quo mouet tua fraternitas qōnem videlicet my
» ſterium fidei, munimentum erroris quidam tra
» here putauerunt dicentes, in ſacramento alta-
» ris non eſſe corporis Chriſti, & ſanguinis veri-
» tatem, ſed imaginem tantum, & ſpeciem, & figu
» ram, pro eo quod ſcriptura interdum cōmemo
» rat id quod in altari ſuſcipitur eſſe ſacramentū,
& myſterium, & exemplum.) Notandum autē
quod cum dominus noſter IESVS Chri-
ſtus in euangelio diceret. Niſi manducaueritis
carnem filii hominis & biberitis eius ſanguinem
non habebitis vitam in vobis, multi ex diſcipulis
ſuis hoc audientes, exiſtimantes Chriſti carnem
ſic manducandam eſſe, ſicut manducamus car-
nes in macello venditas, ſcandalizati ſunt dicen
tes: durus eſt hic ſermo &c. Chriſtus aūt videns
eorum ſcandalum, ait eis: Verbaquę ego loquu
tus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Ex hoc ergo
aliqui credentes, non verè & ad literam, ſed ſo-
lum miſticè intelligenda eſſe verba Chriſti, cū
dixit carnem ſuam eſſe manducandam, dixerūt
in ſacramento altaris non eſſe veram carnem
Chriſti, ſed ſolum miſticè & figuratiuè. Dicunt
enim qđ ſicut petra illa in deſerto, quam Moy
ſes percutiens in aquas prorupit, non erat verè
Chriſtus, ſed Chriſtum figurabat, ſic in hoſtia
conſecrata non eſt vera Chriſti caro, ſed ibi ca
ro eius ſolūmodo figuratur, & repreſentatur.
Addunt autem iſti ad ſui erroris fulcimentum,
quòd ſicutcum Chriſtus de hoc ſacramento lo
queretur, dixit: Verba quæ ego loquutus ſum

Ioan. 6.

Error hæreticorum.

Numeri. 20.

Prime cor. 10

vobis ſpiritus & vita ſunt, nobis datur intelligi
quod verba illa non verè & ad literam, ſed ſpi-
ritualiter & miſtice ſint intelligēda: ſic etiā quia,
vt hic dicitur, illud quod in altari ſuſcipitur, ſcri
ptura interdum cōmemorat eſſe ſacramentum,
myſterium, & exemplū. Dicunt ergo quod hęc
omnia non ad literam, ſed figuratiuè & myſti-
cè ſunt intelligenda. Sed quō hi errent & quali
ter huiuſmodi error ſit ſoluendus, hic in ſequē-
tibus apparebit. Nam non figuratiuè tantū, ſed
vere & ad literam illa eſt eadem caro Chriſti for
mata ex puriſſimis ſanguinibus beatæ Mariæ
virginis, quæ etiam pependit in cruce, à Chri
ſti fidelibus ſumitur in altari. Deinde cum dicit.
(Sed ex eo laqueum.) Docet ſoluere huiuſmo
di errorem. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt.
Quòd oīs rō erronea vel fallit, & decipit, qa pec
cat in materia, & tunc aſſumit falſa, vel quia pec
cat in forma, & tunc non ſillogizat, ſed aſſumit
multiplicia. Et ſicut duplex poteſt eſſe peccatū
in arguendo, ſic conuenit eſſe duplicem ſolu-
tionis modum in reſpondendo. Nam cum ra-
tio aſſumit falſa & peccat in materia, tunc ſoluē
da eſt inſtando & interimendo propoſitiones
aſſumptas. Cum autē aſſumit multiplicia, & pec
cat in forma, tunc ſoluenda eſt dicendo, & di-
ſtinguēdo propoſitiones illas. Quia ergo hæc
ratio erronea, per quam illi conabantur oſten
dere nō veram Chriſti carnē eſſe in altari, ꝑce
debat ex falſis, & aſſumebat multiplicia, vtroq;
modo ſoluenda eſt. Conuenit ergo ſoluere ra
tionē hanc erroneam, & inſtando quòd aſſu-
mat falſa, & diſtinguendo, quòd aſſumat multi
plicia. Duo ergo facit ſecundū quod dupliciter
ſoluit huiuſmodi rationē. Primo ergo ſoluit
eam inſtando, oſtendens quòd aſſumit falſa.
Secundo diſtinguendo, oſtendens quòd aſſu-
mit multiplicia. ibi. (Dicitur tamen.) Circa pri-
mum duo facit, quia primo ſoluit prædictū er-
rorem inſtando. Secundo ſoluit inſtantiam de-
clarando. ibi. (Mors Chriſti, &c.) Dicit ergo ſic.
(Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, »
quod nec auctoritatē ſcripturę conuenienter »
intelligunt, nec ſacramenta Dei ſuſcipiunt reue »
renter. Si enim quia figura eſt ſacramentū alta- »
ris, veritas eſſe negatur, ergo nec mors, nec re- »
ſurrectio chriſti cum figura ſit, veritas eſt credē »
da. Siquidem mortē, & reſurrectionem Chriſti »
ſimilitudinem, & imaginē eſſe Apoſtolus mani » *Rom. 6.*
feſtat: Chriſtus, inquiens, mortuus eſt pro deli- » *Pri. co. 15*
ctis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationē » *Rom. 4.*
noſtram. Apoſtolorū etiam princeps Petrus ſic » *Primæ Petri. 2.*
in epiſtola ſua ſcribit: Chriſtus paſſus eſt ꝑ no- »
bis, vobis relinquens exēplum vt ſequamini ve »
ſtigia eius.) Tunc ergo ſupplenda eſt litera qđ »
ſicut mors Chriſti veritas eſt & figura, ſic illud
quod ſuſcipitur in altari pōt eſſe veritas, & fi-
gura. Notandum autē prædictum errorem ſo
lutum eſſe inſtando, quia aſſumebat falſa. Nam
cum dicebatur, illud quod ſuſcipitū in altari eſt

Concluſio catholicorum.

Vnū et idē eſt veritas & figura.

figura

figura & ſacramentū, ergo non eſt veritas, poſ‑ſumus inſtare dicendo falſum eſt, & nō bene arguitur, quia, vt patet, mors chriſti eſt figura mortis noſtræ. Significat enim quod nos debemus mori peccato. Et reſurrectio chriſti fuit figura reſurrectionis, & iuſtificationis noſtræ. Significat enim quod nos mortui peccato, reſurgamus & viuimus iuſtitię, & tamen chriſtus veræ mortuus eſt & reſurrexit. Quapropter ſicut falſō argueret dicens, mors, & reſurrectio Chriſti ſunt exemplum & figura, ergo non eſt ibi veritas, & Chriſtus non eſt vere mortuus, nec verè reſurrexit, ſic falſo arguit, qui ſic ait, illud quod ſuſcipitur in altari eſt ſacramētum, & exēplum, & myſterium, ergo nō eſt ibi veritas, nec eſt ibi vera caro. Chriſti. Deinde cum dicitr (ſic ergo tam mors Chriſti.) Declarat & manifeſtat inſtātiam propoſitam, ſic dicēs. (Sic ergo tam mors

Mors & reſurrectio chriſti ſunt figura ſpūalis mortis & reſurrectionis noſtræ.

» Chriſti quam eius reſurrectio eſt exemplum, vt
» & nos peccato mortui, iuſtitię iam viuamus.
» Quare ſi non fuit veritas, quia fuit exemplum,
» ergo nec verè mortuus fuit Chriſtus, nec vere
» à mortuis reſurrexit. Sed abſit à fidelium cordi‑
» bus error iſtē, cum propheta de ipſo teſtetur,
Eſaie. 53. » quod vere languores noſtros ipſe tulit, & dolo
» res noſtros ipſe portauit.) Notandū aūt quod,
cap. 3. loc. 43 vt dicitur ſexto Topicorū. omnis paſſio magis facta abiicit à ſubſtantia. Vbi ergo eſt vera paſſio, & verus dolor, ſi illa paſſio magis fiat, oportet eſſe ibi veram mortē. Quare ſicut Chriſtus verè paſſus eſt, quia verè dolores noſtros ipſe portauir, cum dolores eius fuerint maximi, qa non fuit dolor, ſicut dolor ſuus, oportuit ad illos huiuſmodi veros dolores, ſequi et verā mortem. Notandum etiam quod vera Chriſti caro diuina virtute eſt in altari ſub ſpeciebus panis.

Tren, cap. 1.

Differentia inter Deum & agentia naturalia.

Nam differentia eſt, inter agēs naturale & Deū, quia agens naturale, non pōt totam rem producere, ſed quodlibet tale agens præſupponit materiam, in quam agat. Et quia quodlibet naturale agens, pręſupponit materiam, nō plus ſe extendit actio naturæ niſi quod pōt materiā quæ eſt ſub vna forma, facere ſub alia forma. Sicut ergo natura nō pōt rem totam producere, ſed præſupponit materiā, ſic nō poteſt aliquam rē totam tranſubſtantiare in aliam, ſed pōt materiam expoliare vna forma, & induere alia. Sed Deus, cuius eſt totum producere, & qui in agēdo nihil præſupponit, pōt totam vnam rē tranſubſtantiare, & conuertere in totam rem aliā. Virtute ergo diuina fieri poteſt, & fit quod tota ſubſtantia panis conuertatur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti. Prolatis ergo illis ſacris verbis à ſacerdote, fit quod ſub ſpeciebus hoſtiæ, ſub quibus erat tota ſubſtantia illius panis, habeat eſſe tota ſubſtantia corporis Chriſti, & tota ſubſtantia carnis eius. Cum ergo Chriſtus, loquens de hoc ſacramento, diceret diſcipulis ſuis: Verba quę locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt, non eſt intelligendum hoc dictum eſſe quod non verè ad literam ibi ſit caro Chriſti, vt quidam dicebant, ſed quia caro eius, quæ in altari ſumitur, eſt ſpiritus & vita, quia eſt vita ſpiritualis, & vita animæ, non vita corporis, & eſt cibus mentis, non ventris. Notandum etiam quod aliqui nō deſiſtunt, ſed impugnant verā Chriſti carnem non eſſe in altari, dicentes. Id quod à fidelibus in altari ſumitur non eſſe verū corpus Chriſti. Aiunt.n. ſecundū ſuam fantaſticam opinionem, quod ex quo, vt dicitur, continue Chriſti caro à fidelibus in altari ſumitur, ſi corpus eius fuiſſet tantæ quantitatis, quantæ eſt vnus mons, per continuam ſumptionem deſiiſſet eſſe. Sed hi ex hoc errant, quia modū quo caro Chriſti à fidelibus ſumitur non intelligūt. Non enim ſic corpus chriſti à fidelibus manducatur, ſicut manducatur caro, quę venditur in macello, quia de huiuſmodi carne, vnus ſumit vnam partē, & alius aliam, & ſic per continuā ſumptionem, conſumitur. Corpus aūt chriſti nō ſic per fruſtra ſumitur, ſed quilibet fidelium ipſum totum ſumit. Et licet hoc verū ſit, auget tamen qōnis difficultatem. Quia ſi quilibet ſumit ipſum totū, non ſolum debuit iam deſinere eſſe, ſed poſtquam vnus ipſum totum ſumpſerit, non videt quod aliquid eius aliis remaneat ad ſumendum. Sciendum ergo quod (vt infra clarius oſtendetur,) chriſtus nō incipit eſſe ſub ſpeciebus hoſtiæ per localem motū, quod ſcilicet deſcendat de cęlo, & ingrediatur hoſtiam, ſed incipit eſſe ſub ſpeciebus hoſtię per tranſubſtātiationē panis in eius corpus. Sicut ergo ſi lapis conuerteretur in aurum, facta cōuerſione, non eſſet amplius lapis, ſed aurum, ſic quia tota ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti, facta conuerſione, nō eſt amplius ibi ſubſtātia panis. Sed ſub illis ſpeciebus, ſub qbus prius erat ſubſtantia panis, ſub illis poſtea habet eſſe corpus chriſti. Totū ergo corpus chriſti à xp̄i fidelibus ſumitur. Et quia virtute diuina ſemper fieri poteſt talis conuerſio ſemper à chriſti fidelibus ſumi pōt corpus chriſti. Nec oportet qd̓ præfatū corpus eſſe deſinat per hmōi ſumptionem. Notādum etiā quod aliqui non deſinunt impugnare, verum, & totum corpus Xp̄i eſſe in hoſtia. Aiunt enim. Cum corpus chriſti ſit tantæ magnitudinis, & maius a minori cōtineri non poſſit, impoſſibile eſt totum illud corpus, quod in cruce pependit, in tam modica hoſtia contineri. Auget etiam quęſtionis difficultatē. Quia non ſolum totum corpus chriſti eſt in tota hoſtia, verum etiam, ſecundū catholicam veritatem, totum eſt in qualibet parte hoſtię, ita quod, fracta hoſtia, non frangitur corpus xp̄i, ſed totum huiuſmodi corpus in ſingulis hoſtię partibus reſeruatur. Sed ſicut errabant, qui neſciebant quomodo corpus chriſti in hoſtia à fidelibus ſumitur, ita hi errant qui ignorant, ſecūdum quem modum corpus chriſti in hoſtia continetur. Sciendū ergo quod à philoſophis

Qūo caro chriſti quæ in altari ſumitur ſit ſpūs & vita.

Qūo corpus chriſti īcipiat eſſe ſub ſpeciebus panis.

per alias, & alias dimẽſiones in alio, & in alio altari eſſe poteſt.

Epilogus. Notandum itaq; per modum epilogi quatuor difficultates circa corpus Chriſti eſſe ſolutas. *Prima difficultas.* Prima difficultas eſt, quomodo poteſt tota ſubſtantia panis in totum corpus chriſti tranſubſtantiari & conuerti. Et hæc ſic ſoluta eſt. Quia ſicut deus poteſt totam rem producere, ita poteſt vnam rem totam, vt totam ſubſtantiam panis, in aliam rem, vt in corpus chriſti, totaliter conuertere. *Secunda.* Secunda difficultas eſt, quare per continuam ſumptionem Euchariſtiæ non deficiat corpus chriſti. Quæ ſic ſoluta eſt. Quia, vt dictum eſt, chriſtus nõ eſt in hoſtia quia de cęlo deſcendat, & hoſtiam ingrediatur, ſed eſt in hoſtia, quia ſine eius deſcenſu, panis ſubſtantia in corpus eius conuertitur. Cum ergo diuina virtute continuè fieri poſſit talis conuerſio, cõtinuè poſſumus ſumere Euchariſtiam, & nõ deficiet corpus chriſti. *Tertia.* Tertia autẽ difficultas eſt quo nam pactò tam magna quantitas (ſicut eſt quantitas corporis chriſti) poſſit in tam modica hoſtia contineri, hæc autem ſic ſoluta fuit. Quia (vt dictum eſt) in hoſtia non eſt ſubſtantia corporis chriſti mediante quantitate, ſed ecõuerſo eſt ibi quantitas mediante ſubſtantia, & quia ſubſtantia, de ſe, non dicit aliquid extenſum, nec quid diuiſibile, erit in hoſtia tota quantitas corporis chriſti modo indiuiſibili, & modo nõ extenſo. Et quia ſic eſt, in modica hoſtia, & etiã in modica parte hoſtię, poterit tota corporis chriſti quantitas contineri. *Quarta.* Quarta difficultas fuit, quomodo poſſit chriſtus ſimul eſſe alibi, & alibi, puta in cęlo, & in altari, ſimiliter in hoc altari, & in illo alio altari. Hoc autẽ ſolutum eſt. Quia non eſt inconueniens vnum & idem eſſe alibi & alibi, nõ tamen per eaſdem dimenſiones, ſed per alias & alias dimenſiones. Chriſtus ergo eſt in cęlo per dimenſiones proprias, in hoc verò altari per dimenſiones huius panis, & in alio altari, per dimenſiones alterius panis. Et quia hoc eſt per alias, & alias dimenſiones, verum corpus Chriſti eſſe in hoſtia, ſufficienter impugnari nõ poteſt, ſi modum quem fides catholica ponit, cum diligẽtia meditemur.

Deinde tam dicit. (Dicitur tamen myſterium.) Poſtquam ſoluit errorem dicẽtium verum corpus Chriſti non eſſe in altari inſtando, in parte iſta ſoluit hoc idem diſtinguendo. Nam cum dicitur, illud quod ſumitur in altari eſt figura, ergo non eſt veritas. Soluendum eſt inſtando, dicendo quod falſum eſt. Non enim valet, quod ſi eſt figura nõ ſit veritas, quia poteſt eſſe ſimul veritas & figura, Nam, vt patebit, in hoc ſacramento aliquid eſt figura tantum, aliquid veritas tantum, aliquid ſimul veritas eſt figura. Soluenda eſt etiam huiuſmodi obiectio erronea diſtinguẽdo, quomodo ſit figura, & quomodo ſit veritas, oſtendendo qđ aliter eſt veritas, aliter verò figura. Tria ergo facit. Quia primo oſtendit quod in hoc ſacramento aliud eſt figura, & myſterium, aliud vero res & veritas. Secũdo docet diſtinguere inter hæc tria, quæ ſunt in hoc ſacramento. Tertio quia improbando hunc errorem digreſſionem fecerat à principali quæſtione propoſita, regreditur ad propoſitum, & concludit ſolutionem quæſtionis illius, quæ à principio quærebatur. Secunda ibi. (Diſtinguẽdum eſt.) Tertia ibi. (Credimus igiť.) Dicit ergo, quod hoc ſacrm̃ dicitur myſterium fidei, qm̃ aliud ibi creditur quam cernat, & aliud cernitur quã credatur. Cernitur ſpecies panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis chriſti, ac virtus vnitatis & charitatis. Ergo eſt ibi myſteriũ, & veritas, figura, & res, aliter tamen & aliter, qa myſterium & figura eſt ibi, quãtum ad illud qđ cernitur, veritas verò & res, quantùm ad illud quod creditur. Deinde cum dicit. (Diſtinguendum eſt tamẽ.) Diſtinguit inter tria quæ in hoc ſacramento habent eſſe, dicens. (Diſtinguendũ eſt tamẽ ſubtiliter inter tria quę ſunt in hoc ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilẽ, veritatem corporis (.i. corpus chriſti verum) & virtutem vel vnitatẽ ſpiritualem, (ideſt corpus chriſti miſticum). Eſt ergo in hoc ſacramento forma panis & vini, veritas carnis, & ſanguinis; (ideſt corpus chriſti verum,) virtus vnitatis & charitatis, (ideſt corpus chriſti miſticum,) primum, (ideſt forma panis & vini,) eſt ſacramentum, & non res, ſecundum, (ideſt corpus Chriſti verum) eſt ſacramentum & res, tertium, (ideſt corpus chriſti miſticum) eſt res, & non ſacramẽtum) & addit, (ſed primum (ideſt ſpecies panis & vini,) eſt ſacramentum geminæ rei, (ideſt repreſentat, & figurat geminã rem, videlicet corpus chriſti verum, & corpus chriſti miſticum.) Secundum (ideſt corpus chriſti verum) eſt ſacramentum vnius, & alterius res exiſtit. Tertium verò (ideſt corpus chriſti miſticum,) eſt res gemini ſacramenti.) Notandum autem, quod myſterium, ſacramentum, ſignum, figura, ſimilitudo, & imago, hic pro eodem accipiuntur. Nã ſpecies panis & vini, ſub quibus continetur xp̃s in altari, dicuntur eſſe myſterium, in quantum occultè & ſub quodã velamine dant nobis intelligere chriſtum. Dicuntur etiam ſacramentũ, in quantum ſacrè & ſanctè ſignificant, & ſignãt ipſum chriſtum, quia ſacramentum eſt ſacræ rei ſignum. Sunt etiam ſignum & figura, put chriſtum figurant, & repreſentant. Sunt imago & ſimilitudo, prout ipſum congruè & conuenienter oſtendunt, & demonſtrant. Nam res p ſuam ſimilitudinem conuenienter oſtenditur, & per ſuam imaginem congruè demonſtratur. Itaq; ſacramẽtum, myſterium, figura, & vnũquodq; tale nihil aliud eſt quam quoddã ſignum, quo aliqd repreſentatur, res verò & veritas eſt illud quod per huiuſmodi ſignum repreſentať. Notandum autem quod ſicut nunquam vnum & idem reſpectu eiuſdem eſt cauſa, & cauſatum,

contingit tamen aliquid eſſe cauſam vnius, &
cauſatum alterius. Sic nũquam idem, ſecundũ
idem, & reſpectu eiuſdem, eſt ſignum & ſigna-
tum, vel eſt ſignum & res: contingit tamen ali-
quid eſſe ſacr̃m, & ſignum reſpectu unius, &
eſſe rem & veritatem reſpectu alterius. Sicut er
go in vniuerſo aliquid eſt cauſa tantum, aliquid
autem cauſatum tantum, aliquid verò ſimul cã
& cauſatum, ſic in huiuſmodi ſacramẽto aliqd
eſt ſignum tantum, aliquid ſignatum tantũ, ali-
quid verò ſignum & ſignatum. Vel per alia ver
ba, aliquid eſt ſacramentum tantum, aliquid res
tantum, aliquid verò, res & ſacramentum. Dici
tur etiam & tertio modo, quod aliquid eſt figu-
ra tantum. aliquid veritas tantum, aliquid verò
veritas, & figura. Notãdum etiam quod in hoc
ſacramento ſunt tria cõſideranda, videlicet ſpe-
cies panis & vini, corpus chriſti verum, & cor-
pus chriſti miſticum, ideſt eccleſia, vel multitu-
do fidelium, quæ per corpus chriſti verũ figu-
ratur. Nam ſecundum apoſtolum, chriſti fide-
les dicuntur membra chriſti. Sicut ergo diuer-
ſa membra corporalia, corporaliter vnita, fa-
ciunt corpus chriſti verum, ſic chriſti fideles per
charitatem, & ſpiritualiter coniuncti, faciunt
vnum corpus chriſti miſticum: Multi enim, vt
ait apoſtolus, vnum corpus ſumus in Chriſto.
Vnio ergo membrorum in corpore chriſti ve
ro, miſticè figurat, & repreſentat vnionem fide
lium in corpore Chriſti miſtico. Inde eſt quòd
corpus chriſti miſticum dicitur virtus vnitatis &
charitatis, quia per virtutem charitatis membra
huius corporis vniuntur, & conglobantur. No
tandum ẽt quod cum tria ſint in hoc ſacramen
to conſideranda, videlicet, ſpecies viſibilis pa-
nis & vini, corpus chriſti verum, & virtus chari
tatis & vnitatis, ideſt corpus chriſti miſticũ, qđ
per virtutẽ charitatis vnitur, ſpẽs panis & vini
eſt ſignum tm̃, vel eſt ſacr̃m tm̃, & ſignificat, ac
repreſentat duo. Repreſentat .n. corpus chriſti
verum, inquantũ cõtinet ipſum. Repreſentat ẽt
corpus chriſti miſticum, ꝑut habet aliquã ſimi
litudinẽ cũ eo. Nã ſpecies panis & vini exterior
habet ſĩitudinẽ cũ corpore xp̄i miſtico. Quia
ſicut ex diuerſis vuarũ granis vinum cõfluit, &
ex diuerſis granis frumenti vnus panis efficitur,
ſic ex diuerſis, & multis fidelibus conſtituitur ec
cleſia, & efficiĩ corpus chriſti miſticũ. Erit ergo
ſpecies panis & vini ſacr̃m, ideſt ſignum ſacræ
geminæ rei, ideſt corporis chriſti veri, & miſti-
ci. Corpus autẽ chriſti verum eſt figura & ſigna
tum, vel eſt ſacramentum & res, ſed eſt ſacramẽ
tum vnius rei, videlicet corporis chriſti miſtici,
quod repreſentat, & figurat, & eſt res alterius,
quia eſt res reſpectu ſpeciei panis & vini, per
quam repreſentatur & figuratur. Tertium ve-
rò videlicet corpus chriſti miſticum, eſt ſignatũ
tantum, vel eſt res tantum. Sed eſt res gemini ſa
cramenti, quia ſignatur & figuratur per duo, vi
delicet per ſpeciem panis & vini, exterius exhibi
tam, & per corpus chriſti verum, ſub illis ſpecie
bus contentum. Vltimo cum dicit. (Credimus
ergo.) concludit ſolutionem quæſtionis princi
palis ſuperius poſitæ, videlicet qualiter ſit ratio
nabiliter poſita illa verborũ forma, quæ tradi-
tur in canone miſſæ dicens. (Credimus igitur »
quod formam verborum ſicut in canone repe- »
riĩ, & à Chriſto apoſtoli, & ab ipſis eorũ (ideſt »
apoſtolorum) acceperint ſucceſſores. »

In ſacramẽto altaris ſpẽs pani & vini, corpus chriſti verũ & corpus chriſti miſticũ ſũt cõſideràda

Primæ cor. 6.

Rom. 12.

Quid in ſacramẽto eucharistiæ ſit ſacramentũ tãtum, quid res tãtũ, quid verò ſacramẽtũ et res.

SECVNDA PARS.

QVESIVISTI ETIAM vtrum
aqua &c.) In parte iſta, vt dice-
batur, ſoluit dubitationem ortã
de conuerſione aquæ. Circa qđ
tria facit. Quia primo narrat du
bitationem. Secundo opiniones recitat, circa
propoſitam quæſtionem. Tertio verò ex illis
opinionibus narratis, eligit probabiliorem. Se-
cunda ibi. (Super hoc autem.) Tertia ibi. (Qđ
inde conuincitur,) Narrat ergo primo dubita-
tionem ortam de conuerſione aquæ dicens.
(Quęſiuiſti etiam vtrum aqua cum vino in ſan »
guinem conuertatur.) Deinde cum dicit. (Sup »
hoc autem,) Circa dubitationem propoſitam
ſecundum quod tres opiniones recitat tria fa-
cit. Secunda ibi. (Alii vero tenent.) Tertia ibi.
(Præterea poteſt dici.) Dicit ergo primo. (Su- »
per hoc autem opiniones apud ſcolaſticos va- »
riantur. Aliquibus enim videtur quod cũ de la »
tere chriſti duo præcipua fluxerint ſacramẽta, »
redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in »
aqua, in illa duo, (videlicet in ſanguinẽ & aquã, »
quæ fluxerunt de latere chriſti) diuina virtute »
mutentur vinum & aqua quæ cõmiſcentur in »
calice, vt in hoc ſacramento plene ſit veritas &
figura.) Notãdum aũt quod cum duo fluxerint
de latere chriſti, videlicet, ſanguis & aqua, &
hæc duo miſceantur in calice, videlicet vinum,
& aqua, aliqualem habet apparentiam qđ hæc
duo, quæ cõmiſcentur in calice conuertantur
in illa duo, quæ fluxerunt de latere Chriſti, vi
delicet vinum in ſanguinẽ, quod inde fluxit, et
aqua in aquam, quæ ex chriſti latere emanauit.
Notandum etiam quoſdam dixiſſe de chriſti la
tere non fluxiſſe veram aquam, ſed aliquem hu
morem aqueum, vt flegma, vel aliquid tale. Mo
uebantur forte iſti, quia cum quælibet pars mix
ti ſit mixta, & de compoſitione corporis mixti
non poſſit eſſe aliquod elementum purum, nõ
videbatur iſtis poſſibile, quod de corpore illo
aqua vera & pura emanare potuerit. Notandũ
inſuper hanc opinionem eſſe falſam. Quod du
plici via venari poſſumus. Quarum vna colli-
gitur ex neceſſitate ſcripturæ ſacræ. Altera ve-
ro ex admiratione Ioannis. Prima ratio tangiĩ
in illa decretali, quæ ſic incipit. (In quadam no
ſtra decretali epiſtola.) vbi ſic dicitur. Tres ſunt
qui teſtimonium dant in terra videlicet ſpiritus,
quem

Error Armeniorũ quorũdã de aqua illa quæ de xp̄i latere emanauit.

Primo de gen. et cor. t. c. 86

Cõfutatio erroris.

Rub. de celeb. miſſarum.

quem Chriſtus tradidit inclinato capite, & ſan
guis, & aqua, quæ emanauerunt de latere eius.
Sicut igitur fuit vera anima rationalis, & verus
ſpiritus, quẽ chriſtus tradidit, & verus ſanguis,
qui ab eo exiuit, ſic fuit & vera aqua, quę de eius
latere emanauit. Et cum chriſtus ſit veritas, à
veritate debet eſſe omnis fallacia penitus alie-
na. Rurſus ſi non fuiſſet aqua, ſed flegma, qđ
Ioan. 19. de latere ſaluatoris exiuit, Ioannes qui vidit &
veritati teſtimonium perhibuit, profecto non
aquam, ſed flegma dixiſſet. Secunda via ad hoc
idem ſumitur ex admiratione Ioannis, quã tan
Theophil. ſuper Ioãnem. git quidam doctor nomine Theophilactus di
cens: poſſet forte quis calũniosè dicere, quod ali
qua virtus vitalis erat in chriſti corpore, & ideo
ſanguis exiuit: aqua verò emanans in expugna
bile ſignũ fuit. Si ergo Ioãnes tanta admiratiõe
loquebaẽ de emanatione aquæ ex latere Chri
ſti, ſi fuiſſet flegma, quod emanauit, forte non
fuiſſet mirabile, ſed quod aqua emanauerit, hoc
fuit valde mirabile, & inexpugnabile ſignum.
Notandum etiam, qđ ponendo vinum & aquã
quæ cõmiſcentur in calice, conuerti in illa duo,
quæ fluxerunt de latere chriſti, videtur in hoc
ſacramento, eſſe veritas & figura. Veritas qui-
dem quia hoc poſito, verè hęc duo conuertun
tur in illa, & verè ſub ſpeciebus eorum duorũ,
quæ habent eſſe in calice ſunt illa duo quæ flu
xerunt: figura verò, quia per hæc duo, illa duo
reprę ſentantur & figurantur. Ad hoc autem
confirmandum valet illud dictum Theophila
Theophil. cti ſic dicentis. Erubeſcant, ergo illi qui in ſa-
cris myſteriis vinum non limphant, videntur
enim non credere, quod aqua de chriſti latere
fluxerint. Ex his ergo opinio prima videẽ eſſe
probabilis, non tamen eſt vera, vt infra patebit.
Deinde cum dicit. (Alii vero tenent.) Recitat
» opinionem ſecundam dicens. (Alii verò tenẽt
» quod aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſan-
» guinem, cum aqua in vinum tranſeat, miſta vi-
» no, licet phyſici contrariũ aſſeuerent, qui aquã
» à vino per artificium poſſe aſſerunt ſeparari.)
» Notandum autem hanc opinionem ſecũdam
differre à prima, quia hæc ponit aquam in cali-
ce vino miſtam naturaliter conuerti in vinum,
& poſtea totum illud quod eſt in calice, miracu
loſè in ſanguinem tranſubſtantiari. Hęc autem
opinio eſt vera & catholica. Notandum etiam
Error medicorum. quod huic opinioni verę & catholicę, dictum
medicorum aliquo modo obuiare videẽ, dicũt
enim, quòd cum aqua miſcetur vino, non trã-
ſit in vinum, nec in vinum conuertitur, qa quo
dam artificio poteſt à vino ſeparari. Sed hæc
Cõfutatio erroris. opinio medicorum falſa eſt. Nam aqua illa, quę
miſcetur vino, cum per actionem vini corrum-
9. met. t. c. 10. patur, quia actiuis & paſſiuis debite appropin-
quatis neceſſe eſt ipſa agere, & pati, per artificiũ
ſeparari non poteſt, licet poſſit ſeparari aliquis
liquor, qui videtur aqua. Nam non ſolum de vi
no aquatico & albo, ſed de vino omnino puro,
& rubeo, liquorem aliquem albũ, qui aqua cla-
riſſima videẽ, per artificium ſeparari videmus.
Deinde cum dicit. (Præterea poteſt dici.) Po-
nit opinionem tertiam dicẽs.) Præterea poteſt
dici quod aqua nõ tranſit in ſanguinem, ſed re- »
manet prioris vini accidentibus circũfuſa. Ita »
videlicet quod aqua vini ſaporem aſſumit. No- «
tandum autem has opiniones tres ſic differre. »
Quia hæc tertia ponit quod aqua, quæ in cali *Tres opiniones de aqua appoſita uino in calice, quo inter ſe differant.*
ce miſcetur cum vino, non tranſmutatur ſecun
dum ſubſtantiam, ſed alteratur ſecundũ ſaporẽ,
& ſecundum accidentia, quia immixta vino, vi
ni ſaporem aſſumit. Sed prima & ſecunda po-
nunt aquam ſecũdum ſuam ſubſtantiam tranſ-
mutari, aliter tamen, & aliter. Quia prima po-
nit, quod aqua poſita in calice tranſmutatur in
aquam illam, quæ de latere chriſti fluxit, ſicut
vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem. Secun
da verò, vt dicebatur, ait, quod aqua poſita in
calice naturaliter conuertitur in vinum, & po-
ſtea totum illud miſtum, quod reſultat ex vino
& aqua miraculoſe tranſubſtantiatur in ſangui
nem. Secũdum ergo hanc opinionem nihil cõ
uertitur in aquam, quæ de latere chriſti fluxit,
ſed in ſanguinem tantum. Deinde cum dicit.
(Quod inde conuincitur.) Poſita dubitatione,
& narratis circa eam opinionibus, illas opinio-
nes declarat, & manifeſtat. Circa quod tria fa-
cit. Quia primo declarat opinionem tertiam,
quæ plus habet de improbabilitate. Secundo
declarat primam, quę magis accedit ad proba
bilitatem. Tertio declarat opinionem ſecundã,
oſtendens quod ſit potior, & probabilior cæte
ris. Secũda ibi. (Sed nec inconueniens crediẽ.)
Tertia ibi. (Verum inter opiniones prędictas.)
Notandum quod nihil refert qualiſcunque or
do teneatur in opinionibus narrandis, in decla
randis verò, & in manifeſtandis illis, eſt hic or-
do tenendus. Quia primo declaranda eſt opi-
nio magis improbabilis, quia maiori indiget de
claratione. Secundo declaranda eſt opinio quę
magis accedit ad probabilitatẽ, quia nõ eget tan
ta declaratione. Vltimo declaranda eſt opinio
potior & probabilior, quia minori eget decla-
ratione. Cum itaq; inter opiniones aſſignatas,
tertia opinio ſit magis improbabilis, opinio ve-
rò prima ad ꝓbabilitatem magis aliqualiter acce
dat, ſecunda verò opinio ſit potentior & pro-
babilior cæteris, ideo in declarando, primo de
clarat tertiam quęſtionem, ſecundo primam,
vltimo verò ſecundam. Ad euidentiam pri-
mæ partis, ſciendum quod tertia opinio de
aqua in calice poſita, duo ponit. Primo enim
ait, quod aqua illa non tranſmutatur ſecun-
dum ſubſtantiam. Secundo inquit, quod a-
qua illa alteratur ſecundum ſaporem, & ſecun
dum accidentia. Ideo duo facit. Quia primo
oſtendit, quomodo intelligi poſſit, quod aqua
in calice poſita, non tranſmutetur ſecundum
ſubſtantiam. Secundo declarat quomodo ſit

intelligibile quod aqua illa alteretur ſecundum ſaporem, & ſecundum accidentia ibi.
„ (Ipſa tamen accidentia.) continuetur autem
„ ſic. Bene dico, quod (aqua vino appoſita non
„ tranſit in ſanguinem, ſed manet in transmutata
„ ta ſecundum ſubſtantiam. Quod ſic eſſe inde
„ conuincitur. Quia ſi poſt calicis conſecratio
„ nem, aliud vinum mittatur in calicem, illud qui
„ dem nõ tranſit in ſanguinem, nec ſanguini cõ
„ miſcetur, ſed accidentibus prioris vini cõmix
„ tum, corpori quod ſub eis latet vndique circun
„ funditur, non madidans circunfuſum. (Notandum autem tertiam hanc opinionem repugnare tam naturalibus argumentationibus, quàm catholicæ veritati. Dicit enim hæc poſitio, qđ aqua in calicem poſita manet intranſmutata ſecundum ſubſtantiam, & non cõuertitur in ſanguinem. Prout enim dicit illam aquã manere intranſmutatam, ſecundum ſubſtantiam, repugnat naturalibus argumentis, quia ponere modicum paſſiui coniungi magno actiuo, & non corrumpi paſſiuum eſt omnino cõtra naturã. Cum ergo in calice ſecundum conſuetudinem eccleſiæ, modicum aquæ apponatur multo viuo, dicere illam aquam nõ corrumpi ſecundũ ſubſtantiã, eſt repugnare naturalibus argumentis, & his quæ à ſenſibus oriuntur. Secũdo, hoc idem repugnat catholicæ veritati. Quia ſi aqua in calicem appoſita manere intranſmutata, ſecundum ſubſtantiam, & nõ cõuerteretur in ſanguinem, celebrans primam miſſam in die natalis domini, ſecundã, nec tertiam poſtea celebrare deberet, quia tunc non eſſet ieiunus. Inde ergo eſt quod ſacerdos intendens celebrare ſecũdam miſſam, poſt ſumptionem ſanguinis, nec digitorum lotionẽ, nec aliquem alium liquorẽ ſumit. Quare ſi ſacerdos ſumendo ſanguinem, etiam ſumeret aquam, non in ſaguinem cõuerſam, nec ſecundum ſubſtantiam trãſmutatam, non poſſet vlterius illa die celebrare, quia non eſſet ieiunus, quod repugnat conſuetudini eccleſiæ, & veritati catholicæ. Notandum etiam quód hoc modo hæc opinio tertia declaratur in litera, quia ſi poſt conſecrationem vinum apponitur in calicem, illud vinum non conuertitẽ in ſanguinem, ſed alteratur ſecundum accidentia prioris vini, quibus accidentibus cõmiſcetẽ ſic ante conſecrationem aqua appoſita in calicem, non conuertitur in vinum, nec in ſanguinem tranſubſtantiatur, ſed alteratur ſecundum vini accidentia, quibus cõmiſcetur. Ex his ergo tertia opinio loquens de aqua appoſita in calicem ante conſecrationem, aſſumit aliquam pbabilitatem quod aqua illa non cõuertatur in ſanguinem nec ſecundum ſubſtantiam tranſmutetur. Notandum etiam quod quicquid dicitẽ hic de vino appoſito in calicem, poſt conſecrationem, verum eſt: ſed falſum eſt ex hoc arguere quod aqua in calicem ante conſecrationem appoſita, non tranſmutetur ſecundum ſubſtantiam, nec cõuertatur in ſanguinem. Quia cum vinum non conuertatur in ſanguinem niſi ſacerdos cum intentione cõficiendi dicat illa verba, Hic eſt calix ſanguinis mei etc. ſi poſt conſecrationem, poſtquam vinum eſt conuerſum in ſanguinem, ponatur aliud vinum in calicem, quia in huiuſmodi appoſitione non repetunẽ verba illa, per quæ vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem, vinum illud appoſitum non cõuertetur in ſanguinem, nec erit ſecundnm ſubſtantiam tranſmutatum. Ex hoc ergo velle arguere quod aqua ante conſecrationem in vinũ appoſita, non tranſmutetur ſecũdum ſubſtantiã, ſicut nec vinum poſt conſecrationem appoſitum, falſum eſt, & abſurdum. Notandum etiam quod ſicut corpus chriſti eſt ſub ſpecie panis, ſic ſanguis eius eſt ſub ſpecie vini. Sicut ergo diuidendo hoſtiam, non diuiditur corpus Chriſti, quia totum corpus chriſti eſt in tota hoſtia, & ẽt totũ in qualibet parte hoſtiæ, ſic nũquam diuiditur ſanguis eius. Quia facta conuerſione, totus chriſti ſanguis eſt in toto vino, & totus in qualibet parte vini. Nunquã ergo per vini diuiſionem diuiditur ſanguis chriſti, ſicut nec per per fractionem hoſtiæ frangitur corpus chriſti. Quare, cum nunquam duo corpora commiſceantur, niſi quodlibet diuidatur, & ſeparetur, per partes, & iuxta partem vnius ſit pars alterius quia (vt dictum eſt) ſanguis Chriſti, vt habet eſſe ſub ſpecie vini, non põt in partes diuidi, ſed ſemper ſub qualibet parte remanet totus ſanguis, impoſſibile eſt illi ſanguini aliquid commiſceri. Quare bene dictum eſt qđ vinum poſt conſecrationem appoſitum in calicem, nec in ſanguinem tranſit, nec miſcetur ſanguini. Notandum etiam quod, vt alibi diffuſius diximus, hæc benedicta conuerſio eſt omnino oppoſita trãſmutationi naturali, Nam in tranſmutatione naturali ſemper aliqua ſubſtãtia eſt cõmune ſubiectum remanens ſub vtroq; termino. Hoc enim modo fit tranſmutatio naturalis, quia illa & eadem ſubſtantia, vt illa & eadem materia, vel illud idem ſubiectum quod prius erat ſub forma vna, poſtea eſt ſub forma alia. In hac autem conuerſione manent accidentia tantum, quia ſub illis & eiſdem accidẽtibus, ſub quibus erat panis ſubſtantia, eſt poſtea ſubſtantia corporis chriſti: & ſub illis & eiſdem accidentibus, ſub quibus erat vini ſubſtantia, eſt poſtea ſubſtantia ſanguinis. Accidentia itaq; panis, facta conuerſione, diuina virtute habent eſſe ſine ſubiecto, & ſub eis quaſi ſub quodam velamine, habet eſſe ſubſtantia corporis chriſti. Et quod dictum eſt de pane reſpectu corporis, intelligendum eſt de vino reſpectu ſanguinis, qa facta conuerſione vini ſubſtantia non manet, ſed tranſubſtantiatur in ſanguinem, manent tamen vini accidẽtia, ſub quibus eſt ſanguis chriſti. Si autem poſt conſecrationem vinum apponatur in calicem, illud quidem vinum, vt dicebatur,

Contra tertiã opinionem de trãſmutatione aquæ.

Prima rõ.

Primo de Ge. et cor. t. c. 47.

Secunda.

Reſponſio ad rõnẽ ꝑ opinione tertia.

Quod de cã in ſumptione ſpẽi vini nõ diuidatur xpi ſãguis, ſicut nec per fractionem hoſtiæ frangitur corpus chriſti.

In theorem. de corp. chriſti

7. met. t. c. 7.

Cõuerſio in ſacramẽto eucharistiæ eſt oĩno oppoſita cõuerſioni naturali.

batur,non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini miſcetur,ſed commiſcetur tantummodo accidentibus vini prioris,ſub quibus continetur verus ſanguis. Notandum etiam quod hic deficit regula philoſophorum tractantium de mixtione,& per ampuloſa verba dicentium, accidentium non eſſe cōmixtionem, vt patet ex vltimo capite primi de generatione, ſed hi, ſecundum ſuam intentionem, vera dicunt. Nam cum miſcibilia prius intelligantur habere eſſe ſeparatum,& per ſe,& poſtea adunātur,& habent eſſe coniunctum & vnitum, quicquid nō poteſt habere eſſe per ſe, non poteſt alteri cōmiſceri. Et quia accidentia nō poſſunt naturaliter eſſe per ſe, & ſine ſubiecto, naturaliter loquendo, bene dictum eſt quod accidentium non eſt mixtio.

T.c.54. Accidentiū naturaliter nō ē mixtio, ſed in ſacramēto altaris miraculoſe fieri poſſet.

Sed quia in hoc ſacramento accidentia vini miraculoſe ſunt ſine ſubiecto,ſub quibus accidentibus eſt chriſti ſanguis, ipſis accidentibus vini poteſt aliquid commiſceri. Et ideo ſi poſt conſecrationem vinum ponatur in calicem,vinum ſic appoſitum non miſcetur ſanguini, eo quod ſanguis ibi remanet indiuiſus,ſed cōmiſcetur accidentibus prioris vini, ſub quibus latet ſanguis, quia huiuſmodi accidentia, per vinum ſic appoſitum, diuiduntur. Notandū etiam quod, vt ſuperius dicebatur, ex vi ſacramenti & per ſe, ſub ſpecie panis eſt corpus tantum,& ſub ſpecie vini eſt ſanguis tantum. Nam illud ex vi ſacramenti eſt ſub ſpecie panis, in quod conuertitur panis ſubſtantia:& quia panis ſubſtantia ſolum conuertitur in corpus chriſti, & nihil de tali ſubſtantia conuertitur in ſanguinem, ſub ſpecie panis, ex vi ſacramenti, eſt corpus tantum.

Tamen quia illud corpus eſt naturaliter cōiunctum animæ,& ſanguini, licet ſubſtantia panis non conuertatur, nec in animam, nec in ſanguinem, ex vi ſacramenti,& ex naturali concomitantia, conſequenter ſub eiſdem ſpeciebus panis, ſimul eſt ſanguis, anima, & totus chriſtus. Vnde, vt cōmuniter ponitur, qui confeciſſet in illo triduo, cum Chriſtus iacebat mortuus, qñ anima erat ſeparata à corpore, confeciſſet corpus ſine anima, nec tunc totus Chriſtus fuiſſet ſub ſpecie panis. Tūc etiam confeciſſet corpus ſine ſanguine, ſi in paſſione per vulnera totus ſanguis fuit à corpore ſeparatus. Quod ergo dictum eſt de ſpecie panis reſpectu corporis, intelligendum eſt de ſpecie vini, reſpectu ſanguinis. Nam ſicut ex vi ſacramenti ſub ſpecie panis eſt corpus tantum, ex naturali vero cōcomitantia eſt ibi ſanguis, anima,& totus chriſtus: ſic ſub ſpecie vini, ex vi ſacramenti, eſt ſanguis tantum, quia in ſanguinem conuertitur vini ſubſtantia: ſed ex naturali concomitantia, eſt ibi corpus, anima,& totus chriſtus. Tam itaq; ſub ſpecie panis, quàm vini, eſt totus chriſtus, non ex vi ſacramenti, ſed ex concomitantia naturali. Notandū etiam quod ex hoc poteſt haberi intellectus literæ, cum loquitur de corpore quod latet ſub accidētibus prioris vini. Nam corpus, vt ad præſens ſpectat, dupliciter poteſt accipi, vno modo generaliter, & ſic omne palpabile eſt corpus,& hoc modo ipſe ſanguis eſt corpus quoddam, cum ipſe ſanguis ſit palpabilis: alio verò modo ſpecialiter,& vt diſtinguitur contra ſanguinem, & ſic ſanguis non eſt corpus, licet contingat ſanguinem corpori ſic accepto, naturaliter eſſe coniunctum. Facta ergo conuerſione ſumendo corpus generaliter, ſub accidentibus vini latet corpus, quia latet ibi ſanguis, qui communi vocabulo poteſt nūcupari corpus. Si vero accipiatᷣ corpus ſpecialiter, ſic etiam ſub accidentibus vini latet corpus, ex naturali tamen concomitantia, quia, vt dictum eſt, ex naturali concomitantia ſub huiuſmodi accidentibus eſt ſanguis, corpus, anima,& totus chriſtus. Aduertendum tamen quod licet qualitercūque accipiatur corpus, verum ſit, ſub accidentibus vini latere corpus, intentio tamen eccleſiæ eſſe videtur, accipere corpus generaliter, prout ſanguis quoddam corpus dici poteſt: ſecundum quem modum loquendi, ſub accidentibus vini latet corpus, quia latet ibi ſanguis, in quem vini ſubſtantia eſt conuerſa. Notandum etiā quod cum hoſtia contineat corpus chriſti, ſi quid cōtineret hoſtiam, contineret etiam corpus Chriſti, quod latet in hoſtia. Et ideo ſi aliquis liquor funderetur circa hoſtiam, vel ſpeciem panis cōſecrati, per cōſequens funderetur circa corpus Chriſti, quod latet in hoſtia. Ergo & à ſimili, ſi vinum poſt conſecrationem ponatur in calicem, quia vinum illud funditur circa ſpēm prioris vini, ſub qua latet ſanguis chriſti, conſequēs eſt, quod huiuſmodi vinum appoſitum vndique circūfundatᷣ corpori, ideſt, ſanguini, quod latet ſub eis, ideſt ſub accidentibus prioris vini. Notandum etiam quod huiuſmodi vinū poſt conſecrationem appoſitum, non ſolum circunfunditur ſanguini, ſed etiam circunfundiᷣ ipſi corpori, quod eſt ſub accidentibus vini. Nam ſub huiuſmodi accidentibus, vt dictum eſt, non ſolum latet ſanguis, ſed ex concomitantia latet ibi etiam corpus,& anima,& totus chriſtus. Notandum etiam quod licet vinum poſt conſecrationem appoſitum in calice circūfundatur ſanguini, ideſt, licet fundatur circa ſanguinē, quia funditur circa accidentia prioris vini ſanguinē continentia, attamen illud vinum ſic appoſitum non madidat circunfuſum, ideſt nō humectat, non alterat ipſum ſanguinem, qui eſt circunfuſus tali modo, vel, quod idem eſt, non madidat, nec humectat, nec alterat ipſum ſanguinem, circa quem funditur tale vinum. Ad intelligendū autem quomodo vinum poſt conſecrationem in calicem appoſitum, circunfunditur ſanguini, ſanguinem tamen non madidat, nec humectet, eſt diligenter aduertendum, quod ſecundum vſum tam naturæ quam artis, ea quæ ſunt in cōpoſitione priora, ſunt in reſolutione poſterio-

Si ſacerdos in triduo mortis chriſti cōfeciſſet, ſub ſpē panis fuiſſet corpus tantū, & vini, ſanguis tātum.

Quæ in cōpoſitiōe ſunt priora, in reſolutione ſunt poſteriora.

ra. Videmus enim in arte quod in compoſitio-
ne domus prius fit fundamentum, & vltimo te
ctum, ſi tamen debeat domus ordinatè reſolui,
prius tollitur tectum. & vltimo fundamentum.
7. meth. t.c, 2. et. 4. Sic etiam in qualibet re naturali. ſubſtātia prior
eſt accidente. ſi tamen debeat reſolui & corrum
pi, prius tolletur accidens, & vltimo ſubſtantia:
vt ſi debeat corrumpi aqua, per actionem ali-
cuius agentis naturalis, puta ignis, prius remo-
uebuntur accidentia aquæ, calefiet enim aqua,
& remouebitur ab ea frigiditas, & rarefiet, & re
mouebitur ab ea denſitas eius, vltimo verò re-
mouebitur ab ea quidditas & ſubſtantia ipſius.
Quicquid ergo ſit de compoſitione, de reſolu-
tione tamen eius, hoc eſt naturaliter tenendũ,
quod prius remoueantur accidentia ab ipſa re,
& prius res perdat propria accidẽtia, vltimo ve-
rò perdat propriam quidditatem & ſubſtantiã.
Cum autem chriſti ſanguis ſit ſub accidentibus
vini hoc modo, quia prius eſt ibi ſubſtantia ſan
guinis, & mediante ſubſtantia ſunt ibi acciden-
tia ſua propria, ſi ſanguini exiſtenti ſub acciden
tibus vini, prout ibi exiſtit, poſſet accidere tranſ
mutatio aliqua, prius contingeret ibi tranſmu-
tatio in ſubſtantia, & vltimo contingeret accidẽ
tia tranſmutari. Nam ſi non ſunt ibi accidentia
ſanguinis, niſi mediante ſubſtantia, ſecundum
illum modum, ſecundum quem in ſacramento
altaris ponitur eſſe ſanguis, non poſſet trãſmu
tatio accidere in accidẽtibus propriis ipſius ſan
guinis, niſi prius quidditas & ſubſtantia ſangui-
nis eſſet tranſmutata. Et quia hoc eſt contra or
dinem naturalem, quod prius fiat tranſmutatio
in ſubſtantia quàm in accidentibus, vinum poſt
conſecrationẽ in calice appoſitum, ſecundum
naturalem actionem (quia de tali loquimur) nõ
poterit ſanguinem tranſmutare, & alterare, q͞a
madefacere, & humectare, eſt quoddam tranſ-
mutare & alterare. Vinum ergo poſt conſecra-
tionem in calicem quantũcunq; circa ſanguinẽ
appoſitum, quia funditur circa accidentia prio-
ris vini ſanguinem continentia, impoſſibile eſt
quod humectet vel madidet, vel alteret circun-
fuſum. Multo minus igitur madidare, vel altera
re poterit corpus chriſti, quod eſt ſub ſpecie vi-
ni, cum non ſit ibi ex vi ſacramenti, ſed ex natu
rali concomitantia. Quare ſi per id, quod latet
ſub accidentibus prioris vini, vellemus intellige
re corpus chriſti, & non ſanguinem, planum
eſſet, quod hoc corpus per vinum appoſitũ, nec
madefieri, nec alterari poſſet. Declarata ſunt igi
tur illa quinq;, quæ tanguntur in litera, videli-
Epilogus. cet: Quod ſi poſt conſecrationem vinum po-
Primum. natur in calicem, primo vinum illud nõ tranſit
Secundum. in ſanguinem. Secundo, vinum illud nequa-
Tertium. quàm ſanguini cõmiſcetur. Tertio, licet vinum
illud non cõmiſceatur ſanguini, cõmiſcetur ta-
men accidentibus prioris vini, ſub quibus ſan-
Quartum. guis velatur & latet. Quarto, quòd hoc vinum
circũfunditur ſanguini illi quod latet ſub acci-
dentibus illis. Quinto & vltimo, vinum ſic ap *Quintum.*
poſitum, licet circũfundatur ſanguini, tamen
non humectat, nec madidat, nec alterat ſangui
nem circunfuſum, ideſt ſanguinem circa quem
funditur. Deinde cum dicit. (Ipſa tamen accidẽ
tia.) Declarat quomodo, ſecundum tertiã opi-
nionem, aqua ante conſecrationem in calicem
appoſita alteretur quantum ad accidentia. Vbi
ſic ait. (Ipſa tamẽ accidentia vinum appoſitum
» videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita vi
» ni ſaporem aſſumit. Contingit igitur accidentia
» mutare ſubiectum, ſicut & ſubiectum cõtingit
» accidentia permutare. Cedit quippe natura mi
» raculo, & virtus ſupra conſuetudinem operat͂.)
» Notandum autem quod ſi poſt conſecrationẽ
vinum vel aqua apponatur in calice, hoc appo
ſitum omnino alteratur, & afficitur ſecundũ ac
cidentia vini prioris, ſub quibus ſanguis chriſti
velatur & latet. Ex his ergo opinio illa videtur
aliquo modo vera, probabilis, & apparens, di-
cens, aquam ante conſecrationem appoſitam,
non tranſmutari ſecundũ ſubſtantiam, ſed ſe-
cundum accidẽtia alterari, cum vinum poſt cõ
ſecrationem appoſitum, non tranſmutetur ſe-
cundum ſubſtantiam, ſed ſit ſecundum accidẽ-
tia alteratum. Sed tamen non eſt ſimile, quod
pro ſimili adducitur, quia poſt conſecrationem
miraculosè eſt in calice ſanguis, in quem nec vi
num, nec aliquis liquor non poteſt naturaliter
conuerti: ſed ante conſecrationem in calice ha-
bet eſſe vinum. Cum autẽ multum vini modicũ
aquæ ad ſe naturaliter attrahat, & conuertat,
illud modicum aquę, quod ante conſecrationẽ
in calice ponitur, naturaliter in vinum tranſit,
& poſtea illud vinum totum ſic miſtum, per
verba à ſacerdote prolata, virtute diuina, & mi
raculosè in chriſti ſanguinem tranſmutat͂. No- *In cõſecratione accidentia duobus modis ſubiectum mutare dicuntur.*
tandum autem, quod in conſecratione, accidẽ
tia panis & vini duobus modis ſubiectum muta
re dicuntur. Vno quidem modo, nõ quòd ipſa
accidentia alii ſubiecto inhæreant, nec quòd
aliud ſubiectum formaliter informent, ſed quia
miraculoſe ſine ſubiecto exiſtentia, proprium
ſubiectum, ſubſtantiam videlicet, panis & vini,
derelinquunt. Alio verò modo dicuntur mu-
tare ſubiectum, quia ſi poſt conſecrationẽ aliud
vinum apponatur in calicem, accidentia prio-
ris vini, ſub quibus latet verus chriſti ſanguis,
alterant vinum eis appoſitũ, & ab eodem vino
alterantur, cum ex vtraq; parte eodem affician
tur ſapore, odore, colore, &c. quæ tamen ab
inuicem ſubiecto differunt. Notandum etiam
quod ſecundum expoſitionem tertiam, accipiẽ
do mutare pro derelinquere, ſic eſt continuan
da hæc litera ad præcedentem. Dixerat enim
ſupra, vinum poſt conſecrationem appoſitum,
nõ commiſceri ſanguini, ſed cõmiſceri acciden-
tibus prioris vini. Cum ergo, vt dicebatur ſupe
rius, impoſſibile ſit aliquid cõmiſceri accidenti-
bus, niſi accidentia ſubiectum ſuũ derelinquãt,

& habeant

» & habeant per ſe eſſe, ideo ait. (Quod ſicut cō
» tingit ſubiectum naturaliter mutare, (ideſt, de-
» relinquere) accidentia ita in hoc ſacramēto mi
» raculoſe contingit accidentia mutare, (ideſt, de
» relinquere) ſubiectum, & eſſe ſine ſubiecto. Hic
» ergo natura cedit miraculo, quia hoc non na-
turaliter, ſed miraculoſe fieri poteſt, & virtus di
uina hic operatur ſupra conſuetudinem, (ideſt,
ſupra ſolitum naturę curſum.) Notandum etiā
quod ſecundum expoſitionem ſecundā, accipiē
do mutare pro tranſmutare, & alterare, ſic con
tinuanda eſt hæc litera. Dixerat enim quod ac-
cidentia prioris vini videntur afficere, ideſt, trāſ
mutare, & alterare vinum appoſitum, & quia
impoſſibile eſt quod accidentia per ſe alterent,
aut per ſe alterētur, niſi habeant per ſe eſſe, ideo
ait, quod cedit natura miraculo, quia accidētia
prioris vini, ſub quibus eſt ſanguis chriſti, mira
culoſe habent per ſe eſſe, & habēdo per ſe eſſe,
poſſunt alterare, & alterari. Miraculoſe itaq;
hic contingit accidentia prioris vini mutare,
ideſt, tranſmutare, & alterare vinum appoſitū,
ſimiliter & tranſmutari, & alterari ab eodem vi-
no appoſito. Notādum etiam quod poſſet for-
te quis huic literę dare tertium intellectum, ſa-
tis conſonum ſuperficiei verborum, & ſatis con
ſonū continuationi textus, vt diceremus, quod
ſicut ſubiectum mutat accidentia, quia ſubiectū
naturaliter prius eſt ſub hoc accidēte, & poſtea
ſub alio, ſic miraculoſe accidentia ſubiectū mu-
tarent, videlicet, quod prius eſſent in hoc ſubie
cto, & poſtea in alio. Hoc aūt ſuperficialiter ſa-
tis eſt literæ cōſonum, & ſatis videtur continua
ri ad præcedentia, cum habitum ſit, quod acci-
dentia prioris vini videantur afficere vinum po
ſtea appoſitum, vt dicatur quod accidētia prio
ris vini, ideſt quæ, vt in ſubiecto, erant in priori
vino, afficiant vinū appoſitum, ideſt vt poſtea
ſint in ipſo vino appoſito, vt in ſubiecto. Qua-
re ſicut ſubiectum mutat accidentia, quia vadit
de accidente in accidens, ſic & ipſa accidētia mu
tant ſubiectum, quia vadunt de ſubiecto in ſub
iectum. Sed hæc expoſitio, nullo modo eſt ad-
mittenda. Nam non eſt quęſtio quid Deus poſ
ſit facere, ſed quid in hoc ſacramento faciat. In
hoc enim ſacramento, diuina virtute fit, quod
pane tranſubſtantiato in corpus, accidentia pa
nis habeāt eſſe per ſe, & ſint ſine ſubiecto, & de-
relinquant ſubiectum proprium, non tamen fit
quod accidentia illa derelinquendo ſubiectum
proprium, inſit alteri ſubiecto. Similiter vino
tranſubſtantiato in ſanguinem, accidentia vini
ſunt ſine ſubiecto proprio, non tamē fit quod
accidentia illa inſint alteri ſubiecto, ſed qđ per
ſe exiſtant. Accidentia ergo prioris vini vinum
appoſitum afficiunt, nō quod ei inſint, nec qđ
tranſmutentur in ipſum, ſed illa accidentia vi-
num appoſitū ita afficiunt, quia ipſum alterant,
& tranſmutant. Sic etiam, ſi aqua ibi apponere-
tur, vini ſaporem aſſumeret, non quod ſapor,

Accidentia de ſubiecto in ſubiectū naturaliter trāſmigrare nō poſſunt.

qui prius erat in vino, poſtea eſſet in aqua &
iret à ſubiecto in ſubiectum, ſed quia accidētia
prioris vini afficerent, ideſt tranſmutarent & al
terarent aquā appoſitam, per quam alteratio-
nem, huiuſmodi aqua vini ſaporem aſſumeret.
Deinde cum dicit. (Sed nec incōueniens.) Poſt
quam oſtendit opinionem tertiam, dicentem a-
quam in calice appoſitam non tranſmutari ſe-
cundum ſubſtantiam, ſed alterari ſecundū acci
dentia, habere aliquam probabilitatē, hic oſten
dit idem de opinione prima, Oſtendens quod
opinio prima, dicens aquam in calice appoſitā,
non manere ſecundum ſubſtantiam, ſed tranſ-
mutari in aquā illam, quæ ex chriſti latere ema
nauit, ſit etiam probabilis, & apparens. Vnde
ſic ait: (Sed nec inconueniens creditur, aut ab- »
ſurdum, ſi aqua in corpore chriſti eſſe credať, »
cum legatur de ipſius corpore proceſſiſſe.) & »
tunc ſupplenda eſt litera, quod ſi in illo corpo »
re non ſolum eſt ſanguis, ſed etiam aqua, pro-
babile videtur, quod ſicut vinum in calicem ap
poſitum conuertitur in ſanguinem chriſti, ſic
aqua ibi appoſita conuertatur in aquam, quæ
in illo corpore habet eſſe. Notandum autem
quod aqua illa, quæ de chriſti corpore emana
uit, vt dicitur in hac eadem Rub. cap. In qua-
dam noſtra epiſtola: quadrupliciter eſſe potuit,
quia vel fuit naturalis, uel fuit ibi miraculoſe ad
ducta, uel fuit de nouo creata, vel fuit de cōpo
nentibus reſoluta, ſicut in decretali illa videtur
magis approbari, ubi iſta uerba tanguntur. Quia
cum quatuor humores ſint in humano corpo
re, videlicet, ſanguis, colera, flegma, & malenco
lia, & quatuor elementa, iſtis quatuor humori-
bus dominantia ex quibus iſti humores ſunt cō
poſiti, videlicet ignis, qui dominatur in colera,
Aer, qui in ſanguine, aqua, quæ in flegma, ter-
ra, quæ in malencolia. Chriſtus, ut oſtenderet
ſe habere uerum corpus, protulit vnum uerū
humorem ex elementis compoſitum, uidelicet
ſanguinem, & unum uerum elementum, ex ali-
qua parte ex iſtis humoribus reſolutum, videli
cet aquam. Notandum etiam quod ſicut tertia
opinio, dicens aquā poſt uinum in calicem ap-
poſitam non tranſmutari ſecundum ſubſtan-
tiam, aliquo modo erat apparens & probabilis,
non tamen erat uera, ſic iſta opinio prima dicēs
vinum trāſmutari in ſanguinem chriſti, & aquā
tranſmutari in aquam illam quæ ex eius ſangui
ne emanauit, licet habeat aliquam apparentem
probabilitatem, non tamen eſt uera. Quod du
plici uia declarare poſſumus. Primo ex parte
ueritatis rei. Secundo ex parte formæ uerborū.
Prima uia ſic patet. Nam ſicut inter quatuor
aſſignatos probabilior modus eſt hic, ueram .ſ.
aquam ex chriſti corpore emanaſſe, quæ de cō
ponentibus ex aliqua parte fuit reſoluta. Cum
autem uera aqua ſit reſoluta, uel etiam quocūq;
alio modo in corpore illo extitiſſet, ut habet
eſſe ſub forma elementi, & ſub forma propria,

In humano corpore ſunt quatuor humores, qbus quatuor elemēta ex qbus cōponūtur dominantur.

Cōfutatio primæ opinionis de aquæ conuerſione.

Prima ratio.

Aqua ſub forma propria nõ eſt de veritate humanæ naturæ.

non ſit de veritate humanę naturæ, quia tunc in corpore quolibet humano eſſet huiuſmodi vera aqua, non videtur eſſe hæc opinio concedenda. Quia tunc in hoc ſacramento aliquid conuerteretur in aliud quod (vt huius eſt) ad veritatem humanæ naturæ pertinere non põt.

Secunda.

Secũda via ad hoc idem, ſumitur ex forma uerborum. Nam cum uirtute diuina, & per verba cum intentione conficiendi à ſacerdote prolata, fiat conuerſio, & tranſubſtantiatio in hoc ſacramento, impoſſibile, & abſurdum eſt fieri cõuerſionem, & tranſubſtantiationẽ in aliquid, de quo in forma verborum nulla fit mentio. Et quia ſecundum formam verborum in canone traditam, & à chriſto expreſſam, ſolum fit mẽtio de tranſubſtantatione in corpus, cum dicitᷣ hoc eſt corpus meum, & in ſanguinem, cum ſubiungitur, hic eſt calix ſanguinis mei, quamuis omnino credendum ſit, veram aquam ex illo corpore emanaſſe, in illam tamen aquam non fit tranſubſtantiatio, nec econuerſo, quia huic formæ uerborum non ſonat. Quicquid ergo ſit de ratione prima, hæc tamen ratio ſecunda arguit & concludit.

VERVM inter opiniones, &c.) Hic, vt dicebatur, declarat opinionem ſecundam, oſtendens eam inter omnes probabiliorẽ eſſe, & potiorem. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt. Secũdo declaratᷣ quod ſup
» poſuerat. Ibi. (per hoc enim.) Dicit ergo. (Ve
» rum inter opiones prædictas, illa, (opinio vide
» licet ſecunda,) probabilior iudicatur, quæ aſſe
» rit aquam cum vino in ſanguinem trãſmutari,
» vt expreſſius eluceat proprietas ſacramenti. Nã
Apoc. 17. » cum aquæ multæ ſint populi multi, iuxta quod
Eſai. 32. » alibi legitur: Beati qui ſeminant ſuper aquas,
» ideo vino aqua unitur, vt chriſto populus adu
» netur.) Notandum autẽ quod aquæ propter

Aquæ propter ſuã multitudinẽ populũ repræſentant.

ſuam pluralitatem, & multitudinem repręſentant ipſum populum, vel ipſa membra Chriſti. Nam licet chriſtus vnus ſit, membra tamen eius ſunt plura & multa. Beati ergo ſunt, qui ſeminant ſuper aquas, videlicet, beati ſunt, qui ſuũ laborem, & ſuum ſemen ſeminant ſupra membra chriſti.

Sacramẽtũ euchariſtiæ eſt ſignum maximè dilectionis & paſſionis xpi.

Notandum quod hoc ſacramẽtum fuit maximè dilectionis ſignum. Quia hoc fuit maxime dilectionis argumẽtum, quod chriſtus nobis ſeipſum in cibum dederit. Et quia aqua figurat ipſum populum, vel ipſa chriſti mẽbra, hæc aqua vino vnitur, ut detur intelligi, quod per hoc ſacramentum per charitatem, & dilectionem populus chriſto, & membra ſuo capiti coniunguntur. Hoc etiam ſacramentum, eſt

Primæ cor. 2.

ſignum paſſionis chriſti. Nam ſecundum ſententiam apoſtoli, quotienſcunqꝫ hoc facimus, mortem domini annuntiamus. Iccirco in hoc ſacramento eſt notabiliter conſiderandum, qđ ſanguis conficitur per ſe, & corpus per ſe, & hoc enim fit in ſignum paſſionis chriſti, quia ibi fuit ſanguis à corpore ſeparatus. Nã licet ſub vtraqꝫ ſpecie ſit totus chriſtus, attamen ex vi ſacramenti, ſub ſpecie vini eſt ſanguis tantum. & ſub ſpecie panis eſt corpus tantum.

In altaris ſacramẽto aqua cõmiſcetur vino ꝓpter tria.

Notandum etiam in hoc ſacramento aquam cõmiſceri vino propter tria. Primo in ſignum conformationis. Secundo in ſignum paſſionis. Tertio in ſignũ dilectionis. Primo enim appoſitio aquæ in vinum eſt ſignum conformationis. Significatᷣ. n. quod hoc faciendo, chriſto cõformamur. Credibile enim eſt, quod cum ibi vltra mare ſint vina fortia & potentia, uinum quod chriſtus bibebat, & quod habebat in calice, & quod tranſubſtantiauit in ſanguinem, eſſet uinum aqua mixtum. Nos ergo in hoc uolentes chriſto conformari, aquam in calicem ponimus. Secundo hoc fit in ſignum paſſionis, quia cum ex latere *Ioan. 19.*
IESV Chriſti ſanguis & aqua emanauerit, vt repręſentemus paſſionem eius, ponimus in calicem non ſolum vinum, ſed etiam aquam.

Et ſi ſacerdos conficeret, peccaret tamen ſi aquã uino non apponeret.

Tertio hoc fit in ſignum dilectionis. Nam, vt dicitur in litera, aqua uino mixta, ſignificat quod membra chriſti capiti coniunguntur. Et quamuis ſi non apponeretur aqua, in ſolo uino poſſet fieri ſacramentum, licet peccaret ſic faciens. Debet tamen apponi modicum de aqua, quia appoſitio aque fit propter quandam repræſentationem. Ad talem autem repræſentationem faciendam, ſufficit tantum tres guttas aquæ vel circa quantitatem huiuſmodi, apponere. Notandum etiam quod hæc ſecunda opinio dicẽs aquam in calicem appoſitam naturaliter tranſire in vinum, & poſtea totum uirtute diuina ſupernaturaliter conuertatur in ſanguinem, eſt potior & melior quàm opiniones aliæ. Imo hæc eſt uera & alię nõ ſunt ueræ, propter tria quæ ſaluanda ſunt, & ſaluantur ſecundũ hanc

Probatio ꝙ tantum ſecũda opinio de aquæ cõuerſione, ſit uera.

opinionem, & non ſecundũ alias. Saluatur. n. hoc poſito, neceſſitas naturalis actionis, veritas tranſubſtantiationis, & proprietas ſignificationis.

Prima rõ.

Primum ſic patet. Nam neceſſitas naturalis actionis requirit, quod ſi modicum paſſiui ponatur iuxta multum actiui, ſtatim in actiuum tranſeat, & ſtatim actiuum conuertat paſſiuum in ſe.

Primo de Ge. t. c. 47.

Vt ſi modicum ſtupæ, vel modicum alterius combuſtibilis, ponatur iuxta magnũ ignẽ, ſtatim illud cõbuſtibile ignitur, & in ignem cõuertitur. Sic etiam ſi modicum aquæ ponatᷣ in multo uino, ſtatim aqua illa conuertetur in vinum, & ſtatim uinum aquam illam in ſe conuertit. Quare cum ſecunda opinio hęc ponat, & dicat, ſaluat neceſſitatem naturalis actionis, quã tamen nec tertia opinio, nec prima ſaluare poteſt. Nam tertia opinio contrarium plane aſſerit, dicens, quod aqua in calicem appoſita non corrumpitur, nec tranſmutatur ſecundum ſubſtantiam, ſed alteratur ſolum ſecundum accidẽtia. Sic etiam prima opinio contrariũ aſſerit, ſiue aſtruit dicens, aquam in calice appoſitam, non cõuerti in vinum, nec in ſanguinem, ſed in illã aquam, quæ de latere domini emanauit. Sed cũ

in

in conſecratione vini à ſacerdote nulla penitus mentio fiat de aqua, ſed tãtummodo de ſangui guine, impoſſibile & abſurdum videtur, quod fiat conuerſio in aquam de qua in forma verborum conſecrationis nulla omnino fit mentio.

Negat etiam hæc opinio prima neceſſitatẽ naturalis actionis, dicens, tam modicum aquæ tanto tempore ſtare cum multo vino abſq; eo qđ in vinum tranſeat, & quod ſecundum ſubſtantiam corrumpatur. Vt ergo ſaluetur neceſſitas naturalis actionis, tenẽdum eſt aquam illam naturaliter conuerti in vinum, & poſtea totum ſupernaturaliter in ſanguinẽ pertranſire. Et ideo monẽdi ſunt ſacerdotes, quod valde modicum apponant de aqua, ad hoc vt facilius in vinum conuertatur. Nam tantum poſſet ibi apponi de aqua, quod non fieret ſacrificium, nec eſſet in calice ſanguis chriſti.

Qua de cauſa monẽdi ſint ſacerdotes ꝙ in conſecratione ſanguinis modicũ aquæ apponant ĩ calice

Secunda.

Secunda via ad oſtendendũ ſecundam opinionem eſſe potiorem & veram, ſumitur ex veritate tranſubſtantiationis. Veritas autem tranſubſtantiationis accipienda eſt ſecundum formam verborum, vt cum dicitur, hoc eſt corpus meum, exponendum eſt ſic. Hoc ideſt quod continetur ſub hoc, vel quod continetũ ſub his ſpeciebus, videlicet, ſub ſpeciebus panis, eſt corpus meum. Ita quod verba illa non ſolũ ſunt ſignificatiua, ſed etiam factiua, quia virtute illorum verborum fit, quod tota illa ſubſtãtia panis, quæ continetur in hoſtia, ſuper qua hęc verba dicuntur, conuertatur in corpus chriſti. Ita quod nihil remanet de ſubſtãtia contẽta in hoſtia, vel contenta ſub ſpeciebus illius panis, quod non conuertatur in corpus chriſti. Sic etiam, cum dicitur ſup calicem, hic eſt calix ſanguinis mei, ſic eſt exponẽdum. Hic, ideſt quod continetur hic, uel quod continetur in hoc calice, ſiue qđ continetur ſub ſpeciebus exiſtentibus in hoc calice, eſt ſanguis meus. Nam uirtute illorum uerborum fit, quod tota ſubſtantia, quæ eſt in calice, uel ſub ſpeciebus exiſtentibus in calice, tranſubſtantietur in ſanguinem chriſti. Hanc autem ueritatem tranſubſtantiationis ſaluat ſecũda opinio dicens, aquam in calice appoſitam in uinum tranſire, & poſtea totũ illud quod eſt in calice uirtute diuina tranſubſtantiari in ſanguinem. Tertia autem opinio dicens, aquam in calicem appoſitam non tranſmutari ſecundum ſubſtantiam, & etiam prima opinio dicens, aquam non tranſmutari in vinum, nec conuerti in ſanguinem, ſaluare nõ poteſt hanc veritatem expreſſam per uerba à ſacerdote prolata, ſecundum quæ tota illa ſubſtantia, quæ eſt in calice, conuertitur in ſanguinem. Ideo ualde periculoſum eſt, ponere tranſubſtantiationem illam aliter fieri, quàm ſonet forma verborum quam chriſtus expreſſit, & quam nobis apoſtoli tradiderunt. Et quia ſic fieri tranſubſtantiationem, ſaluat ſolum ſecunda opinio, & non prima nec tertia. Solum illa à fidelibus eſt tenenda.

Quo nã pacto verba cõſecrationis exponẽda ſint.

Tertia.

Tertia uia ad declarandum ſecundam opinionem eſſe ueram ſumitur ex proprietate ſignificationis. Nam ideo uera aqua uino unitur, ut ſignificetur quod membra chriſti capiti ſuo cõiunguntur. Cum ergo nec prima, nec tertia opinio ponat, aquam in calicem appoſitam perfectẽ uino uniri, & in uinum tranſire, ab hac proprietate ſignificationis deficiunt. Hæ ergo tres viæ ſunt oſtenſiuæ probantes opinionem ſecũdam eſſe ueram, non tertiam, nec primam.

Ideo in calice vera aqua vino unitur vt ſignificetur qđ membra chriſti capiti ſuo coniunguntur.

Quarta.

Poſſet autem adduci quarta uia probans hoc idem, ad impoſſibile deducendo. Nam ſi quantũcũq; modica aqua multo uino in calicẽ appoſita in uinum non tranſit, ſed uel manet intranſmutata, ſecundum ſubſtantiam, ut dicit opinio tertia, uel tranſubſtantiatur in aquam, quæ de latere chriſti emanauit, ut dicit opinio prima, ſic ergo à ſimili, ſi modicum uinũ cum multa aqua poneretur in calicem huiuſmodi uinum, ſecundum ſubſtantiam, non corrumperetur ab illa aqua, ſed poſſet conuerti in ſanguinem, qui fluxit de latere chriſti, ſicut modica aqua multo vino vnita poteſt conuerti in illam aquam, quæ ex illo latere emanauit. Quantũcũq; itaq; in calicem poneretur de aqua, poſſet eſſe ibi ſacrificium, quod nullus ſane mentis diceret, & quod eſt inconueniens, & abſurdum. Deinde cum dicit. (Per hoc enim quod ſuſcepit.) Declarat qđ dixerat, oſtẽdens quod nos ſuſcipientes hoc ſacramentum noſtro capiti iungimur, & vnimur. Quam coniunctionem aqua in calice vino vnita figurat, & repręſentat. Vnde ſic ait. (Per hoc enim quod ipſe chriſtus ſuſcepit de noſtro, (qa videlicet accepit carnẽ noſtram, & naturam noſtram,) & accepimus ipſi de ſuo, (ſumendo ſcilicet carnem ſuam & ſanguinem ſuum.) Tam inſolubili nexu coniungimur, ut, (ipſe dei filius) qui eſt vnum cum patre per ineffabilem unitatem, (ideſt per vnitatem naturæ & ſubſtantiæ,) fiat nobiſcum vnum per admirabilem vnionẽ, (ideſt per vnitatẽ dilectionis & gratiæ,) ac per hoc, (quod ſimus unum cum patre, & etiam cũ ſpiritu ſancto, unde ipſe idem chriſtus inquit in euangelio.) pater ſancte ſerua eos quos dediſti mihi, vt ſint unum ſicut & nos, (videlicet vnum ſumus. Et quia chriſtus uolebat nõ ſolum apoſtolos eſſe ſic vnum, ſed etiã & omnes alios credituros per apoſtolos, ſubiunxit (non pro his (.i. apoſtolis) rogo tantum, ſed pro eis qui credituri ſunt in me per verbum eorum, ut & ipſi, (ſic credituri,) in nobis vnum ſint & (ipſis ſic credentibus, & fidei poſtea ſic ampliata) mundus credat quia tu me miſiſti.) Notandũ quod licet apoſtolis credentibus non ſtatim mundo innotuit chriſtum fuiſſe miſſum à Deo patre, tamen apoſtolis prædicantibus, & aliis credentibus, & fide ampliata, hoc mundo innotuit, & mundus credidit, ideſt gentes crediderunt chriſtum eſſe uerũ dei filium & à deo pr̃e miſſum.

Io. 17.

TERTIA PARS.

TERTIO loco fraternitas tua etc.)
Soluta dubitatione ex additione
formæ, & ex conuerſione aquç,
hic tertio loco, vt dicebatur, ſol-
uitur dubitatio ex mutatione ſe-
cretç. Et maxime ſoluitur dubiũ de eo qđ mu-
tatum eſt in ſecreta oratione ſancti Leonis. Cir
ca quod. D. Innocentius duo facit, quia primo
narrat huiuſmodi dubitationem. Secundo du-
» bitationi ſubiũgit ſolutionem. Ibi. (Super quo
» reſpondemus.) Dicit ergo. (Tertio loco frater
» nitas tua requiſiuit, quare fuerit mutatũ, quod
» in ſecreta beati Leonis ſecundum antiquiores
» codices continetur ſic, videlicet: Annue nobis
» domine, vt animæ famuli tui Leonis hęc proſit
» oblatio, cum in modernis ſacramẽtariis habea
» tur, Annue nobis quæſumus domine, vt inter-
» ceſſione beati Leonis hæc nobis pſit oblatio.)
Notandum autem quod pro quolibet ſancto
cuius miſſa cantatur, vel cuius cõmemoratio in
miſſa celebratur, tres orationes dicuntur, qua
rum duæ dicuntur alte, & tertia dicitur ſecrete
& ſub ſilentio. Et inde eſt, quod huiuſmodi ora
tio ſecrete dicitur, eo quod ſubmiſſa voce, &
ſub ſilentio proferatur. Dubitabat ergo Archi
epiſcopus Lugdunẽſis circa ſecretam beati Leo
nis, eo quod huiuſmodi ſecreta ſit immutata, qa
in antiquis & modernis codicibus aliter & aliter
continetur. Deinde cum dicit. (Super quo re-
ſpondemus,) ponitur dubitationis ſolutio. Cir
ca quod tria facit. Quia primo aſſignatur pro-
babilis, & ſufficiens cauſa, quare facta ſit talis
immutatio. Secundo (ad ſuſtinẽdum antiquos
codices) adducitur ſpecialis ratio. Tertio de ora
tionibus quę fiunt pro valde bonis, & pro aliis
defunctis, ſubinfertur quædam generalis diſtin
ctio. Secunda ibi. (Licet plerique reputent.)
» Tertia ibi. (Verum vtrum in hoc articulo.) Di
» cit ergo. Super quo (ideſt ſuper qua dubitatio-
» ne) reſpondemus, quod cum ſanctæ ſcripturæ
» dicat auctoritas, quod iniuriam facit martyri, q
» orat pro martyre. Idem eſt ratione cõſimili de
» ſanctis aliis.) Sciendum quia ſancti orationibus
noſtris non indigent, pro eo quod, cũ ſint per-
fecte beati, omnia eis ad vota ſuccedũt: ſed nos
potius eorum orationibus indigemus, quos cũ
miſeri ſimus, vndique mala noſtra perturbant,
inde eſt quod cũ in pleriſque orationibus con-
tinentur, proſit, vel proficiat talis oblatio huic
ſancto, vel illi, exponendum ad gloriam, & ho
norem. Vnde ita debet intelligi, vt oblatio, vel
oratio illa, ad hoc proſit, quod ſanctus ille ma
gis ac magis à fidelibus glorificetur in terris:
non autẽ intelligenda eſt vt illius ſancti eſſen-
tiale præmium augeatur in cęlis. Notandũ au-
tem quod cum antiqui codices dicerent vt ob-
latio prodeſſet animæ beati Leonis, ne ex hoc
ſumeretur errandi occaſio: & crederetur quod
ſancti ad ſuum eſſentiale præmium conſequen
dum, vel augendum noſtris orationibus indi-
geant, in modernis codicibus mutatum eſt, &
non dicitur qđ oblatio proſit animę beati Leo
nis, ſed quod interceſſione ipſius beati Leonis
illa oblatio proſit nobis. Probabilis ergo & ſuf
ficiens cauſa huius mutationis eſt ſic aſſignáda,
quod facta eſt talis mutatio, vt errandi occaſio
tolleretur. Notandum etiam quod licet ſecun-
dum antiquiores codices de beato Leone ha-
beatur ſecreta, quæ male intellecta det erran-
di occaſionem, tamen (ſi bene intelligitur) ve-
ritatem habet, vt exponatur ſecundum quod li
tera dicit, videlicet, vt à chriſti fidelibus magis
ac magis glorificetur in terris, non (vt dicebať)
quod ſuum eſſentiale præmium augeatur in cę
lis. Deinde cum dicit. Licet plerique. Adducit
ſpecialem rationem dicens, (licet pleriq; repu- »
tent nõ indignum ſanctorum gloriam vſq; ad »
iudicium augmentari: & ideo eccleſiam interim »
ſane poſſe augmentum glorificationis eorum »
ideſt ſanctorum optare.) Notãdum autem du-
plex eſſe prçmium ſanctorum, vnum videlicet *Sanctorũ præmium duplex, v3, eſſentiale, et accidẽtale.*
eſſentiale, alterum vero accidentale. Præmium
autem eſſentiale dicitur gaudium quod habent
de obiecto increato, ideſt, de deo: & quia hoc
prçmium reſpondet radici charitatis, cum ſan-
cti non ſint vlterius in ſtatu merendi, & eorum
charitas ſit in termino, in termino ſunt quantũ
ad eſſentialem gloriam, & eorum eſſentiale prç
mium directe non augetur. Aliud autẽ eſt præ
mium accidẽtale, & hoc eſt gaudium quod ha-
bent de ſocietate ſanctorum, vel de quocũq;
alio obiecto creato: hoc autem gaudium dice-
re poſſumus quod augeatur vſq; ad diem iudi-
cii, cum ſemper continue aliqui ad cęlum euo
lent, & ſanctorum ſocietas vſq; ad diem iudicii
augmẽtetur: nam ſicut vnũ lignum, quod cum
multis aliis lignis comburitur, non minus im-
mo magis comburitur, ſic etiam quilibet bea-
tus non minus immo magis gaudet aſſociatus
cum aliis beatis gaudendo de bonis illorum, cũ
ardenti ardeat charitate: & quia qlibet beatorũ
gaudet de bonis alterius beati, quanto plures
beatificantur, tanto magis gaudent. Quare ſi
(vt dicebatur) vſq; in diem iudicii ſemper aliqui
ad cęlum aſcendunt, & volant, vt augeatur ſan
ctorum ſocietas, oportet ex hoc, gaudium cu-
iuſcunq; beati (quod dr̃ accidẽtale præmium)
augmentari. Notandum etiam ex hoc poſſe ſu
mi ſpecialem rationem quomodo veritatem ha
beat illa ſecreta quæ de beato Leone in antiqs *Duobus modis accidentale præmium beatorum augeri poteſt.*
codicibus ſcribebatur. Vbi dicebať quod obla-
tio illa ſancto Leoni prodeſſet, oblationem er-
go aliquam, aut orationem alicui ſancto pro-
deſſe, ſic poteſt intelligi, non ſolum vt ille ſan-
ctus magis à fidelibus glorificetur in terris, ſed
etiam vt magis gaudeat in cęlis, non quantũ ad
eſſentiale gaudium, quod eſt de obiecto increa
to, ſed quantum ad accidentale quod eſt gau-
dium

dium de ſocietate beatorum, vel de aliquo alio obiecto creato. Nam & ipſa bonorum ſocietas, non eſt bonum increatum, ſed creatum. Hoc ergo modo debemus orare, vt oblatio ꝓſit ſancto, vt nos per illam orationem trahamur ad cęlum, & ſcimus de ſocietate ſanctorum, qua ſocietate augmentata, gaudium illius ſancti, vel illorum ſanctorum, cuius vel quorum in miſſa cõmemorationem facimus, augmentabitur. Notandum etiam idem eſſe orationem, vel oblationem ſic prodeſſe ſancto (vt dicunt antiqui codices) & orationem illam vel oblationẽ, per interceſſionem illius ſancti prodeſſe nobis (vt in modernis codicibus continetur,) quia nihil magis proficuũ nobis optare poſſumus, quàm quòd efficiamur de ſocietate ſanctorũ, & augmentemus ſocietatem illam, qua augmentata, augmentabitur gaudium accidentale cuiuſcunq; aliorum ſanctorũ. Quapropter (ſi bene & ſubtiliter veritatem aſpicimus) moderni, & antiqui codices in hac parte quodammodo ſententialiter idem dicunt. Deinde cum dicit. Verum, etc. ponit quãdam generalẽ diſtinctionem, quæ tradita eſt ab Auguſtino in ſuo Enchiridio, dicẽs.

Aug. in Ench. ad Laurentiũ, ca. 110

Decedẽtes ex hac vita in triplici ſunt differentia.

Verum vtrum in hoc articulo locum habeat
» illa diſtinctio, qua docetur quod defunctorum
» alii ſunt valde boni, alii ſunt valde mali, alii me
» diocriter boni, alii mediocriter mali. Vnde ſuf
» fragia quæ ſunt à fidelibus in eccleſia pro valde
» bonis, actiones ſunt gratiarũ, pro valde malis,
» conſolationes viuorum.) Expiationes verò ꝓ
» mediocriter bonis, & propitiationes pro me
» diocriter malis.) Vtrum ergo hæc diſtinctio lo
» cum habeat in hoc articulo, & in hac dubitatio
» ne quam quæſiuiſti, tua diſcretio inueſtiget.

Notandum autem quod ea quæ fiunt pro valde bonis ideſt ꝓ ſanctis ſunt gratiarum actiones. Nam in ſolẽnitatibus ſanctorũ in his, quæ in eccleſia de ſanctis dicimus non oramus pro eis, ſed laudamus deum, & benedicimus deo, & ei gratias agimus, quod ſancti per eius auxiliũ ad tantam gloriam peruenerint. Ex hac autem diſtinctione patet quod ſancti non egent orationibus noſtris. Et per hãc diſtinctionem ſolui poteſt dubitatio propoſita. Vt ergo. D. Papa excitaret mentem Archiepiſcopi Lugdunenſis, ait, quod vtrum hæc diſtinctio locum habeat in hoc articulo, ideſt vtrũ per hãc diſtinctionẽ ſolui poſſit dubitatio, quam ipſe ei propoſuerat, eius diſcretio inueſtiget. Notandum etiam qđ ea quæ fiunt pro valde malis, ideſt pro eis qui ſunt in inferno, ſunt viuorum conſolationes. Quia licet ea, quæ fiunt in eccleſia pro dãnatis non proſint eis, amici tamen eorum, & conſanguinei, qui viuunt, gaudent, & conſolantur, videntes pro eis fieri tales ſolẽnitates, quia neſciũt eos damnatos eſſe.

Qũo orationes noſtræ, ꝓ his qui ex hac vita deceſſerunt diuerſimode ꝓficiant.

Notandum etiam apud aliquos eſſe dubium, qui vocẽtur mediocriter boni, & mediocriter mali. Dicũt enim quidã illos eſſe mediocriter malos, qui habent multa peccata venialia, mediocriter verò bonos, qui pauca.

Opinio quorũdam de mediocriter bonis et malis.

Confutatio.

Sed quoniam vt hic inferius patebit, idẽ ſunt mediocriter boni, & mediocriter mali, licet alio, & alio modo. Quia alia, & alia ratione, ſic & ſic nuncupantur.

Scđa opinio.

Ideo aliqui alii dixerunt qđ mediocriter boni ſunt illi, qui decedunt in venialibus. Mediocriter verò mali ſunt, qui decedunt in mortalibus, leuibus tamen. Valde autem mali ſunt, qui decedunt in mortalibus, ſed grauibus.

Confutatio.

Sed hoc nõ poteſt ſtare, quia cum omnes decedentes, in quibuſcunq; mortalibus decedant, ad infernum deſcendant, & ea quæ fiunt in eccleſia pro mediocriter malis, ſint propiriationes, poſſet eſſe aliqua propitiatio his q̧ ſunt in inferno, & eorum pęna diminui poſſet, et ad vltimũ totaliter diminui, & penitus tolli, quod eſt inconueniens. Nec valet quod quidam dicunt eorum pęnam diminui, non ſecundũ eandem quantitatem, ſed ſecundum eandẽ ꝓportionem, videlicet, ſi hæc oratio tollit medietatẽ pęnę, alia oratio æque ſancta non tollet alterã medietatem, ſed tollet medietatem illius medietatis, & aliam medietatem reſidui, & ſic de aliis. Secundum ergo hunc modum, pęna damnatorum non poterit penitus tolli. Quoniam cũ ſemper aliquid de pęna remaneat, nunquam damnatus poterit ſaluari: Sed hoc eſt abſurdum dicere, quod cæteris paribus oratio æque ſancta non habeat æqualem fructum, & æqualem efficaciam.

Abſurdum eſt cæteris paribus, orationem æque ſanctam nõ hẽre æqualem efficaciã.

Quapropter ſi vna oratio remouet medietatem pęnæ, alia oratio æque ſancta alteram medietatem remouebit. Propter quod ille, qui erat damnatus, erit totaliter expiatus, & totaliter à pęna ſolutus. Immo, ſi bene veritatem conſideramus, ille per huiuſmodi primam miſericordiam factam, & per huiuſmodi pęnæ primam amotionem, eſſet magis diſpoſitus ad aliam miſericordiam ſuſcipiẽdam. Sicut ille, qui eſt aliquantulum calefactus, & eſt aliquantulum ab eo amota frigiditas, magis eſt diſpoſitus, ad vlteriorem calorem ſuſcipiendum, vt ſcilicet celerius, & facilius ab eo frigiditas repellatur. Igitur quia oratio ſecunda facta, poſt miſericordiam prius impenſam, inuenit ſubiectum magis diſpoſitum ad miſericordiam ſuſcipiendam, ſi prima oratio remouit pęnæ medietatem, ſecunda oratio, ęque ſancta, alteram medietatẽ multo fortius & penitus remouebit, & ita ille erit ab omni pęna penitus ſolutus. Qđ ſi eſt abſurdum, abſurdæ ſunt opiniones præcedentes. Immo, cum exiſtentes in inferno ſint diuiſi à nobis, & non habeant charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis, & per quã fit cõmunicatio bonorum operum, nihil quod fit à nobis pro eis, prodeſt illis.

Col. 3.

Notandum inſuper, vt magis veritas pateat, quòd ſicut omnes qui ſũt in inferno poſſunt dici valde mali, licet aliqui ſint aliis peiores, & nõ omnes ſint pares, ſic omnes qui ſunt in purgatorio poſſunt dici, & mediocriter boni, & mediocriter mali, licet nõ oẽs

In malo, culpa & reatus ſunt conſideranda.

pares exiſtant. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod in malo ſunt duo conſideranda, videlicet culpa, & reatus, i deſt obligatio ad pęnam. Sancti ergo qui ſunt in paradiſo nullo modo mali ſunt, quia nec habent culpam, nec obligationē ad pęnam. Illi verò qui ſunt in inferno ſunt valde mali, quia illi decedunt cum culpa, & cū obligatione ad pęnam. Illi autem qui ſunt in purgatorio, ſe habent modo medio, quia non decedunt cum aliqua culpa mortalī, decedunt tamen cum aliqua veniali, & cum aliqua obligatione ad pęnam. Sic etiā & de bono poſſumus diſtinguere, dicendo bonum ſpirituale eſſe duplex, videlicet gratia, & gloria: quæ, qūo diſferant, non eſt præſentis ſpeculationis. Sancti ergo qui ſunt in paradiſo, ſunt valde boni, quia habent gratiam & gloriam. Qui autem ſunt in inferno, nullo modo ſpiritualiter ſunt boni, qa nec habent gratiam, nec gloriam. Qui autem ſunt in purgatorio, ſunt mediocriter boni, qa habent gratiam, & non gloriam. Licet ergo hi idem ſint mediocriter boni, & mediocriter mali, hoc eſt aliter, & aliter, quia exiſtentes in purgatorio dicuntur mediocriter mali, ꝑpter obligationem ad pęnam. Quæ autem fiunt ꝑ eis, vt tales ſunt, dicuntur propitiationes, vt talem pęnam euadant, & eorum pęna euacuetur. Dicuntur verò mediocriter boni, prout nondum habent gloriam, & quæ fiunt pro eis, vt tales ſunt, vocantur expiationes, ideſt, purgationes, vt ſcilicet gloria eorum conſumetur. Ad quam gloriā nos perducat dominus noſter IESVS Chriſtus, qui cum patre, & ſpiritu ſancto eſt vnus Deus, benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Qūo exiſtentes in purgatorio ſint mediocriter mali & boni.

Explicit expoſitio. D. Aegidii Romani Archiepiſcopi Bituricēſis, Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, ſuper cap. Cum Marthæ. De celeb. miſſ.